

Strategisk exportkontroll 2010 – krigsmateriel och produkter med dubbla användningsområden samt genomförande av direktiv om överföring av krigsmateriel

Sammanfattning

I detta betänkande behandlar utskottet dels regeringens skrivelse 2010/11:114 Strategisk exportkontroll 2010 – krigsmateriel och produkter med dubbla användningsområden samt motioner i frågor med anknytning till skrivelsen, dels regeringens proposition 2010/11:112 Genomförande av direktiv om överföring av krigsmateriel. Regeringens lagförslag finns i bilaga 2.

Utskottet föreslår att riksdagen lägger skrivelsen till handlingarna och att riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1992:1300) om krigsmateriel. Utskottet anser, mot bakgrund av såväl Politiken för global utveckling (PGU) som den fortsatta utvecklingen inom EU-samarbetet, bl.a. antagandet av ICT-direktivet, att regeringen ska återkomma till riksdagen med förslag till ny krigsmateriellagstiftning i syfte att skärpa exportkontrollen gentemot icke-demokratiska stater. Detta bör riksdagen tillkännage för regeringen som sin mening.

Med vad som anförts anser utskottet att motion 2010/11:U306 (S) yrkande 44 delvis kan bifallas. Därmed anser utskottet att motionerna 2010/11:U11 (S) och 2010/11:U13 (S) är tillgodosedda. Utskottet anser att motionerna i övrigt ska avstyrkas.

I betänkandet finns 12 reservationer.

Innehållsförteckning

Sammanfattning	1
Utskottets förslag till riksdagsbeslut	4
Redogörelse för ärendet	6
Ärendet och dess beredning	6
Skrivelsens och propositionens huvudsakliga innehåll	7
Utskottet	9
Propositionen och skrivelsen	9
Motionerna	10
Exportkrediter, Försvarsexportmyndigheten m.m.	10
European Defence Agency (Eda), EU:s uppförandekod	10
Små och lätta vapen (SALW)	10
Direktiv 2009/43/EG om förenkling av villkoren för överföring av försvarsrelaterade produkter inom gemenskapen	11
Enskilda länder och regioner	11
En ny krigsmateriellagstiftning, Sveriges politik för global utveckling, ett demokratikriterium m.m.	11
Utskottets överväganden	14
Bakgrund: Säkerhet genom samverkan och exportkontroll	14
Exportkrediter, Försvarsexportmyndigheten m.m.	18
European Defence Agency (Eda), EU:s uppförandekod	23
Små och lätta vapen (SALW)	24
Direktiv 2009/43/EG om förenkling av villkoren för överföring av försvarsrelaterade produkter inom gemenskapen (ICT- direktivet)	26
Enskilda länder och regioner	33
En ny krigsmateriellagstiftning, de mänskliga rättigheterna, demokratikriterium m.m.	34
Skrivelsen och propositionen	40
Reservationer	41
1. Exportkrediter, Försvarsexportmyndigheten m.m., punkt 1 (MP)	41
2. Exportkrediter, Försvarsexportmyndigheten m.m., punkt 1 (SD)	44
3. Exportkrediter, Försvarsexportmyndigheten m.m., punkt 1 (V)	44
4. European Defence Agency, EU:s uppförandekod, punkt 2 (MP)	46
5. European Defence Agency, EU:s uppförandekod, punkt 2 (SD)	47
6. European Defence Agency, EU:s uppförandekod, punkt 2 (V)	47
7. Små och lätta vapen, punkt 3 (MP, V)	48
8. Direktiv 2009/43/EG om förenkling av villkoren för överföring av försvarsrelaterade produkter inom gemenskapen, punkt 4 (MP, V)	51
9. Enskilda länder och regioner, punkt 5 (MP, V)	53
10. En ny krigsmateriellagstiftning, politik för global utveckling (PGU), ett demokratikriterium, punkt 6 (MP)	54
11. En ny krigsmateriellagstiftning, politik för global utveckling (PGU), ett demokratikriterium, punkt 6 (SD)	59
12. En ny krigsmateriellagstiftning, politik för global utveckling (PGU), ett demokratikriterium, punkt 6 (V)	60

Bilaga 1

Förteckning över behandlade förslag	65
Proposition 2010/11:112	65
Följdmotioner med anledning av proposition 2010/11:112	65
Skrivelse 2010/11:114	66
Följdmotioner med anledning av skrivelse 2010/11:114	66
Motioner från allmänna motionstiden hösten 2010	68

Bilaga 2

Regeringens lagförslag	71
------------------------------	----

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. **Exportkrediter, Försvarsexportmyndigheten m.m.**

Riksdagen avslår motionerna 2010/11:U9 yrkande 6, 2010/11:U10 yrkandena 1 och 2, 2010/11:U12 yrkandena 8–10, 2010/11:U212 och 2010/11:U220 yrkande 6.

Reservation 1 (MP)

Reservation 2 (SD)

Reservation 3 (V)

2. **European Defence Agency, EU:s uppförandekod**

Riksdagen avslår motionerna 2010/11:U10 yrkande 3, 2010/11:U220 yrkande 11 och 2010/11:U298 yrkande 2.

Reservation 4 (MP)

Reservation 5 (SD)

Reservation 6 (V)

3. **Små och lätta vapen**

Riksdagen avslår motion 2010/11:U221 yrkandena 1–3.

Reservation 7 (MP, V)

4. **Direktiv 2009/43/EG om förenkling av villkoren för överföring av försvarsrelaterade produkter inom gemenskapen**

Riksdagen avslår motionerna 2010/11:U12 yrkandena 6 och 11, 2010/11:U15 yrkandena 6 och 8 samt 2010/11:U220 yrkande 1.

Reservation 8 (MP, V)

5. **Enskilda länder och regioner**

Riksdagen avslår motionerna 2010/11:U9 yrkande 4, 2010/11:U258 yrkande 6 och 2010/11:U319 yrkande 4.

Reservation 9 (MP, V)

6. **En ny krigsmateriellagstiftning, politik för global utveckling (PGU), ett demokratikriterium**

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad utskottet anfört om att regeringen ska återkomma till riksdagen med förslag till ny krigsmateriellagstiftning i syfte att skärpa exportkontrollen gentemot icke-demokratiska stater. Därmed bifaller riksdagen delvis motion 2010/11:U306 yrkande 44 och avslår motionerna 2010/11:U9 yrkandena 1–3 och 5, 2010/11:U11, 2010/11:U12 yrkandena 1–5

och 7, 2010/11:U13, 2010/11:U14, 2010/11:U15 yrkandena 1–5 och 7, 2010/11:U220 yrkandena 2–5 och 7–10, 2010/11:U276 och 2010/11:U298 yrkande 3.

Reservation 10 (MP)

Reservation 11 (SD)

Reservation 12 (V)

7. Regeringens proposition 2010/11:112 Genomförande av direktiv om överföring av krigsmateriel

Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1992:1300) om krigsmateriel. Därmed bifaller riksdagen proposition 2010/11:112.

8. Regeringens skrivelse 2010/11:114 Strategisk exportkontroll 2010 – krigsmateriel och produkter med dubbla användningsområden

Riksdagen lägger skrivelse 2010/11:114 till handlingarna.

Stockholm den 12 maj 2011

På utrikesutskottets vägnar

Karin Enström

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Karin Enström (M), Walburga Habsburg Douglas (M), Christian Holm (M), Kent Härstedt (S), Carin Runeson (S), Fredrik Malm (FP), Olle Thorell (S), Kerstin Lundgren (C), Kenneth G Forslund (S), Désirée Pethrus (KD), Julia Kronlid (SD), Hans Linde (V), Ulrik Nilsson (M), Désirée Liljevall (S), Peter Jeppsson (S), Ismail Kamil (FP) och Valter Mutt (MP).

Redogörelse för ärendet

Ärendet och dess beredning

I detta betänkande behandlar utskottet dels regeringens skrivelse 2010/11:114 Strategisk exportkontroll 2010 – krigsmateriel och produkter med dubbla användningsområden och motioner som har väckts med anledning av skrivelsen, dels regeringens proposition 2010/11:112 Genomförande av direktiv om överföring av krigsmateriel och motioner som har väckts med anledning av propositionen. Utskottet behandlar även ett antal motioner som har väckts under den allmänna motionstiden 2010/11.

Utskottet har begärt två föredragningar med deltagande av generaldirektör Anders Ekman Duse och vice generaldirektör Jan-Erik Löfgren, Inspektionen för strategiska produkter (ISP) den 25 november 2010 och den 10 februari 2011. Vidare har utskottet genomfört ett studiebesök vid Försvarets radioanstalt (FRA) den 9 mars 2011. Två av utskottets ledamöter har deltagit i en konferens inom ramarna för Partnerskap för fred (PFF), *Workshop on the Role of Parliaments in Arms Control, Disarmament and Non-proliferation of Weapons of Mass Destruction*, som hölls i Genève den 30 mars–1 april 2011.

Den 6 maj 2009, antogs Europaparlamentets och rådets direktiv 2009/43/EG om förenkling av villkoren för överföring av försvarsrelaterade produkter inom gemenskapen. Som titeln antyder är direktivets syfte att förenkla bestämmelser och förfaranden som tillämpas på överföring av försvarsrelaterade produkter inom gemenskapen, i syfte att se till att den inre marknaden fungerar väl.

Direktivet trädde i kraft den 30 juni 2009, och Europeiska unionens medlemsstater ska senast den 30 juni 2011 anta och offentliggöra de lagar och andra författningar som är nödvändiga för att följa direktivet. Bestämmelserna ska tillämpas från den 30 juni 2012. Direktivet är ändrat genom kommissionens direktiv 2010/80/EU av den 22 november 2010 om ändring av Europaparlamentets och rådets direktiv 2009/43/EG vad gäller förteckningen över försvarsrelaterade produkter.

Den 8 december 2008 antog rådet den gemensamma ståndpunkten 2008/944/GUSP om fastställande av gemensamma regler för kontrollen av export av militär teknik och krigsmateriel.

Den 1 juli 2009 gav statsrådet Ewa Björling en utredare i uppdrag att utreda bl.a. vilka författningsändringar och andra åtgärder som bedöms nödvändiga och lämpliga för att Sverige ska uppfylla åtagandena i direktivet och den gemensamma ståndpunkten. Utredaren överlämnade i juni 2010 promemorian Genomförande av direktiv om överföring av krigsmateriel inom EU, m.m. (Ds 2010:29). Promemorian har remitterats.

Regeringen beslutade den 10 juli 2003 om direktiv för en statlig offentlig utredning med uppdrag att se över den svenska krigsmateriellagstiftningen och anpassa de nuvarande riktlinjerna för krigsmaterielexport. Utredningen antog namnet Krigsmaterielutredningen (Krut). Utredningen lade i februari 2005 fram betänkandet Krut – Reformerat regelverk för handel med försvarsmateriel (SOU 2005:9). Betänkandet har remissbehandlats. I propositionen behandlas de lagändringar som föreslås i promemorian (Ds 2010:29). Vissa lagändringar som föreslås i promemorian föreslås också i Krut, och endast på det sättet berörs Krut i detta lagstiftningsärende. I övrigt bereds Krut inom Regeringskansliet.

Den 7 april 2011 överlämnade regeringen proposition 2010/11:112 Genomförande av direktiv om överföring av krigsmateriel.

Skrivelsens och propositionens huvudsakliga innehåll

I skrivelsen lämnar regeringen en redogörelse för bl.a. krigsmaterielexporten och exporten av produkter med dubbla användningsområden 2010, den svenska exportkontrollen och exportfrämjandet, svensk försvarsindustri – dess struktur och produkter, svensk kärnteknisk industri och Strålsäkerhetsmyndigheten.

I propositionen föreslås ändringar i lagen (1992:1300) om krigsmateriel i syfte att genomföra Europaparlamentets och rådets direktiv 2009/43/EG av den 6 maj 2009 om förenkling av villkoren för överföring av försvarsrelaterade produkter inom gemenskapen samt rådets gemensamma ståndpunkt 2008/944/GUSP om fastställande av gemensamma regler för kontrollen av export av militär teknik och krigsmateriel.

Förslagen innebär att lagens tillämpningsområde utökas till att omfatta tekniskt bistånd. Tillståndskrav föreslås därför bl.a. för lämnande av tekniskt bistånd utanför landet. Regeringen ges möjlighet att meddela föreskrifter om vissa särskilt angivna undantag från tillståndskravet vid utförsel av krigsmateriel ur landet eller lämnande av tekniskt bistånd utanför landet till ett annat land inom EES.

Det föreslås tre typer av tillstånd – generellt, globalt och individuellt – vid utförsel av krigsmateriel ur landet eller lämnande av tekniskt bistånd utanför landet. Ett generellt tillstånd får inte användas vid utförsel av krigsmateriel eller lämnande av tekniskt bistånd till ett land utanför EES. En mottagare av krigsmateriel eller av tekniskt bistånd här i landet ska få certifieras. En certifiering ger en mottagare i Sverige rätt att ta emot krigsmateriel eller tekniskt bistånd som överförs hit från ett EES-land enligt ett generellt överföringstillstånd som har offentliggjorts av ett EES-land.

Vissa uppgifts-, underrättelse- och registerföringskyldigheter föreslås för den som för ut krigsmateriel ur landet eller lämnar tekniskt bistånd utanför landet. Det föreslås straffbestämmelser för den som utan tillstånd lämnar tekniskt bistånd utanför landet samt för den som bryter mot de föreslagna

uppgifts-, underrättelse- och registerföringskyldigheterna. Det bedöms att EU:s militära förteckning i huvudsak bör ersätta den nuvarande svenska förteckningen över vad som är krigsmateriel.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 30 juni 2012. I skrivelsen lämnar regeringen en redogörelse för bl.a. krigsmaterielexporten och exporten av produkter med dubbla användningsområden 2010, den svenska exportkontrollen och exportfrämjandet, svensk försvarsindustri – dess struktur och produkter, svensk kärnteknisk industri och Strålsäkerhetsmyndigheten.

I propositionen föreslås ändringar i lagen (1992:1300) om krigsmateriel i syfte att genomföra Europaparlamentets och rådets direktiv 2009/43/EG av den 6 maj 2009 om förenkling av villkoren för överföring av försvarsrelaterade produkter inom gemenskapen samt rådets gemensamma ståndpunkt 2008/944/GUSP om fastställande av gemensamma regler för kontrollen av export av militär teknik och krigsmateriel.

Förslagen innebär att lagens tillämpningsområde utökas till att omfatta tekniskt bistånd. Tillståndskrav föreslås därför bl.a. för lämnande av tekniskt bistånd utanför landet. Regeringen ges möjlighet att meddela föreskrifter om vissa särskilt angivna undantag från tillståndskravet vid utförsel av krigsmateriel ur landet eller lämnande av tekniskt bistånd utanför landet till ett annat land inom EES.

Det föreslås tre typer av tillstånd – generellt, globalt och individuellt – vid utförsel av krigsmateriel ur landet eller lämnande av tekniskt bistånd utanför landet. Ett generellt tillstånd får inte användas vid utförsel av krigsmateriel eller lämnande av tekniskt bistånd till ett land utanför EES. En mottagare av krigsmateriel eller av tekniskt bistånd här i landet ska få certifieras. En certifiering ger en mottagare i Sverige rätt att ta emot krigsmateriel eller tekniskt bistånd som överförs hit från ett EES-land enligt ett generellt överföringstillstånd som har offentliggjorts av ett EES-land.

Vissa uppgifts-, underrättelse- och registerföringskyldigheter föreslås för den som för ut krigsmateriel ur landet eller lämnar tekniskt bistånd utanför landet. Det föreslås straffbestämmelser för den som utan tillstånd lämnar tekniskt bistånd utanför landet samt för den som bryter mot de föreslagna uppgifts-, underrättelse- och registerföringskyldigheterna. Det bedöms att EU:s militära förteckning i huvudsak bör ersätta den nuvarande svenska förteckningen över vad som är krigsmateriel.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 30 juni 2012.

Utskottet

Propositionen och skrivelsen

I skrivelsen lämnar regeringen en redogörelse för bl.a. krigsmaterielexporten och exporten av produkter med dubbla användningsområden 2010, den svenska exportkontrollen och exportfrämjandet, svensk försvarsindustri – dess struktur och produkter, svensk kärnteknisk industri och Strålsäkerhetsmyndigheten.

I propositionen föreslås ändringar i lagen (1992:1300) om krigsmateriel i syfte att genomföra Europaparlamentets och rådets direktiv 2009/43/EG av den 6 maj 2009 om förenkling av villkoren för överföring av försvarsrelaterade produkter inom gemenskapen samt rådets gemensamma ståndpunkt 2008/944/GUSP om fastställande av gemensamma regler för kontrollen av export av militär teknik och krigsmateriel. Regeringens lagförslag finns i bilaga 2.

Förslagen innebär att lagens tillämpningsområde utökas till att omfatta tekniskt bistånd. Tillståndskrav föreslås därför bl.a. för lämnande av tekniskt bistånd utanför landet. Regeringen ges möjlighet att meddela föreskrifter om vissa särskilt angivna undantag från tillståndskravet vid utförsel av krigsmateriel ur landet eller lämnande av tekniskt bistånd utanför landet till ett annat land inom EES.

Det föreslås tre typer av tillstånd – generellt, globalt och individuellt – vid utförsel av krigsmateriel ur landet eller lämnande av tekniskt bistånd utanför landet. Ett generellt tillstånd får inte användas vid utförsel av krigsmateriel eller lämnande av tekniskt bistånd till ett land utanför EES. En mottagare av krigsmateriel eller av tekniskt bistånd här i landet ska få certifieras. En certifiering ger en mottagare i Sverige rätt att ta emot krigsmateriel eller tekniskt bistånd som överförs hit från ett EES-land enligt ett generellt överföringstillstånd som har offentliggjorts av ett EES-land.

Vissa uppgifts-, underrättelse- och registerföringskyldigheter föreslås för den som för ut krigsmateriel ur landet eller lämnar tekniskt bistånd utanför landet. Det föreslås straffbestämmelser för den som utan tillstånd lämnar tekniskt bistånd utanför landet samt för den som bryter mot de föreslagna uppgifts-, underrättelse- och registerföringskyldigheterna. Det bedöms att EU:s militära förteckning i huvudsak bör ersätta den nuvarande svenska förteckningen över vad som är krigsmateriel.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 30 juni 2012.

Motionerna

Exportkrediter, Försvarsexportmyndigheten m.m.

I kommittémotion 2010/11:U12 (V) yrkande 9 kräver Vänsterpartiet att riktlinjer utarbetas för den svenska importen av krigsmateriel.

I kommittémotion 2010/11:U12 (V) yrkande 10 kräver Vänsterpartiet att riktlinjer utarbetas för uthyrning och utlåning av krigsmateriel.

I kommittémotion 2010/11:U220 (MP) yrkande 6 anför Miljöpartiet att vapenexporterande företag inte ska kunna använda sig av exportkrediter eller annat skattefinansierat stöd för exportfrämjande åtgärder.

I kommittémotion 2010/11:U12 (V) yrkande 8 kräver Vänsterpartiet att den svenska krigsmaterielexporten inte ska understödjas med exportkrediter eller andra former av statligt exportstöd.

I kommittémotion 2010/11:U9 (MP) yrkande 6 anför Miljöpartiet att Försvarsexportmyndigheten borde läggas ned. I stället bör ett institut för ”tidig varning” upprättas med fokus på förebyggande insatser och fredlig konflikthantering.

I kommittémotion 2010/11:U10 (SD) yrkande 1 anför Sverigedemokraterna att riktlinjerna för svensk krigsmaterielexport bör utformas med det primära syftet att främja försvarsindustrins och den svenska säkerhetspolitikens behov.

I kommittémotion 2010/11:U10 (SD) yrkande 2 kräver Sverigedemokraterna att viktig försvarsindustri behålls i svenskt ägande, om nödvändigt genom att staten går in som ägare.

I den enskilda motionen 2011/11:U212 (MP) kräver motionärerna att regeringen snarast ska se över organiseringen och kontrollen av krigsmaterielexport i syfte att överföra denna till regeringen och riksdagen, enligt den ordning som rådde före 1996.

European Defence Agency (Eda), EU:s uppförandekod

I kommittémotion 2010/11:U220 (MP) yrkande 11 anför Miljöpartiet att Sverige ska lämna Europeiska försvarsbyrån (Eda).

I kommittémotion 2010/11:U298 (V) yrkande 2 kräver Vänsterpartiet att Sverige verkar för att en förändring av EU:s uppförandekoder kommer till stånd så att dessa blir mer restriktiva.

I kommittémotion 2010/11:U10 (SD) yrkande 3 menar Sverigedemokraterna att Sverige ska motsätta sig riktlinjer och regelverk inom EU som kan leda till att Sveriges möjligheter att vidmakthålla en inhemsk försvarsindustri begränsas.

Små och lätta vapen (SALW)

I kommittémotion 2011/11:U221 (MP) yrkande 1 efterlyser Miljöpartiet ökad öppenhet så att man kan urskilja hur stor andel av Sveriges vapenexport som utgörs av lätta vapen.

I kommittémotion 2010/11:U221 (MP) yrkande 2 efterlyser Miljöpartiet ökad restriktivitet i beviljandet av exporttillstånd för lätta vapen.

I kommittémotion 2011/11:U221 (MP) yrkande 3 kräver Miljöpartiet att en nationell strategi för hantering av lätta vapen ska upprättas.

Direktiv 2009/43/EG om förenkling av villkoren för överföring av försvarsrelaterade produkter inom gemenskapen

I kommittémotion 2010/11:U220 (MP) yrkande 1 anför Miljöpartiet att samma riktlinjer som gäller för krigsmateriel i strid (KS) också ska tillämpas för övrig krigsmateriel (ÖK).

I kommittémotion 2010/11:U12 (V) yrkande 6 kräver Vänsterpartiet att en översyn görs av riktlinjerna för vad som räknas som krigsmateriel för strid och vad som räknas som övrig krigsmateriel.

I kommittémotion 2010/11:U12 (V) yrkande 11 menar Vänsterpartiet att Sverige ska motsätta sig alla riktlinjer eller regelverk inom EU som kan leda till att Sveriges möjligheter att reglera vapenhandel begränsas.

I flerpartimotion 2010/11:U15 (MP, V) yrkande 6 anför Miljöpartiet och Vänsterpartiet att det behövs ett förtydligande och en utveckling av kriterierna för prövning av ansökningar om exporttillstånd i EU:s gemensamma militära förteckning.

I flerpartimotion 2010/11:U15 (MP, V) yrkande 8 efterlyser Miljöpartiet och Vänsterpartiet strikta bedömningskriterier vid gemensamt certifieringsförfarande inom EU.

Enskilda länder och regioner

I kommittémotion 2010/11:U9 (MP) yrkande 4 menar Miljöpartiet att Sveriges krigsmaterielexport till Indien och Pakistan bidrar till en upprustnings-spiral i en av världens mest explosiva regioner.

I flerpartimotion 2010/11:U258 (V, MP) yrkande 6 kräver Miljöpartiet och Vänsterpartiet att Sverige och EU i sina bilaterala relationer med länder som Ryssland och Kina försöker förmå dem att upphöra med sin vapenexport till Burma och verka för ett globalt vapenembargo.

I flerpartimotion 2010/11:U319 (KD, C, FP) yrkande 4 kräver Kristdemokraterna, Centern och Folkpartiet att Sverige och EU i sina bilaterala relationer med länder som Ryssland och Kina försöker förmå dem att upphöra med sin vapenexport till Burma.

En ny krigsmateriellagstiftning, Sveriges politik för global utveckling, ett demokratikriterium m.m.

I kommittémotion 2010/11:U298 (V) yrkande 3 kräver Vänsterpartiet att en ny krigsmaterielutredning tillsätts med syftet att arbeta fram en ny krigsmateriellagstiftning som kan presenteras för riksdagen under denna mandatperiod.

I kommittémotion 2010/11:U12 (V) yrkande 1 kräver Vänsterpartiet att en ny krigsmaterielutredning tillsätts med syftet att arbeta fram en ny krigsmateriellagstiftning som kan presenteras för riksdagen under denna mandatperiod.

I kommittémotion 2010/11:U12 (V) yrkande 5 kräver Vänsterpartiet att en ny krigsmaterielutredning ser över riktlinjerna för följdleveranser av svenskt krigsmateriel så att avtal kan brytas om förhållandena ändras betänkligt kring ett mottagarland.

I den enskilda motionen 2010/11:U276 (S) kräver motionärerna möjligheter att modernisera lagstiftningen om vapenexport.

I flerpartimotion 2010/11:U15 (MP, V) yrkande 7 anför Miljöpartiet och Vänsterpartiet att en förändring av lagstiftning som omfattar export av krigsmateriel till tredjeländer måste föregås av en utförligare analys för att säkerställa att exportreglerna inte luckras upp.

I flerpartimotion 2010/11:U15 (MP, V) yrkande 1 anför Miljöpartiet och Vänsterpartiet att det även i fortsättningen bör finnas ett principiellt förbud mot utförsel av krigsmateriel.

I kommittémotion 2010/11:U14 (SD) anför Sverigedemokraterna att generella tillstånd för krigsmaterielexport bör kunna utfärdas till att omfatta samtliga länder inom Efta.

I kommittémotion 2010/11:U220 (MP) yrkande 4 menar Miljöpartiet att det ska göras en tydlig analys av hur fattigdomsbekämpningen utvecklas i landet i fråga innan försäljning av krigsmateriel dit kan godkännas.

I kommittémotion 2010/11:U220 (MP) yrkande 8 kräver Miljöpartiet att en tydlig konsekvensanalys ska redovisas för det land eller de länder som krigsmaterielen ska säljas till.

I kommittémotion 2010/11:U9 (MP) yrkande 3 anför Miljöpartiet att svensk vapenexport, i varje enskilt fall, måste föregås av en problematiserande granskning av om vapenexporten riskerar att motverka en hållbar utveckling.

I kommittémotion 2010/11:U220 (MP) yrkande 2 menar Miljöpartiet att länder som ägnar sig åt omfattande och grova kränkningar av de mänskliga rättigheterna inte kan godtas som mottagarland för krigsmateriel av något slag.

I kommittémotion 2010/11:U220 (MP) yrkande 3 menar Miljöpartiet att det ska göras en tydlig analys av hur de mänskliga rättigheterna (MR) följs i landet i fråga innan försäljning av krigsmateriel dit kan godkännas.

I kommittémotion 2010/11:U12 (V) yrkande 2 kräver Vänsterpartiet att regelverk för svensk krigsmaterielexport ska utformas så att det utesluter möjligheten för export av krigsmateriel till länder som begår grova och omfattande brott mot de mänskliga rättigheterna.

I flerpartimotion 2010/11:U15 (MP, V) yrkande 2 anför Miljöpartiet och Vänsterpartiet att rättighetsperspektivet måste få ett tydligare genomslag i det svenska regelverket för krigsmaterielexport.

I kommittémotion 2010/11:U12 (V) yrkande 3 kräver Vänsterpartiet att regelverket för svensk krigsmaterielexport ska utformas så att det utesluter möjligheten för export av krigsmateriel till krigförande stater.

I kommittémotion 2010/11:U220 (MP) yrkande 9 kräver Miljöpartiet att krigsmateriel inte får säljas till ett land som befinner sig i en väpnad konflikt med ett annat land, oavsett om någon krigsförklaring har avgetts eller inte.

I kommittémotion 2010/11:U220 (MP) yrkande 10 kräver Miljöpartiet att krigsmateriel inte får säljas till ett land om det är inblandat i en internationell konflikt som kan befaras leda till en väpnad konflikt.

I kommittémotion 2010/11:U9 (MP) yrkande 2 anför Miljöpartiet att Sverige inte får sälja vapen till krigförande länder och länder i konflikt.

I kommittémotion 2010/11:U12 (V) yrkande 7 kräver Vänsterpartiet att den svenska krigsmaterielexporten är samstämmig med politiken för global utveckling och inte motverkar en hållbar utveckling.

I flerpartimotion 2010/11:U15 (MP, V) yrkande 5 understryker Miljöpartiet och Vänsterpartiet att Sveriges politik för global utveckling (PGU) ska genomsyra alla politikområden, även svensk export av krigsmateriel. Miljöpartiet och Vänsterpartiet anser att det är en inkonsekvens i den politik regeringen för och att det är ett svaghetstecken att regeringen inte nämner PGU i propositionen.

I kommittémotion 2010/11:U220 (MP) yrkande 5 menar Miljöpartiet att ett demokratikriterium måste införas i regelverket och riktlinjerna för när det ska värderas om ett land kan godtas eller inte som mottagarland för krigsmateriel av något slag.

I kommittémotion 2010/11:U12 (V) yrkande 4 kräver Vänsterpartiet att regelverket för svensk krigsmaterielexport innefattar ett demokratikriterium.

I kommittémotion 2010/11:U9 (MP) yrkande 1 kräver Miljöpartiet att det införs ett demokratikriterium för svensk krigsmaterielexport.

I flerpartimotion 2010/11:U15 (MP, V) yrkande 3 anför Miljöpartiet och Vänsterpartiet att ett demokratikriterium bör införas för att få köpa svenska vapen.

I flerpartimotion 2010/11:U15 (MP, V) yrkande 4 anför Miljöpartiet och Vänsterpartiet att Sverige bör verka för att ett demokratikriterium införs på EU-nivå.

I kommittémotion 2010/11:U220 (MP) yrkande 7 kräver Miljöpartiet att det inte ska tillåtas vapenexport av krigsmateriel från Sverige till diktaturer.

I kommittémotion 2010/11:U9 (MP) yrkande 5 anför Miljöpartiet att exporten av krigsmateriel till diktaturer måste stoppas.

I kommittémotion 2010/11:U11 (S) kräver Socialdemokraterna att riksdagen bör ge regeringen i uppdrag att presentera ett samlat förslag till en ny exportlagstiftning för krigsmateriel.

I kommittémotion 2010/11:U306 (S) yrkande 44 anför Socialdemokraterna att den nuvarande krigsmateriellagstiftningen har flera brister och att regeringen bör återkomma till riksdagen med ett lagförslag som ligger i fas med utvecklingen på området och som är förenligt med politiken för global utveckling (PGU).

I kommittémotion 2010/11:U13 (S) anför Socialdemokraterna att riksdagen bör uppmana regeringen att presentera ett samlat förslag till en ny exportlagstiftning för krigsmateriel.

Utskottets överväganden

Bakgrund: Säkerhet genom samverkan och exportkontroll

Utskottet konstaterar inledningsvis att Sverige av utrikes-, säkerhets- och försvarspolitiska skäl har valt att i viss utsträckning tillåta export av krigsmateriel.

Under det kalla kriget var målet att ha en inhemsk, av omvärlden oberoende försvarsindustri, som konstruerade och utvecklade utpräglat svenska lösningar. Detta ter sig utifrån dagens säkerhets- och försvarspolitiska bedömningar inte längre vare sig möjligt eller önskvärt med hänsyn till Sveriges samlade intressen. Det ligger i dag i Sveriges säkerhetspolitiska intresse att samverka med likasinnade länder, såväl inom som utanför EU, om gemensam säkerhetsfrämjande verksamhet och krishantering. Sådan samverkan sker med såväl civila som militära medel. De nya säkerhets- och försvarspolitiska realiteterna innebär även ett behov av samverkan på materielförsörjningsområdet. Önskan att vara självförsörjande när det gäller materiel till det svenska försvaret har ersatts av det växande behovet av samarbete med likasinnade stater och grannar.

Utskottet anser att det ligger i Sveriges säkerhetspolitiska intresse att värna om ett långsiktigt och kontinuerligt samarbete. Detta ömsesidiga samarbete, inklusive samarbetsprojekt, bygger på såväl export som import av krigsmateriel.

Utskottet anser vidare att Sveriges långsiktiga utrikes-, säkerhets- och försvarspolitiska intressen gynnas genom ett fortsatt deltagande i det internationella samarbetet på försvarsmaterielområdet, bl.a. genom samverkan med länder som är av grundläggande betydelse för Sveriges säkerhets- och försvarspolitiska intressen. De försvarspolitiska aspekterna grundas bl.a. på behovet av en kostnadseffektiv materielförsörjning och andra fördelar för försvaret som följer av att ha en verksam försvarsindustri i landet. Bland de utrikes- och säkerhetspolitiska intressena finns Sveriges möjligheter att bidra till internationell fred och säkerhet genom en effektiv medverkan i internationell fredsfrämjande verksamhet, där en generell teknisk systemlikhet med våra främsta samarbetspartner ökar den operativa effekten.

Utskottet anser att det internationella samfundets arbete mot spridningen av såväl massförstörelsevapen (varmed avses kärnvapen, kemiska vapen och biologiska vapen) som olika typer av konventionella vapen måste vidmakthållas och stärkas. Internationella organisationer och institutioner såsom Förenta nationerna och de multilaterala exportkontrollregimerna är av central betydelse för detta arbete.

Vad gäller de internationella avtalen bör särskilt nämnas 1968 års fördrag om förhindrande av spridning av kärnvapen (icke-spridningsfördraget, NPT), 1972 års konvention om förbud mot utveckling, framställning och lagring av bakteriologiska (biologiska) vapen och toxinvapen samt om deras förstöring (BTWC) och 1993 års konvention om förbud mot utveckling, produktion, innehav och användning av kemiska vapen samt om deras förstöring (CWC). Sverige är part i alla tre konventionerna.¹

Även om de internationella avtalens primära syfte är att förhindra spridning av massförstörelsevapen och främja nedrustning så innehåller de också bestämmelser om att parterna ska främja handel för fredliga ändamål. Detta beror på att en betydande del av de aktuella produkterna och teknologierna har dubbla användningsområden.

För att effektivisera det internationella samarbetet för icke-spridning av massförstörelsevapen har ett fyrtiotal länder slutit sig samman i de fem multilaterala exportkontrollregimerna: Zanggerkommittén (ZAC),² Nuclear Suppliers Group (NSG),³ Australiengruppen (AG),⁴ Missilteknologikontrollregimen (MTCR)⁵ och Wassenaararrangemanget (WA).⁶

1 Genom NPT förpliktar sig icke-kärnvapenstaterna att inte ta emot eller tillverka kärnvapen, samtidigt som de fem kärnvapenmakterna åtar sig att nedrusta. Vidare åtar sig parterna att inte överföra atomräbränsle eller särskilt klyvbart material, eller utrustning eller materiel som särskilt konstruerats för tillverkning av särskilt klyvbart material, till någon ickekärnvapenstat med mindre än att materialet eller utrustningen står under det internationella atomenergiorganets (IAEA) kontroll. I BTWC åtar sig parterna bl.a. att varken direkt eller indirekt överföra utrustning som kan användas för produktion av biologiska stridsmedel. Likaledes föreskriver CWC att dess parter varken direkt eller indirekt ska överföra kemiska stridsmedel till någon annan stat.

2 Zanggerkommittén, som bildades 1974, behandlar frågor om exportkontroll avseende det nukleära icke-spridningsfördraget (NPT). Kommittén fastställer vad som menas med utrustning och materiel som konstruerats för tillverkning av klyvbart material.

3 Nuclear Suppliers Group har sitt ursprung i den s.k. Londonklubben, som bildades i mitten av 1970-talet. NSG:s arbete avser exportkontroll av dels sådana produkter som kan användas för framställning av kärnämne för vapenbruk, dels produkter med dubbla användningsområden som kan användas i samband med kärnvapen.

4 Australiengruppen bildades 1985 på initiativ av Australien. Dess verksamhet syftar till att harmonisera deltagarländernas exportkontroll för att förhindra spridning av kemiska och biologiska vapen (CBW) till stater och terroristgrupper. Ursprungligen omfattade gruppens verksamhetsområde endast kemikalier och kemisk tillverkningsutrustning. 1990 beslutades dock att utöka gruppens kontrollistor till att även omfatta mikroorganismer, toxiner och viss tillverkningsutrustning för biologiska stridsmedel.

5 Missilteknologikontrollregimen (MTCR), grundar sig på ett amerikanskt initiativ från 1982. Dess verksamhet gäller exportkontroll av fullständiga missilsystem (inklusive ballistiska missiler, raketer och missiler för rymduppskjutningar samt sondraketer) och andra obemannade luftfarkoster (inklusive kryssningsmissiler och mål- och spaningsplattformar) med en räckvidd på 300 kilometer eller mer. Därutöver kontrolleras komponenter till sådana system och andra produkter som kan användas för produktion av missiler.

6 Wassenaararrangemanget (WA) bildades 1996 som en efterträdare till det multilaterala exportkontrollsamarbete som tidigare hade bedrivits inom ramen för Coordinating Committee on Multilateral Export Controls (Cocom). Syftet med regimen är att bidra till regional och internationell säkerhet och stabilitet genom att främja transparens och ett ansvarsfullt agerande rörande överföringar av konventionella vapen och produkter med dubbla användningsområden och därigenom undvika destabiliserande ansamlingar.

Regimernas syfte är att identifiera varor och teknologier som kan användas i samband med massförstörelsevapen, och vars utförsel således bör kontrolleras på ett samordnat sätt av medlemmarna. Arbetet omfattar även utbyte av information om spridningsrisker samt kontakter med tredje land för att främja regimernas icke-spridningsmålsättningar. Exportkontrollregimerna skiljer sig från ovannämnda internationella avtal genom att de inte är folkrättsligt bindande. Grunden för samarbetet är en gemensam politisk vilja att förhindra spridning av massförstörelsevapen genom nationell lagstiftning som möjliggör exportkontroll av de varor och teknologier som har identifierats såsom strategiska. Deltagande i regimerna underlättar uppfyllandet av de folkrättsliga förpliktelserna i de internationella avtalen om att inte direkt eller indirekt bistå en annan stat att anskaffa massförstörelsevapen.

I april 2004 antog FN:s säkerhetsråd resolution 1540. Med stöd av kapitel VII i FN-stadgan fastställer resolutionen genom bindande beslut skyldigheter för alla FN:s medlemsstater att förhindra och avhålla statliga och icke-statliga aktörer från att få tillgång till massförstörelsevapen och deras vapenbärare samt produkter med koppling till sådana vapen. Resolutionen innehåller också rekommendationer som inte är bindande för FN:s medlemsländer.

När det gäller exportkontroll fastslås det bl.a. att alla stater ska inrätta en effektiv nationell kontroll av export, transittrafik, omlastningar och vida-reexport. Slut användarkontroller ska införas. Alla stater ska vidare införa lämpliga straffrättsliga påföljder eller administrativa åtgärder för överträdelser av lagar och förordningar om exportkontroll. Resolutionen innehåller även bestämmelser om bistånd till andra länder för genomförandet av de åtgärder som den anger.

Genom resolution 1540 togs också beslut om att inrätta en kommitté knuten till säkerhetsrådet med uppgift att rapportera till rådet om dess granskning av genomförandet av resolutionen. Vidare uppmanades FN:s medlemsländer att rapportera till kommittén om åtgärder som de vidtagit för att genomföra resolutionen. Denna kommittés uppdrag har förlängts två gånger, senast t.o.m. 2011.

En internationell verksamhet som har beröringspunkter med, och är delvis överlappande med resolution 1540 är *Proliferation Security Initiative* (PSI). EU och Sverige stöder detta initiativ, som syftar till att, inom ramen för folkrätten och nationell rätt, förhindra transporter till obehöriga mottagare av massförstörelsevapen och insatsvaror till sådana.

Utskottet konstaterar att FN:s generalförsamling antog en resolution (res. 64/48) i december 2009 som fastställer att en FN-konferens för att förhandla fram ett internationellt vapenhandelsfördrag (*Arms Trade Treaty*, ATT), ska äga rum under fyra veckor 2012. Uppgiften anges vara att förhandla fram ett legalt bindande instrument för högsta möjliga gemensamma internationella standarder för överföringen av konventionella vapen.

Konferensen ska föregås av en förberedande kommitté som har sammanträtt två veckor under 2010 och ska sammanträda två veckor under 2011. Processen att förhandla fram ATT, som pågått sedan 2005 då Storbritannien lanserade förslaget om ett globalt vapenhandelsfördrag, har därmed kommit in i ett kvalitativt nytt och mer operativt skede. En viktig faktor är att USA röstade för FN-resolutionen och nu har förklarat sig berett att engagera sig i ATT-processen. Förslaget åtnjuter brett stöd i olika ländergrupperingar i FN, men 20 stater, däribland Egypten, Indien, Kina, Pakistan och Ryssland, avstod vid omröstningen. Resolutionen innebär dock att det nu finns ett klart förhandlingsmandat för ett internationellt vapenhandelsfördrag. Utskottet välkomnar detta.

Utskottet anser att de multilaterala avtalen om och instrumenten för nedrustning och icke-spridning är viktiga uttryck för det internationella samfundets arbete med nedrustning och för att förhindra spridning av massförstörelsevapen och icke-kontrollerade flöden av andra vapen.

Utskottet konstaterar att det svenska regelverket består av lagen om krigsmateriel (1992:1300) och förordningen (1992:1303) om krigsmateriel samt av regeringens riktlinjer för krigsmaterielexport som har godkänts av riksdagen. Inspektionen för strategiska produkter (ISP) har som fristående myndighet till uppgift att pröva ansökningar om tillstånd i enlighet med regelverket.

Kontrollen enligt lagen (1992:1300) om krigsmateriel omfattar tillverkning, tillhandahållande och utförsel av krigsmateriel liksom vissa avtal om tillverkningsrätt m.m. avseende sådan materiel. Enligt samma lag krävs även tillstånd för att bedriva militärt inriktad utbildning. Lagen gäller vapen, ammunition och annan för militärt bruk utformad materiel som enligt regeringens föreskrifter utgör krigsmateriel. Exportkontroll av produkter med dubbla användningsområden (PDA) och av tekniskt bistånd i samband med dessa produkter regleras i lagen (2000:1064) om kontroll av produkter med dubbla användningsområden. De senaste ändringarna i lagen trädde i kraft den 1 augusti 2010 (SFS 2010:1017). Lagen innehåller kompletterande bestämmelser till rådets förordning (EG) nr 428/2009 om upprättande av en gemenskapsordning för kontroll av export, överföring, förmedling och transitering av produkter med dubbla användningsområden.

Utskottet konstaterar att en gemensam europeisk lagstiftning gäller sedan 1994 i samtliga EU-länder för export av produkter med dubbla användningsområden. På krigsmaterielområdet gjordes ett viktigt framsteg i slutet av 2008 när EU:s uppförandekod om vapenexport antogs som en gemensam ståndpunkt (rådets gemensamma ståndpunkt 2008/944/GUSP av den 8 december 2008 om fastställande av gemensamma regler för kontrollen av militär teknik och krigsmateriel, EUT L 235, 13.12.2008, s. 99). Den gemensamma ståndpunkten ger medlemsländerna förutsättningar för en mer likartad tillämpning av deras nationella lagstiftning på området. Medlemsländerna kan ha egna, striktare riktlinjer.

Vidare antog EU ett direktiv under 2009 som syftar till ett harmoniserat regelverk för överföring av försvarsrelaterade produkter mellan EU:s medlemsstater – det s.k. ICT-direktivet (Europaparlamentets och rådets direktiv 2009/43/EG av den 6 maj 2009 om förenkling av villkoren för överföring av försvarsrelaterade produkter inom gemenskapen, EUT L 146, 10.6.2009, s. 1–36). Utskottet noterar att bl.a. frågan om vilka författningsändringar och andra åtgärder som bedöms nödvändiga och lämpliga för att Sverige ska uppfylla åtagandena i direktivet och den gemensamma ståndpunkten har varit föremål för en utredning, som presenterades i juni 2010 (Genomförande av direktiv om överföring av krigsmateriel inom EU, m.m., Ds 2010:29). Utredningens slutsatser har remissbehandlats under 2010.

Utskottet vill i sammanhanget inskräpa betydelsen av att den svenska exportkontrollpolitiken genomsyras av FN:s säkerhetsrådsresolutioner 1325 (2000) och 1889 (2009) om kvinnor, fred och säkerhet, 1612 (2005) och 1882 (2009) om barn i väpnade konflikter samt 1820 (2008) och 1888 (2009) om sexuellt våld i väpnade konflikter. Utskottet välkomnar att dessa resolutioner utgör en självklar utgångspunkt i samband med beslutsfattandet om svenskt deltagande i internationella säkerhetsskapande insatser, bl.a. i Afghanistan, och anser att de bör vara en lika självklar del i tillämpandet av den svenska exportkontrollpolitiken.

Exportkrediter, Försvarsexportmyndigheten m.m.

Vad gäller Vänsterpartiets krav på att nya riktlinjer för uthyrning och utlåning av krigsmateriel ska utarbetas konstaterar utskottet att Krigsmaterielutredningens betänkande (Krut – Reformerat regelverk för handel med försvarsmateriel, [SOU 2005:9]) lades fram i februari 2005 och att utredningsförslagen bl.a. innefattar regelverk för import av och uthyrning eller leasing av krigsmateriel. Utskottet noterar att betänkandet har remissbehandlats och delar regeringens ståndpunkt att utvecklingen inom EU-samarbetet, i synnerhet efter att ICT-direktivet har antagits har påverkat förutsättningarna för den fortsatta behandlingen av krigsmaterielutredningen. Även den process som har inletts inom FN:s ram om ett internationellt vapenhandelsfördrag (ATT), måste beaktas i detta sammanhang. EU- och FN-processerna kan beröra delar av utredningen och kan också komma att innebära nya förutsättningar för dess förslag. Motionerna 2010/11:U12 (V) yrkande 9 och 2010/11:U12 (V) yrkande 10 kan således avstyrkas.

Vad gäller Miljöpartiets och Vänsterpartiets krav på att vapenexporterande företag inte ska kunna använda sig av exportkrediter eller annat skattefinansierat stöd, liksom Sverigedemokraternas krav på att riktlinjerna för svensk krigsmaterielexport utformas med primärt syfte att främja försvarsindustrins och den svenska säkerhetspolitikens behov, vill utskottet inledningsvis erinra om att svensk försvarsindustri utvecklades till sin nuva-

rande storlek och kompetens under det kalla kriget. Sveriges neutralitetspolitik, som den utformades efter andra världskriget, krävde en stark försvarsmakt, vilket i sin tur krävde en stark nationell försvarsindustri. Ambitionen var maximalt oberoende av utländska leverantörer. Försvarsindustrin blev en viktig del av den svenska säkerhetspolitiken.

Under de senaste 15–20 åren har försvarsföretagen genomgått en omfattande omstrukturering parallellt med Försvarsmaktens utveckling från invasions- till insatsförsvar. Denna utveckling har för företagen inneburit att den svenska marknaden kommit att reduceras avsevärt. Utskottet delar regeringens ståndpunkt att det har varit angeläget att bibehålla svensk kompetens och förmåga, vilket resulterat i en omfattande internationell verksamhet med en betydande export av varor och tjänster. De svenska säkerhets- och försvarsföretagen har skaffat sig ett gott rykte som världsledande leverantörer av produkter även till länder med en utvecklad egen industri.

Utskottet delar vidare regeringens ståndpunkt, vilken framfördes i propositionen Ett användbart försvar (prop. 2008/09:140), att det militära försvaret behöver modern försvarsmateriel som är kostnadseffektiv ur ett livscykelperspektiv. Ett medel för detta är att fortsätta att främja export av såväl försvarsprodukter som militär teknik för civil tillämpning.

Utskottet anser att exporten bör främjas i det fall regeringen har fattat eller kommer att fatta beslut om utveckling av försvarsmateriel. En grundläggande utgångspunkt för statens exportfrämjande är, som nämnts, att exporten godkänns av ISP. Exportmöjligheterna kan också beaktas och lyftas fram när Sverige deltar i olika internationella forum t.ex. inom ramen för Eda och inom sexnationsinitiativet och vid andra internationella samarbeten om så bedöms resurseffektivt ur ett s.k. livscykelperspektiv.

Utskottet anser, liksom regeringen, att en ökad exportandel ur ett industriellt perspektiv kan sägas vara nödvändig för att företagen ska kunna vidmakthålla och utveckla teknik och kompetens. Export av försvarsmateriel eller tjänster som inte också har beställts av svenska myndigheter har hittills varit ovanlig. Läget har dock förändrats i och med den utveckling som skett mot ett större utlandsägarande av i Sverige verksam försvarsindustri. Denna kan komma att vilja utveckla och producera materiel som Försvarsmakten inte bedöms komma att använda.

Utskottet noterar att en ny Försvarsexportmyndighet (FXM) inrättades den 1 augusti 2010. Myndigheten ansvarar för statligt exportfrämjande åt försvarsindustrin och för försäljning av överskottsmateriel. I praktiken tar myndigheten över uppgifterna från Försvarets materielverk (FMV) som tidigare hade ansvaret för exportfrämjandet. Syftet med att inrätta Försvarsexportmyndigheten var att bidra till en tydligare ansvarsfördelning inom staten och att företagen får en tydlig kontaktyta.

Utskottet delar sammanfattningsvis regeringens ståndpunkt att export av försvarsmateriel är en förutsättning för en kostnadseffektiv materieförsörjning till det svenska försvaret och att exportfrämjande verksamhet därför

utgör en del av svensk försvars- och säkerhetspolitik. Med vad som anförts anser utskottet att motionerna 2010/11:U12 (V) yrkande 8, 2010/11:U220 (MP) yrkande 6 och 2010/11:U10 (SD) yrkande 1 kan avstyrkas.

Vad gäller Sverigedemokraternas krav att viktig försvarsindustri behålls i svensk ägo konstaterar utskottet att ägarförhållandena för de svenska försvarsföretagen har förändrats parallellt med att försvarsindustrin har rationaliserats och konsoliderats. I dag är samtliga företag privatägda och många är börsnoterade. Utskottet noterar att det utländska ägandet har ökat under åren. Enligt intresseföreningen Säkerhets- och försvarsföretagen (Soff) upplevs detta som positivt av företagen eftersom det medför nya möjligheter på den internationella marknaden och samarbeten med nya ägare samtidigt som kompetensen och utvecklingen har förblivit svensk. Utskottet har ingen annan uppfattning och anser att motion 2010/11:U10 (SD) yrkande 2 kan avstyrkas.

Vad gäller Miljöpartiets krav på att Försvarsexportmyndigheten ska läggas ned och ersättas av ett institut för "tidig varning" med fokus på förebyggande insatser och fredlig konflikthantering, vill utskottet erinra om det flertal forsknings- och policyinstitut världen över som analyserar konflikter och internationell säkerhetspolitik på såväl regional som global nivå, t.ex. det brittiska *International Institute for Strategic Studies* (IISS), det sydafrikanska *Institute for Security Studies* (som finns utlokaliserat i flera länder i södra Afrika) och det Brysselbaserade *Transatlantic Center* som ingår i *The German Marshall Fund of the United States*. Den internationella dialogen kring dessa frågor upprätthålls även bl.a. i samband med de många forskningskonferenser kring internationell politik och säkerhet som årligen genomförs, t.ex. inom ramarna för *International Studies Association* (ISA), men också i de parlamentariska församlingarna inom OSSE, Europarådet, Nato och andra internationella institutioner.

Utskottet vill även erinra om den mångsidiga forskning kring säkerhetspolitik som bedrivs vid Sveriges universitet och högskolor, t.ex. institutionen för freds- och konfliktforskning vid Uppsala universitet och vid Stockholms internationella fredsforskningsinstitut (Sipri), vid det svenska Utrikespolitiska institutet (UI), Dansk Udenrigspolitisk Institut (Dupi), Norsk Utenrikspolitisk Institutt (Nupi) och vid det finska Utrikespolitiska institutet. Den verksamhet med inriktning på konflikt- och krishantering som bedrivs vid Folke Bernadotteakademin förtjänar också att nämnas i detta sammanhang.

Utskottet anser att utmaningen inte främst ligger i att upprätta ytterligare analys- och forskningsinstitut utan snarare i hur den omfattande forskning som bedrivs vid de redan etablerade institutionerna ska kunna omsättas praktiskt i det konfliktförebyggande arbetet och i den försoningsverksamhet som bedrivs t.ex. i tidigare konfliktzoner. Utskottet ser mot denna bakgrund inga skäl att tillmötesgå motionärernas krav och anser att motion 2010/11:U9 (MP) yrkande 6 kan avstyrkas.

Vad gäller det motionsvis framförda kravet på att regeringen snarast ska se över organisering och kontroll av krigsmaterielexport i syfte att överföra denna till regeringen och riksdagen, så som var rådande ordning före 1996, vill utskottet anföra följande:

I samband med att Inspektionen för strategiska produkter inrättades 1996 övertog myndigheten ansvaret för merparten av de ärenden som tidigare beslutades av regeringen eller av det statsråd som hade till ansvar att föredra sådana ärenden efter beredning i Krigsmaterielinspektionen (KMI) och sedermera den enhet inom Utrikesdepartementet som svarade för strategisk exportkontroll. ISP är förvaltningsmyndighet för ärenden och tillsyn enligt lagen (1992:1300) om krigsmateriel och lagen (2000:1064) om kontroll av produkter med dubbla användningsområden och av tekniskt bistånd, i det senare fallet om inte någon annan myndighet har detta till uppgift. Strålsäkerhetsmyndigheten (SSM) svarar för motsvarande frågor när det gäller särskilt känsliga kärntekniska produkter. Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI) och Försvarets radioanstalt (FRA) bistår ISP med teknisk specialistkompetens och bl.a. Militära underrättelse- och säkerhetstjänsten (Must), Säkerhetspolisen (Säpo) och FRA bistår även ISP med information. Vad gäller FRA noterar dock utskottet att ISP, i sin redogörelse till regeringen, som finns som bilaga till regeringens skrivelse 2010/11:114 Strategisk exportkontroll 2010 – Krigsmateriel och produkter med dubbla användningsområden, framhåller att samarbetet med FRA har försämrats på grund av den nya signalspaningslagen, som medför att ISP inte längre får inrikta FRA:s signalspaning. Detta har försvårat ISP:s arbete avsevärt.⁷

ISP ska hantera riktade sanktioner enligt de förordningar om sanktioner som beslutas av Europeiska gemenskapen, efter beslut av regeringen med anledning av sådana förordningar eller enligt föreskrifter som regeringen beslutar med stöd av lagen (1996:95) om vissa internationella sanktioner. ISP är vidare nationell myndighet för de uppgifter som följer av lagen (1994:118) om inspektioner enligt Förenta nationernas (FN:s) konvention om förbud mot kemiska vapen med tillhörande förordning. Utskottet noterar att regeringen under 2010 även har beslutat om en reviderad instruktion för myndigheten (SFS 2010:1101).

ISP har löpande kontakter med de företag som berörs av kontrollverksamheten. Företagens skyldigheter regleras i lagen om krigsmateriel och i förordningen om krigsmateriel. När det gäller krigsmateriel ska företagen på regelbunden basis till ISP redovisa den marknadsföring som de har bedrivit utomlands. Dessa rapporter ligger till grund för ISP:s återkommande genomgångar med företagen av deras exportplaner. Förutom att fatta beslut i tillståndsärenden granskar ISP de underrättelser som tillver-

⁷ Bilaga 2. Inspektionen för strategiska produkter om trender i den svenska och internationella exportkontrollen.

kare av krigsmateriel är skyldiga att lämna senast fyra veckor innan ett anbud lämnas eller ett avtal ingås om export av, eller annan utlandssamverkan om, krigsmateriel.

Slutligen ska de krigsmaterielexporterande företagen rapportera om de leveranser som genomförts med stöd av lämnade tillstånd. I sin tillsynsroll har ISP under 2010 genomfört 29 tillsynsbesök hos företag för att följa upp deras interna exportkontrollorganisation, vilket är något färre än under det föregående året. I denna verksamhet sker ett nära samarbete med Tullverket och i vissa fall med polismyndigheten.

Utskottet konstaterar vidare att riksdagen 1984, på grundval av proposition 1984/85:82 om ökad insyn och samråd i frågor som rör krigsmateriel-export, beslutade att en rådgivande nämnd i krigsmaterielfrågor skulle inrättas. Regeringen ombildade nämnden till Exportkontrollrådet (EKR) i samband med inrättandet av ISP år 1996. Regler för rådets sammansättning och verksamhet finns i ISP:s instruktion. Samtliga riksdagspartier är representerade i EKR. ISP:s generaldirektör är dess ordförande.

ISP:s generaldirektör samråder med Exportkontrollrådet i de ärenden som denne bestämmer ska läggas fram för samråd. Generaldirektören ska samråda med rådet innan inspektionen lämnar över ett ärende till regeringen för dess prövning enligt lagen om krigsmateriel eller enligt lagen om kontroll av produkter med dubbla användningsområden och av tekniskt bistånd. Generaldirektören ska vidare hålla rådet informerat om inspektionens verksamhet på exportkontrollområdet. Vid Exportkontrollrådets sammanträden redovisar Utrikesdepartementet bedömningar av de köparländer som är aktuella, och Försvarsdepartementet medverkar med bedömningar av ärendenas försvarspolitiska betydelse. Generaldirektören kan även kalla andra experter. En uppgift för rådet är att uttolka riktlinjerna samt EU:s gemensamma ståndpunkt, till ytterligare vägledning för ISP. Ledamöterna ges full insyn i handläggningen av utförselärenden. Generaldirektören redovisar fortloppande samtliga utförselbeslut som rör export, liksom även beslutade förhandsbesked som inte tidigare redovisats i EKR och ärenden där beslutet fattats efter riktlinjepraxis (anbudsunderrättelser och samarbetsavtal). Från och med 2005 har ISP även redovisat samtliga beredningsärenden som rör produkter med dubbla användningsområden i EKR.

Avsikten med det svenska systemet, som vid en internationell jämförelse är unikt på så sätt att företrädare för de politiska partierna i förväg får tillfälle att diskutera tänkbara exportaffärer, är att skapa en bred förankring av exportkontrollpolitiken och främja kontinuitet i den förda politiken. Till skillnad från flera andra länder, behandlas ärenden i Exportkontrollrådet på ett tidigt stadium innan en konkret affär är aktuell. Eftersom det skulle vara kommersiellt skadligt för exportföretagen om deras avsikter blev kända innan en affär kommit till stånd, är diskussionerna i rådet inte offentliga. De bedömningar som görs av enskilda länder omfattas dessutom vanligen av utrikessekretessen. Under 2010 höll Exportkontrollrådet åtta sammanträden.

Utskottet anser att den mångsidiga verksamhet som bedrivs av ISP borgar för en effektiv och säker tillämpning av exportkontrollregelverket. Utskottet anser vidare att Exportkontrollrådet säkerställer en parlamentarisk insyn och ser mot denna bakgrund inga skäl att gå motionärerna till mötes. Motion 2010/11:U212 (MP) bör därför avstyrkas.

European Defence Agency (Eda), EU:s uppförandekod

Vad gäller Miljöpartiets krav på att Sverige ska lämna Europeiska försvarsbyrån (Eda) vill utskottet inledningsvis erinra om att beslutet att inrätta Eda fattades av EU:s ministerråd den 12 juli 2004. Regeringen har beslutat att Sverige ska delta i Eda, vars huvuduppgifter bl.a. är att utveckla en gemensam försvarsförmåga avseende krishantering, att stödja och utveckla europeiskt försvarsmaterielsamarbete, att stärka den europeiska försvarsteknologiska och industriella basen med syfte att skapa en internationellt konkurrenskraftig europeisk marknad för försvarsmateriel samt att förbättra effektiviteten inom europeisk försvarsforskning och teknologi.

Utskottet vill här understryka vikten av den europeiska säkerhets- och försvarspolitikens (ESFP) fortsatta utveckling. Utskottet anser att EU härigenom förbättrar sin förmåga att verka som en solid och pålitlig global aktör i fredsfrämjande och säkerhetshöjande insatser. En sådan utveckling gynnar såväl den regionala säkerheten i Europa och dess närområde som den globala säkerheten. Den europeiska säkerhets- och försvarspolitikens förutsättningar att fungera effektivt förbättras, anser utskottet, genom nära samverkan mellan medlemsstaterna inom EU på försvarsindustriområdet.

Utskottet vill vidare understryka att en internationellt konkurrenskraftig tekniknivå i ett internationellt samarbete också innebär bättre möjligheter för Sverige än annars att påverka det internationella exportkontrollarbetet i önskad riktning. Detta gäller främst inom EU, men även i ett bredare internationellt sammanhang. Sverige deltar i olika samarbetsprojekt som Eda bedriver. Sverige har bl.a. medverkat till att påverka Eda i förutsättningsskapande åtgärder, t.ex. i genomförandet och den vidare utvecklingen av förmågeutvecklingsplanen, i ett forsknings- och teknikutvecklingssamarbete, i strategin för internationella materielsamarbeten och i den europeiska försvarsindustristrategin.

Genom att delta i det s.k. sexnationsinitiativet mellan de sex största industristaterna i Europa (Framework Agreement/Letter of Intent, FA/LOI) påverkar Sverige den försvarsindustri- och exportpolitik som utvecklas i Europa. Det ger direkt och indirekt ett större inflytande på EU:s framväxande försvars- och säkerhetspolitik. Samarbeten kring multilaterala ramverk ger utdelning avseende resursutnyttjande ur ett europeiskt perspektiv och för en mer harmoniserad och förbättrad europeisk och transatlantisk samverkansförmåga. Eda och Nato- och Partnerskap för fred-samarbetet utgör här grundbultar tillsammans med FA/LOI-samarbetet och det nordiska samarbetet.

Med vad som anförts anser utskottet att motion 2010/11:U220 (MP) *yrkande 11* kan avstyrkas.

Vad gäller Vänsterpartiets krav på att Sverige ska verka för att en förändring av EU:s uppförandekoder kommer till stånd i mer restriktiv riktning, liksom Sverigedemokraternas krav att Sverige ska motsätta sig riktlinjer och regelverk inom EU som kan leda till att Sveriges möjligheter att vidmakthålla en inhemsk försvarsindustri begränsas, vill utskottet åter erinra om att EU:s medlemsländer 1998 enades om en uppförandekod för vapenexport. Den har tillämpats tillsammans med de svenska nationella riktlinjerna när ISP gjort sina tillståndsbedömningar. Uppförandekoden reviderades under 2004 och 2005 för att ytterligare stärka den som ett instrument för exportkontroll. Koden antogs som nämnts i slutet av 2008 som en gemensam ståndpunkt. Under 2009 uppnåddes enighet inom EU och beslut fattades om ett direktiv som förenklade och harmoniserade tillstånds-givningen för överföringar av försvarsrelaterade produkter inom Europeiska unionen (Europaparlamentets och rådets direktiv 2009/43/EG, ICT-direktivet).

Utskottet välkomnar denna utveckling och anser att uppförandekoden bidrar till att åstadkomma samstämmighet och rättssäkerhet i EU-ländernas krigsmaterielexport. Uppförandekodens åtta kriterier, vilka bl.a. omfattar respekten för de mänskliga rättigheterna och folkrätten i mottagarlandet, liksom frågor om hållbar utveckling, bidrar till att motverka en okontrollerad spridning av krigsmateriel och produkter med dubbla användningsområden och till en förbättrad global säkerhet. Med vad som anförts anser utskottet att motionerna 2010/11:U298 (V) *yrkande 2* och 2010/11:U10 (SD) *yrkande 3* kan avstyrkas.

Små och lätta vapen (SALW)

Vad gäller de motionsvis framförda kraven på ökad öppenhet så att man kan urskilja hur stor andel av Sveriges vapenexport som utgörs av lätta vapen, på ökad restriktivitet i beviljandet av exporttillstånd för lätta vapen samt på att en nationell strategi för hantering av lätta vapen ska upprättas vill utskottet anföra följande:

Utskottet anser att hotet om en okontrollerad spridning av små och lätta vapen (Small Arms and Light Weapons, SALW) måste tas på stort allvar. Enligt beräkningar från FN finns ca 875 miljoner lätta vapen tillgängliga i världen. Runt 75 % av dessa vapen beräknas tillhöra privatpersoner. Dessa vapen är billiga, tämligen enkla att tillverka och använda, de är lätta att bära och lätta att smuggla och de har relativt lång livslängd. Runt en halv miljon människor beräknas dö varje år som en följd av våld relaterat till lätta vapen, både i väpnade konflikter och som ett resultat av kriminalitet.

Begreppet små och lätta vapen (SALW) omfattar i princip handeldvapen, som kan bäras och avfyras av en person, och vapen som är avsedda att bäras och användas av upp till tre personer. Exempel på den förra kategorin är pistoler och automatkarbiner. Exempel på den senare är kulsprutor, granatgevär och bärbara luftvärnsmissiler.

I olika internationella forum, såsom FN, EU och Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa (OSSE), pågår arbete för att förebygga och bekämpa destabiliserande anhopningar och okontrollerad spridning av små och lätta vapen. Inga andra typer av vapen orsakar fler dödsoffer och mer lidande än dessa som dagligen används i lokala och regionala konflikter, inte minst i utvecklingsländerna. FN har uppskattat antalet dödsoffer för lätta vapen inom ramen för väpnade konflikter till åtminstone 300 000 personer årligen.

Utskottet konstaterar att FN år 2001 antog ett handlingsprogram för att bekämpa illegal handel med små och lätta vapen. EU reviderade senast år 2002 sin gemensamma åtgärd om bekämpning av destabiliserande anhopning och olaglig spridning av små och lätta vapen. Åtgärden inkluderar numera också ammunition till sådana vapen. Dessutom har en EU-strategi med en handlingsplan på samma tema antagits av Europeiska rådet i december 2005.

Ett instrument (icke-bindande) om märkning och spårning av små och lätta vapen antogs i en resolution av FN:s generalförsamling hösten 2005. I februari 2008 beslutade EU att främja spårningsinstrumentet genom att anta en gemensam åtgärd.

Sverige har vidare undertecknat FN:s vapenprotokoll som är knutet till FN:s konvention om gränsöverskridande organiserad brottslighet. Riksdagen har därefter, den 29 mars 2011, godkänt regeringens proposition 2010/11:72 Genomförande av FN:s vapenprotokoll (bet. 2010/11:JuU17 Genomförande av FN:s vapenprotokoll). De nya bestämmelserna som i korthet innebär att skjutvapen och vapendelar samt förpackningar med ammunition ska märkas vid tillverkningen ska enligt riksdagens beslut träda i kraft den 1 juli 2011.

OSSE antog 2000 ett dokument om lätta vapen som avser kontroll av tillverkning och export samt regler för märkning, registerhållning, spårning och informationsutbyte, säker förvaring samt överskottsmateriel. År 2003 antog OSSE ett liknande dokument om konventionell ammunition. Därutöver fattade OSSE under 2004 tre beslut som syftade till att ytterligare stärka arbetet mot olaglig spridning av små och lätta vapen, inklusive bärbara luftförsvarssystem (Manpads).⁸ Utskottet välkomnar att Sverige har varit en stor givare till OSSE:s konkreta arbete för att hindra spridningen av små och lätta vapen.

Inom Wassenaararrangemanget finns rapporteringsskyldighet för handel med dessa vapen, inklusive Manpads. Sverige verkar för att varje land ska inrätta och genomföra en ansvarsfull exportpolitik med heltäckande lagar

⁸ Man-Portable Air Defense Systems (Manpads).

och regler. Målet är att alla länder ska ha effektiva system som kontrollerar tillverkare, säljare, köpare och förmedlare av och agenter för små och lätta vapen.

Utskottet konstaterar att FN:s arbete med små och lätta vapen bl.a. syftar till att öka medvetenheten om den destabiliserande verkan som dessa vapen har i konfliktregioner. Icke-spridning är också angeläget för att förhindra brottslighet och inte minst terroristbrott. Vid en översynskonferens i New York 2006 kunde de deltagande staterna inte enas om ett slutdokument, och förslag om att utvidga handlingsprogrammet kunde därför inte antas. Handlingsprogrammet från 2001 ligger fortfarande till grund för FN:s arbete och det årliga uppföljningsmötet för handlingsplanens genomförande hölls i New York i juni 2010. Nästa översynskonferens för FN:s arbete med små och lätta vapen äger rum 2012 och Sverige följer och deltar i planeringen av detta.

Utskottet välkomnar att regeringen, som ett led i de kontinuerliga strävandena efter ökad öppenhet på exportkontrollområdet, har utökat skrivelsen om strategisk exportkontroll med information om små och lätta vapen. Värdet av exporten från Sverige av SALW under 2010 uppgick till 3,2 miljarder kronor, varav merparten av exporten utgjordes av s.k. pansarvärnssystem. Utskottet noterar även att Sveriges export av bärbara luftförsvarssystem, Manpads (enligt definitionen i FN:s vapenregister), finns redovisade i en bilaga i skrivelsen. Värdet av exporten från Sverige av Manpads uppgick till ca 567 miljoner kronor under 2010.

Med vad som ovan anförts anser utskottet att motionerna 2010/11:U221 (MP) yrkande 1, 2010/11:U221 (MP) yrkande 2 och 2010/11:U221 (MP) yrkande 3 kan avstyrkas.

Direktiv 2009/43/EG om förenkling av villkoren för överföring av försvarsrelaterade produkter inom gemenskapen (ICT-direktivet)

Utskottet har vidare att ta ställning till regeringens proposition 2010/11:112 Genomförande av direktiv om överföring av krigsmateriel.

Utskottet konstaterar inledningsvis att kommissionen sedan flera år tillbaka har intresserat sig för uppbyggnaden av en europeisk marknad för krigsmateriel. I mars 2003 antogs ett meddelande om en EU-politik för försvarsutrustning (KOM(2003) 113 slutlig). I september 2004 fattade kommissionen beslut om en grönbok om försvarsupphandlingar (KOM(2004) 608 slutlig). I ett tolkningsmeddelande KOM(2006) uttalade sig kommissionen i december 2006 om tillämpningen av artikel 346 i EUF-fördraget på försvarsupphandlingsområdet. Därefter har kommissionen tagit initiativ till ett direktiv. Ett direktiv om överföring av försvarsrelaterade produkter antogs slutligen av Europaparlamentet och rådet den 6 maj 2009.

Direktivet är den första unionsrättsliga rättsakt som innehåller bestämmelser om kontroll av överföring av krigsmateriel inom unionen. Direktivet utgör en del av ett "försvarspaket" som även omfattar ett direktiv om

försvars- och säkerhetsupphandling. Försvarspaketet omfattar också ett meddelande som gäller en strategi för en starkare och mer konkurrenskraftig europeisk försvarsindustri (KOM(2007) 764 slutlig).

Sedan 1993 regleras tillverkning, tillhandahållande och utförsel av krigsmateriel i lagen (1992:1300) om krigsmateriel och förordningen (1992:1303) om krigsmateriel. Lagen om krigsmateriel föreskriver att krigsmateriel inte får tillverkas utan tillstånd. Enligt lagen får inte heller krigsmateriel föras ut ur landet utan tillstånd, om inte annat följer av lagen eller annan författning. Även all försvarsindustriell utlandssamverkan förutsätter tillstånd. Med utlandssamverkan förstås exportförsäljning eller annat tillhandahållande (bl.a. överlåtelse eller förmedling) av krigsmateriel.

Utskottet konstaterar att de föreslagna lagändringarna bl.a. innebär att lagens tillämpningsområde utökas till att omfatta tekniskt bistånd och att regeringen ges möjlighet att meddela föreskrifter om vissa särskilt angivna undantag från tillståndskravet vid utförsel av krigsmateriel ur landet eller lämnande av tekniskt bistånd utanför landet till ett annat land inom EES.

Utskottet konstaterar vidare att det föreslås tre typer av tillstånd – generellt, globalt och individuellt – vid utförsel av krigsmateriel ur landet eller lämnande av tekniskt bistånd utanför landet. Ett generellt tillstånd får inte användas vid utförsel av krigsmateriel eller lämnande av tekniskt bistånd till ett land utanför EES. En mottagare av krigsmateriel eller av tekniskt bistånd här i landet ska få certifieras. En certifiering ger en mottagare i Sverige rätt att ta emot krigsmateriel eller tekniskt bistånd som överförs hit från ett EES-land enligt ett generellt överföringstillstånd som har offentliggjorts av ett EES-land.

Vissa uppgifts-, underrättelse- och registerföringskyldigheter föreslås för den som för ut krigsmateriel ur landet eller lämnar tekniskt bistånd utanför landet. Det föreslås straffbestämmelser för den som utan tillstånd lämnar tekniskt bistånd utanför landet samt för den som bryter mot de föreslagna uppgifts-, underrättelse- och registerföringskyldigheterna.

Vad gäller Miljöpartiets krav på att samma riktlinjer som gäller för krigsmateriel i strid (KS) också ska tillämpas för övrig krigsmateriel (ÖK) konstaterar utskottet att krigsmateriel indelas i två kategorier: krigsmateriel för strid (KS) och övrig krigsmateriel (ÖK). Bestämmelser om vilken materiel som innefattas i de två kategorierna återfinns i förordningen om krigsmateriel. Kategorin krigsmateriel för strid omfattar materiel med förstörelsebringande verkan, inklusive sikten för sådan materiel, samt materiel för eldledning. Kategorin övrig krigsmateriel omfattar delar och komponenter till krigsmateriel för strid samt materiel som ej har direkt förstörelsebringande verkan i en stridsituation.

Krigsmaterielbegreppet breddades 1993, i enlighet med lagen (1992:1300) om krigsmateriel, till att även omfatta viss materiel med civil eller delvis civil användning. Utvidgningen av begreppet ledde till att export som tidigare varit oreglerad kom att bli föremål för politisk prövning och inkluderas i krigsmaterielexportstatistiken. Breddningen åtföljdes

av en indelning av krigsmateriel i de två kategorierna krigsmateriel för strid och övrig krigsmateriel. För de bägge kategorierna gäller delvis olika riktlinjer för utförsel.

För kategorin krigsmateriel för strid gäller att tillstånd inte bör ges för export till en stat som befinner sig i väpnad konflikt med en annan stat, en stat som är invecklad i internationell konflikt som kan befaras leda till väpnad konflikt eller en stat som har inre väpnade oroligheter. Ett tillstånd bör återkallas om den mottagande staten kommer i väpnad konflikt eller inre väpnade oroligheter. Ett återkallande av tillstånd kan emellertid underlåtas om det är förenligt med folkrätten och målen och principerna för den svenska utrikespolitiken. Utförseltillstånd bör heller inte ges om det förekommer omfattande och grova kränkningar av mänskliga rättigheter i den mottagande staten. Detta är samma krav som tillämpades före 1993, med den skillnaden att förekomsten av kränkningar av de mänskliga rättigheterna tidigare endast behövde beaktas om materielen i sig kunde användas för att kränka de mänskliga rättigheterna.

För utförsel av övrig krigsmateriel, som i stor utsträckning omfattar produkter som före 1993 inte betraktades som krigsmateriel (exempelvis spaningsradaranläggningar eller simulatorer för utbildningsändamål), gäller att utförseltillstånd bör beviljas om de gäller mottagarländer som inte befinner sig i väpnad konflikt med någon annan stat, som inte har inre väpnade oroligheter eller där det inte förekommer omfattande och grova kränkningar av mänskliga rättigheter. Risk för väpnad konflikt är således inte ett särskilt kriterium i bedömningen av utförsel av övrig krigsmateriel. Utskottet konstaterar att de skilda riktlinjerna för krigsmateriel för strid respektive övrig krigsmateriel innebär att en större länderkrets kan komma i fråga som mottagare av övrig krigsmateriel, dvs. icke förstörelsebringande materiel, än för krigsmateriel för strid.

Utskottet konstaterar att ett ikraftträdande av ICT-direktivet bl.a. kommer att medföra att EU:s militära lista – i vilken det inte görs någon åtskillnad mellan krigsmateriel för strid (KS) och övrig krigsmateriel (ÖK) – kommer att börja tillämpas nationellt i Sverige. Härmed får uppdelningen mellan de bägge typerna av krigsmateriel mindre relevans.

Utskottet välkomnar att Sveriges regelverk så långt möjligt harmoniseras med motsvarande regelverk för krigsmaterielexport inom EU och vill i sammanhanget erinra om att utskottet i ett yttrande till försvarsutskottet (2008/09:UU2y Strategi för en konkurrenskraftig europeisk försvarsindustri) betonade att ”arbetet med en effektivisering av marknaden för försvarsmateriel inom EU bör åtföljas av ett motsvarande arbete för att, utöver etiska regler, åstadkomma gemensamma regler inom unionen för exportkontroll och för fri rörlighet”. Med detta anser utskottet att motionerna 2010/11:U220 (MP) yrkande 1, 2010/11:U12 (V) yrkande 6 och 2010/11:U12 (V) yrkande 11 kan avstyrkas.

Vad gäller EU:s militära förteckning konstaterar utskottet att den tillkom framför allt för att underlätta en enhetlig tillämpning av EU:s uppförandekod för vapenexport från 1998. Den är identisk med den kontrollista för konventionella vapen som finns inom exportkontrollregimen Wassenaar-arrangemanget, där Sverige också är medlem. Den 8 december 2008 antog medlemsstaterna i EU rådets gemensamma ståndpunkt 2008/944/Gusp om fastställande av gemensamma regler för kontrollen av export av militär teknik och krigsmateriel. I ståndpunkten har både uppförandekoden för vapenexport och EU:s gemensamma militära förteckning tagits in och den ersätter följaktligen dessa dokument.

Utskottet noterar att den svenska krigsmaterielförteckningen och EU:s militära förteckning överensstämmer på många sätt och omfattar i allt väsentligt samma materiel. EU:s militära förteckning är dock mer omfattande, och det finns flera produkter i den som inte ingår i den svenska krigsmaterielförteckningen. EU:s militära förteckning har vidare en delvis annan struktur än den svenska då materielen delas in i färre kategorier men i fler undergrupper, som i sin tur försetts med mer detaljerade specifikationer. Någon indelning i krigsmateriel för strid och övrig krigsmateriel görs inte.

Utskottet konstaterar att EU:s medlemsstater i en rad gemensamma ståndpunkter om internationella sanktioner innehållande vapenembargon, åtagit sig att begränsa exporten av krigsmateriel till berörda tredjeländer. I dessa anges bl.a. att om inte annat anges ska vapenembargon tolkas som att de omfattar åtminstone alla varor och all teknik på EU:s gemensamma förteckning över krigsmateriel.

Eftersom Sverige i dag inte kan kontrollera allt detta finns det en risk att Sverige inte fullt ut kan uppfylla sina åtaganden enligt sanktionsregimer med vapenembargon. Utskottet delar mot denna bakgrund regeringens åsikt att EU:s militära förteckning ska ersätta den nuvarande svenska krigsmaterielförteckningen. Huvudsakligen beror detta på att Sverige både enligt direktivet och enligt flera gemensamma ståndpunkter har åtagit sig att kontrollera alla de produkter och all den teknik som finns på EU:s militära förteckning. Härutöver finns det dock flera andra fördelar med en sådan lösning. Det skulle underlätta såväl klassificeringen av olika produkter som informationsutbytet med de andra medlemsstaterna samt leda till en ökad harmonisering vid tillämpningen av de kriterier för krigsmateriel-export som anges i ståndpunkten.

Eftersom EU:s militära förteckning är mer detaljerad än den svenska krigsmaterielförteckningen skulle det också bli enklare för företag och enskilda att själva se om en produkt kräver tillstånd. Härutöver görs bedömningen att regelverket blir onödigt komplext om ansökningar om överföring respektive export måste prövas mot två olika förteckningar.

I likhet med regeringen anser riksdagen att del C i den svenska förteckningen – dvs. den del som anger kemiska ämnen för vilka det finns en deklarationsskyldighet enligt FN:s konvention om förbud mot utveckling,

produktion, innehav och användning av kemiska vapen samt om deras förstöring – bör finnas kvar som en särskild bilaga till förordningen om krigsmateriel för att deklarationsskyldigheten ska framgå tydligt.

Vad gäller det motionsvis framförda kravet att det behövs ett förtydligande och en utveckling av kriterierna för prövning av ansökningar om exporttillstånd i EU:s gemensamma militära förteckning vill utskottet anföra följande:

1 § andra stycket krigsmaterielagstiftningen (KML) anger vilken inriktning som prövningen av ansökningar om tillstånd till bl.a. utförsel av krigsmateriel ska ha. I paragrafen föreskrivs att tillstånd enligt lagen får lämnas endast om det finns säkerhets- eller försvarspolitiska skäl för det och det inte strider mot Sveriges utrikespolitik. Närmare principer för prövningen har lagts fast i regeringens och ISP:s praxis och finns dels i de svenska riktlinjerna för utförsel och annan utlandssamverkan, dels i rådets gemensamma ståndpunkt 2008/944/Gusp om fastställande av gemensamma regler för kontrollen av export av militär teknik och krigsmateriel. De svenska riktlinjerna har inte författningsstatus eftersom de inte är avsedda att vara sådana föreskrifter som avses i 8 kap. regeringsformen (prop. 1995/96:31 s. 23). Riktlinjerna har dock redovisats för och godkänts av riksdagen i propositionen Lag om krigsmateriel (prop. 1991/92:174, bet. 1992/93:UU1).

Utskottet noterar att de svenska riktlinjerna och kriterierna i ståndpunkten, vilka ska användas vid ISP:s prövning, har bekräftats av regeringen genom ISP:s regleringsbrev. I det senaste regleringsbrevet för budgetåret 2010 anges följande. ”ISP ska i sin prövning av tillståndsärenden på krigsmaterielområdet tillämpa både de strikta svenska riktlinjerna för krigsmaterielexport och de riktlinjer som framgår av rådets gemensamma ståndpunkt 2008/944/GUSP om fastställande av gemensamma regler för kontrollen av militär teknik och krigsmateriel. ISP ska tydliggöra beslutens förenlighet med de svenska riktlinjerna och den gemensamma ståndpunkten.”

Utskottet delar regeringens bedömning att frågan om en modernisering av riktlinjerna inte bör tas upp i detta lagstiftningsärende som endast rör genomförande av direktivet och den gemensamma ståndpunkten. Tillstånd enligt KML får, vilket framgår ovan, endast lämnas om det finns säkerhets- eller försvarspolitiska skäl för det och det inte strider mot Sveriges utrikespolitik (1 § andra stycket). Någon ändring i det avseendet innebär inte det faktum att den gemensamma ståndpunktens kriterier i dag används parallellt med de svenska riktlinjerna vid tillståndsprövningen. Detta har skett genom en utveckling av praxis när det gäller vilka närmare principer som ska användas vid tillståndsprövningen enligt KML. En sådan utveckling av praxis är helt i linje med vad den dåvarande regeringen anförde, och som riksdagen ställde sig bakom, i samband med lagstiftningsärendet då ISP inrättades 1996. Den dåvarande regeringen anförde att ”närmare principer för prövningen har lagts fast i regeringens praxis och bör också i fortsättningen utvecklas genom praxis och inte genom lagstiftning” (prop.

1995/96:31 s. 25). Den dåvarande regeringen anförde vidare att de svenska riktlinjerna inte har ”författningsstatus, eftersom de inte är avsedda att utgöra sådana föreskrifter som avses i 8 kap. regeringsformen” (prop. 1995/96:31 s. 23).

Utskottet instämmer i den dåvarande regeringens uppfattning och ser ingen anledning att ändra på detta synsätt. Utskottet anser vidare, liksom regeringen, att inte heller den gemensamma ståndpunktens kriterier är avsedda att vara sådana föreskrifter som avses i 8 kap. regeringsformen. Utskottet gör således, liksom regeringen, bedömningen att den gemensamma ståndpunktens kriterier inte motiverar några författningsändringar. Även i fortsättningen bör enligt regeringens bedömning de svenska riktlinjerna och den gemensamma ståndpunktens kriterier tillämpas parallellt vid tillståndsprövningen enligt KML. Med detta anser utskottet att motion 2010/11:U15 (MP, V) yrkande 6 kan avstyrkas.

Vad gäller det motionsvis framförda kravet på strikta bedömningskriterier vid gemensamt certifieringsförfarande inom EU konstaterar utskottet att artikel 9 i Europaparlamentets och rådets direktiv 2009/43/EG innehåller ramverket till det certifieringsförfarande som ska möjliggöra för mottagare av krigsmateriel och av tekniskt bistånd att komma i fråga för leveranser som omfattas av ett generellt tillstånd.

Utskottet noterar att i artikel 9.2 i direktivet föreskrivs att certifieringen ska fastställa mottagarföretagets tillförlitlighet, särskilt vad avser dess förmåga att iakttä exportrestriktioner för försvarsrelaterade produkter som mottagits från en annan medlemsstat med stöd av ett överföringstillstånd. Vidare föreskrivs i artikel 9.2 att mottagarföretagets tillförlitlighet ska bedömas enligt följande kriterier:

- a) dokumenterad erfarenhet av försvarsverksamhet, där särskild hänsyn tas till företagets uppgifter om överensstämmelse med exportrestriktioner, domstolsbeslut på området, tillstånd att tillverka eller sälja försvarsrelaterade produkter samt genom anlitan av erfaren ledningspersonal,
- b) relevant industriverksamhet på området för försvarsrelaterade produkter i gemenskapen, särskilt förmåga att integrera system och delsystem,
- c) utnämning av en chefstjänsteman som personligt ansvarig för överföring och export,
- d) ett skriftligt åtagande från företaget, undertecknat av den chefstjänsteman som avses i led c, om att det kommer att vidta alla nödvändiga åtgärder för att följa och garantera efterlevnaden av de specifika villkoren för slutanvändning och export till tredjeland av varje mottagen komponent eller produkt,
- e) ett skriftligt åtagande från företaget, undertecknat av den chefstjänsteman som avses i led c, om att det skyndsamt ska lämna detaljerad information som svar på förfrågningar om slutanvändare eller slutanvändning av alla produkter som företaget exporterat, överfört eller mottagit från en annan medlemsstat med stöd av ett överföringstillstånd,

f) en beskrivning, kontraserad av den cheftjänsteman som avses i led c, av det interna efterlevnadsprogrammet eller av företagets system för hantering av överföring och export. Denna beskrivning ska innehålla detaljer om de organisatoriska, mänskliga och tekniska resurser som avsatts för att hantera överföringar och export, ansvarskedjan i företaget, interna revisionsförfaranden, medvetandegörande och personalutbildning, fysiska och tekniska säkerhetsarrangemang, registerföring samt spårbarhet för överföringar och export.

Kriterierna – bedömningsgrunderna – för om en mottagare ska anses vara tillförlitlig framgår således av artikel 9.2 a–f i direktivet och utskottet delar regeringens bedömning att dessa får anses uttömmande (prop. s. 91).

Utskottet noterar att bedömningsgrunderna när det gäller beviljande av certifiering – som är inriktade på den enskildes tillförlitlighet – skiljer sig avsevärt från övriga frågor som ISP prövar enligt KML, där ingen hänsyn alls tas till omständigheter som rör den enskilde. Enligt 1 § andra stycket KML får tillstånd nämligen lämnas endast om det finns säkerhets- eller försvarspolitiska skäl för det och det inte strider mot Sveriges utrikespolitik.

Utskottet delar regeringens bedömning att det i en ny paragraf, 10 b §, i KML bör anges att certifiering får beviljas om sökanden anses tillförlitlig. Av paragrafen bör det framgå att vid bedömningen av tillförlitligheten ska Inspektionen för strategiska produkter särskilt beakta sökandens förmåga att efterleva ett villkor i ett överföringstillstånd, som innebär begränsningar av export av krigsmateriel eller av tekniskt bistånd till ett land utanför EES.

Utskottet delar också regeringens bedömning att den bör ges bemyndigande att meddela föreskrifter om kriterier för bedömning av tillförlitligheten vid prövning av certifiering. Därigenom kan det som föreskrivs i artikel 9.2 a–f genomföras i förordning. Med detta anser utskottet att motion 2010/11:U15 (MP, V) yrkande 8 kan avstyrkas.

Utskottet konstaterar att Europaparlamentets och rådets direktiv 2009/43/EG om förenkling av villkoren för överföring av försvarsrelaterade produkter inom gemenskapen trädde i kraft den 30 juni 2009. Europeiska unionens medlemsstater ska senast den 30 juni 2011 anta och offentliggöra de lagar och andra författningar som är nödvändiga för att följa direktivet. Bestämmelserna ska tillämpas från den 30 juni 2012. Utskottet konstaterar vidare att regeringen gör bedömningen att riksdagen senast den 15 juni i år bör ha beslutat de lagändringar som krävs enligt direktivet medan regeringen senast den 16 juni, dels bör ha utfärdat de av riksdagen beslutade lagändringarna, dels bör ha beslutat motsvarande nödvändiga förordningsändringar.

Utskottet noterar, mot bakgrund av att direktivet beslutades redan den 30 juni 2009 och föreslås träda i kraft den 30 juni 2012, att propositionen har inkommit förhållandevis sent till riksdagen (den 7 april 2011) – efter den s.k. propositionsfristens utgång (den 22 mars 2011) – och endast lite mer än två månader innan riksdagen, enligt regeringens bedömning, bör ha beslutat de lagändringar som krävs enligt direktivet (den 15 juni 2011).

Utskottet noterar dock att direktivet är ändrat genom kommissionens direktiv 2010/80/EU om ändring av Europaparlamentets och rådets direktiv 2009/43/EG vad gäller förteckningen över försvarsrelaterade produkter och att denna ändring skedde den 22 november 2010.

Utskottet delar i övrigt regeringens bedömningar i propositionen.

Enskilda länder och regioner

Utskottet konstaterar inledningsvis att Sverige, såsom framgår av skrivelsen, under 2010 tillämpade 17 vapenembargon mot 16 länder. Ett embargo är inte knutet till ett visst land. Av dessa embargon har 15 beslutats inom EU. Ofta utfärdar flera mellanstatliga organisationer embargon mot samma länder.

Utskottet vill erinra om att gällande regelverk för svensk krigsmateriel-export innebär att en enhetlig politik tillämpas gentemot alla länder som visar intresse för att förvärva svensk krigsmateriel. Samma riktlinjer och kriterier används oavsett vilken betydelse det presumtiva mottagarlandet har för Sveriges samlade intressen.

Utskottet har i flera tidigare betänkanden, senast i betänkande 2009/10: UU12 Strategisk exportkontroll 2009 – krigsmateriel och produkter med dubbla användningsområden, tagit ställning till yrkanden om enskilda länder och områden. Utskottet konstaterar att det gällande regelsystemet syftar till att så långt som möjligt uppnå politiskt samförstånd i dessa, många gånger svåra, avvägningsfrågor. För prövning av ansökningar om utförseltillstånd tillämpas det restriktiva svenska regelverket på området, och ISP uppbär, som ovan nämnts, ansvaret för att en individuell prövning av varje ärende som avser export av krigsmateriel genomförs. Exportkontrollrådet – den parlamentariska insynen i den svenska krigsmaterielexporten – behandlar principiellt viktiga ärenden.

Förbud mot utförsel gäller när det finns s.k. ovillkorliga hinder, exempelvis ett FN-beslut om vapenembargo. I det svenska regelverket finns inte utrymme för någon annan formell uppdelning i tillåtna eller förbjudna länder. Utskottet vill även understryka vad som har berörts i tidigare betänkanden, nämligen att riksdagen inte får fatta beslut i förvaltningsangelägenheter i vidare mån än vad som följer av grundlag eller riksdagsordningen.

Mot bakgrund av den senaste tidens politiska utveckling i några av staterna i Nordafrika, bl.a. Egypten, Libyen och Tunisien noterar utskottet att ISP, i ett pressmeddelande den 1 februari 2011, redovisar den svenska försvarsmaterielexporten till Nordafrika och Nära Östern. Häri framgår bl.a. Sverige under 2009 har exporterat kamouflageutrustning och kommunikationsradio till Algeriet, specialammunition för tävlingsverksamhet, kamouflageutrustning och utbildningsutrustning till Egypten, sikten, fästen till sikten och kamouflageutrustning till Jordanien samt, under senare år, reserv-

delar till luftvärnssystem och sprängmedel till den civila gruvindustrin till Tunisien. Det har inte förekommit någon export av krigsmateriel till Israel, Libanon, Libyen, Marocko och Syrien.

Vad gäller det motionsvis väckta kravet i fråga om Pakistan och Indien konstaterar utskottet att den svenska krigsmaterielexporten till Pakistan omfattar fullföljandet av Saabs kontrakt avseende luftburen spaningsradar (Erieye) samt reservdelar och kompletteringsleveranser till tidigare levererad materiel. Till Indien går sedan många år tillbaka reservdelsleveranser samt leveranser av komponenter och ammunition till tidigare levererade armématerielsystem. Utskottet noterar att ISP till följd av den politiska utvecklingen i Pakistan sedan 2007 inte har beviljat några nya affärer. Ingångna avtal honoreras dock, och följdleveranser har behandlats i enlighet med riktlinjerna för krigsmaterielexport. Utskottet anser att motion 2010/11:U9 (MP) yrkande 4 kan avstyrkas.

Vad gäller de motionsvis framförda kraven på att Sverige och EU i sina bilaterala relationer med länder som Ryssland och Kina ska försöka förmå dem att upphöra med sin vapenexport till Burma konstaterar utskottet att Burma, såsom framgår i bilaga 6 till regeringens skrivelse 2010/11:114 Strategisk exportkontroll 2010 – krigsmateriel och produkter med dubbla användningsområden, omfattas av ett EU-embargo.

Ett beslut av FN:s säkerhetsråd, av EU eller av OSSE om vapenembargo är ett ovillkorligt hinder mot svensk export enligt de svenska riktlinjerna för krigsmaterielexport. EU:s medlemsstater iakttar också fullt ut sådana bindande politiska beslut om vapenembargon. Inom ramen för EU:s gemensamma utrikes- och säkerhetspolitik kan med enhällighet beslutas om vissa vapenembargon som går utöver vad FN:s säkerhetsråd har beslutat. Dessa EU-beslut är ett utslag av medlemsstaternas vilja att reagera gemensamt i olika säkerhetspolitiska frågor.

Ett vapenembargo beslutat av EU genomförs genom tillämpning av respektive medlemsstats nationella regelverk för exportkontroll. EU:s vapenembargon omfattar normalt även förbud mot export av tekniska och finansiella tjänster med anknytning till krigsmateriel. Dessa förbud regleras i EU-rättsliga radsförordningar. Utskottet välkomnar att Sverige inom internationella institutioner och organisationer verkar för att maningar till förbud mot krigsmaterielexport vinner spridning hos samtliga medlemmar i det internationella samfundet.

Med detta anser utskottet att motionerna 2010/11:U258 (V, MP) yrkande 6 och 2010/11:U319 (KD, C, FP) yrkande 4 kan avstyrkas.

En ny krigsmateriellagstiftning, de mänskliga rättigheterna, demokratikriterium m.m.

Med anledning av de motionsvis framförda kraven på att det ska göras en tydlig analys av hur fattigdomsbekämpningen utvecklas i landet innan försäljning av krigsmateriel kan godkännas, att det ska göras en tydlig analys

av hur de mänskliga rättigheterna (MR) efterlevs i ett land innan försäljning av krigsmateriel dit kan godkännas, m.fl. liknande yrkanden, vill utskottet inledningsvis erinra om att varje ärende om export av krigsmateriel ska prövas individuellt av Inspektionen för strategiska produkter (ISP) i enlighet med det svenska regelverket och de sedan länge tillämpade och av riksdagen fastlagda riktlinjerna för krigsmaterielexport. Principiellt viktiga ärenden behandlas i Exportkontrollrådet där samtliga riksdagspartier är representerade. Den parlamentariska insynen i arbetet är därmed väl tillgodosedd.

Utskottet vill även erinra om att riksdagen 2003 beslutade om en politik för global utveckling vars övergripande mål är att bidra till en rättvis och hållbar global utveckling. Detta mål gäller för samtliga politikområden. Till det övergripande målet om en rättvis och hållbar global utveckling har fogats ett kompletterande mål för svenskt utvecklingssamarbete: att bidra till att skapa förutsättningar för fattiga människor att förbättra sina levnadsvillkor.

Politiken för global utveckling genomsyras av två perspektiv – ett rättighetsperspektiv och de fattigas perspektiv – och består av åtta huvuddrag som riksdagen grupperar på följande sätt:

- Grundläggande värden: demokrati och god samhällsstyrning, respekt för de mänskliga rättigheterna och jämställdhet mellan kvinnor och män.
- Hållbar utveckling: hållbart utnyttjande av naturresurserna och omsorg om miljön, ekonomisk tillväxt samt social utveckling och trygghet.
- Övriga huvuddrag: konflikthantering och säkerhet samt globala nyttigheter.

En rättvis och hållbar global utveckling kan endast, anser utskottet, uppnås genom att många krafter drar åt samma håll. Samstämmighet ska prägla både den nationella politiken och den som bedrivs inom EU. Kopplingar måste göras mellan säkerhets-, handels-, jordbruks-, folkhälso- och migrationspolitik och global utveckling. Det Sverige gör och säger i ett sammanhang måste stämma med svenskt agerande i ett annat.

Kravet på samstämmighet gäller självfallet även för den svenska krigsmaterielexporten. Utskottet vill understryka vikten av att huvuddragen – där respekten för de mänskliga rättigheterna, demokrati och god samhällsstyrning liksom fattigdomsbekämpningen ingår – tillsammans med perspektiven och målen för den svenska politiken för global utveckling får genomslag i den svenska krigsmaterielexporten.

Utskottet vill i detta sammanhang framhålla det som uttalades om krigsmaterielexportens samstämmighet med politiken för global utveckling i betänkande 2003/04:UU3 Sveriges politik för global utveckling:

också svensk politik vad avser svensk exportkontroll och export av krigsmateriel måste ske samstämt med målet för politiken för global utveckling – att bidra till en rättvis och hållbar global utveckling. Detta inkluderar rättvise- och fattigdomsperspektivet samt de huvuddrag som är kopplade till politiken, bl.a. om demokrati, mänskliga rättigheter och

omsorg om miljön. Det är enligt utskottets mening angeläget att svensk vapenexport inte motverkar arbetet för att nå målet om en rättvis och hållbar global utveckling, ej heller målet för utvecklingssamarbetet att bidra till att skapa förutsättningar för fattiga människor att förbättra sina levnadsvillkor.

Utskottet vill vidare åter erinra om EU:s uppförandekod för vapenexport som antogs 1998 och innehöll gemensamma kriterier för export av krigsmateriel att tillämpa vid den nationella prövningen av exportansökningar. Uppförandekoden stärktes 2005 och som nämnts antogs den som gemensam ståndpunkt 2008 (2008/944/GUSP). Utskottet välkomnar att Bosnien och Hercegovina, Kanada, Kroatien, Makedonien, Island, Montenegro och Norge även officiellt har anslutit sig till kriterierna och principerna i EU:s gemensamma ståndpunkt om vapenexport.

Den gemensamma ståndpunktens första del innehåller åtta kriterier som vart och ett ska beaktas innan ett beslut tas om att tillåta vapenexport till ett land. Dessa kriterier handlar om

- situationen i mottagarlandet
- situationen i mottagarlandets region
- avsändarlandets och mottagarlandets internationella åtaganden.

Vad gäller situationen i mottagarlandet ska hänsyn tas till respekten för de mänskliga rättigheterna och internationell humanitär rätt, huruvida det råder spänningar eller väpnad konflikt i det mottagande landet, risken för att vapnen kommer på avvägar eller vidareexporteras samt huruvida exporten allvarligt skulle störa landets hållbara utveckling. Situationen i regionen avser stabiliteten i området och risken för att mottagaren skulle kunna använda vapnen i en regional konflikt. Slutligen ska exportlandets och mottagarlandets internationella åtaganden beaktas, t.ex. genom att vapenembargon måste respekteras och hänsyn tas till medlemsstaternas nationella säkerhet samt till mottagarlandets uppträdande i det internationella samfundet. Det sistnämnda handlar bl.a. om landets attityd till terrorism, vilket slags allianser det har, samt hur väl det respekterar folkrätten. Ståndpunktens sjunde kriterium avser risken för avledning (eng. diversion) till en icke avsedd mottagare.

Till den gemensamma ståndpunkten hör även en förteckning över de produkter som omfattas av ståndpunkten (EU:s gemensamma militära lista) samt en användarguide som mer i detalj anger hur ståndpunktens överenskommelser om informationsutbyte och konsultationer ska genomföras och hur dess kriterier för exportkontroll ska tillämpas.

Enligt ståndpunktens tillämpningsbestämmelser ska medlemsstaterna utbyta underrättelser om avslag på ansökningar om exporttillstånd. Om en annan medlemsstat överväger att bevilja tillstånd för en i huvudsak identisk transaktion ska konsultationer genomföras innan tillstånd kan beviljas. Den konsulterande medlemsstaten ska även meddela den underrättande staten sitt beslut. Utbytet av underrättelser om avslag och konsultationerna kring underrättelserna gör att exportpolitiken inom EU blir öppnare och

mer enhetlig. Konsultationerna leder till en mer gemensam syn på olika exportdestinationer. Genom att medlemsländerna informerar varandra om de exportaffärer som nekas minskar också risken att något annat medlemsland beviljar exporten. Tanken med systemet är alltså att när ett avslag avseende en viss export har meddelats övriga medlemsländer, ska inte samma export godkännas av ett annat medlemsland. ISP ansvarar för underrättelserna om svenska avslag och genomför konsultationer.

Under 2010 mottog Sverige 247 underrättelser om avslag från övriga medlemsstater. Sverige lämnade fyra underrättelser om avslag, vilka gällde Israel, Ryssland, Serbien och Syrien.

Utskottet delar regeringens åsikt att bl.a. den gemensamma ståndpunkten borgar för att de mål, perspektiv och huvuddrag som gäller för den svenska politiken för global utveckling beaktas och kommer till uttryck i svensk exportkontrollpolitik.

Vad gäller de motionsvis framförda kraven på en tydlig analys av hur fattigdomsbekämpningen utvecklas i landet innan försäljning av krigsmateriel kan godkännas, liksom kravet på en konsekvensanalys för det land eller de länder som krigsmaterielen ska säljas till, vill utskottet särskilt framhålla att det åttonde kriteriet i EU:s uppförandekod, det s.k. utvecklingskriteriet, handlar om "vapenexportens förenlighet med mottagarlandets tekniska och ekonomiska förmåga, med beaktande av det önskvärda i att stater får sitt legitima behov beträffande säkerhet och försvar täckt med minsta möjliga användning av mänskliga och ekonomiska resurser till krigsmateriel".

Det åttonde kriteriet föreskriver vidare att medlemsstaterna, mot bakgrund av informationen från relevanta källor, såsom FN:s utvecklingsprogram, Världsbanken, Internationella valutafonden samt OECD-rapporter, beaktar huruvida den tilltänkta exporten allvarligt skulle hindra den hållbara utvecklingen i mottagarlandet. De kommer i detta sammanhang att beakta mottagarlandets relativa nivå på militära och sociala utgifter och även ta hänsyn till eventuellt bistånd från EU eller bilateralt bistånd.

Utskottet välkomnar att Sverige aktivt arbetar för att uppnå en ökad och tydlig samstämmighet mellan de olika kriterierna i EU:s uppförandekod, vilken omfattar en rad olika politikområden, samt verkar för att nå en gemensam syn bland medlemsländerna när det gäller tolkningen av uppförandekodens kriterier.

Som ett första steg i denna riktning tog Sverige 2004 tillsammans med Storbritannien initiativ till att utarbeta riktlinjer för tillämpningen av kodens kriterium 8, det s.k. utvecklingskriteriet. Dessa blev klara under 2005 och publicerades i kodens användarguide. Sverige har därefter varit aktivt dels för att den tidigare uppförandekoden skulle antas som en gemensam ståndpunkt i slutet av 2008, dels för att den ska tolkas och tillämpas på ett enhetligt sätt av EU:s medlemsstater. Utskottet välkomnar att detta arbete den 8 december 2008, som ovan nämnts, resulterade i att EU:s uppförandekod om vapenexport antogs som en gemensam ståndpunkt.

Utskottet välkomnar att regeringens årliga skrivelse om krigsmaterielexporten innehåller en bedömning av i vilken grad denna stämmer överens med de överordnade målen när det gäller samstämmighet mellan olika politikråden i politiken för global utveckling. Det är regeringens strävan att effekter som är negativa för ansträngningarna att bidra till en rättvis och hållbar global utveckling ska undvikas. Utskottet vill understryka betydelsen av detta.

Utskottet konstaterar att enligt 1 § andra stycket lagen (1992:1300) om krigsmateriel får tillstånd enligt lagen lämnas endast om det finns säkerhets- eller försvarspolitiska skäl för det och det inte strider mot Sveriges utrikespolitik. De närmare principerna för prövningen har lagts fast i regeringens praxis och har kommit till uttryck i regeringens riktlinjer för krigsmaterielexport och annan utlandssamverkan som riksdagen godkänt (jfr prop. 1991/92:174 s. 41 f., prop. 1995/96:31 s. 23 f. och bet. 1992/93:UU1).

Utskottet konstaterar vidare att riktlinjerna tillämpas med brett parlamentariskt stöd och är vägledande för Inspektionen för strategiska produkter (ISP) vid prövningen av ärenden om tillstånd enligt lagen och förordningen om krigsmateriel. EU:s gemensamma ståndpunkt om vapenexport tillämpas parallellt med de svenska riktlinjerna. Riktlinjerna är försedda med två övergripande kriterier för när tillstånd enligt lagen kan lämnas, nämligen dels att utlandssamverkan behövs för att tillgodose det svenska försvarets behov av materiel eller kunnande eller i övrigt är säkerhetspolitiskt önskvärd, dels att samverkan inte står i strid med principerna och målen för Sveriges utrikespolitik. Dessa övergripande kriterier kan anses utgöra en precisering av 1 § andra stycket lagen om krigsmateriel.

I riktlinjerna preciseras också de faktorer som bör beaktas i samband med prövningen av ett enskilt ärende. Ett grundkrav är att alla omständigheter som är betydelsefulla för ärendet ska beaktas, oavsett om de uttryckligen anges i riktlinjerna eller ej. Dessa bedömningskriterier tillämpas också på samverkan med person eller företag i utlandet avseende utveckling eller tillverkning av krigsmateriel. Riktlinjerna framhåller särskilt den vikt som vid den utrikespolitiska bedömningen av varje utförselärende ska fästas vid respekten för de mänskliga rättigheterna i mottagarlandet. Situationen i mottagarlandet vad gäller mänskliga rättigheter ska alltid vägas in, även i de fall då det är fråga om utförsel av materiel som i sig inte kan användas för att kränka mänskliga rättigheter.

Riktlinjerna anger tre typer av ovillkorliga hinder som, om de inträffar, anses omöjliggöra export. De tre är: beslut av FN:s säkerhetsråd, internationella överenskommelser som Sverige biträtt (t.ex. EU-sanktioner) samt exportstopp som påbjuds enligt de folkrättsliga reglerna om export från neutral stat under krig.

Vad gäller de motionsvis framförda kraven på en ny lagstiftning som är koherent i enlighet med politiken för global utveckling (PGU), införandet av ett demokratikriterium för svensk försvarsmaterielexport och att vapen-

export av krigsmateriel från Sverige till diktaturer inte ska tillåtas vill utskottet inledningsvis åter erinra om att Krigsmaterielutredningens betänkande Krut, Reformerat regelverk för handel med försvarsmateriel (SOU 2005:9) lades fram i februari 2005. Utskottet noterar att frågan om ett demokratikriterium var föremål för analys inom ramarna för denna utredning och att utredningens betänkande har remissbehandlats.

Utskottet vill dock understryka att de krav på en tydlig analys av hur fattigdomsbekämpningen utvecklas i mottagarländerna för krigsmateriel, genomförandet av konsekvensanalyser, införandet av ett demokratikriterium m.m., vilka framförs av motionärerna, till stora delar redan är tillgodosedda dels genom den politik för global utveckling som riksdagen antagit, vilken är mycket långtgående i de frågor som ovan berörts, dels genom EU:s likaledes detaljerade och långtgående uppförandekod, vilken Sverige, såsom medlemsland i Europeiska unionen har förbundit sig att iaktta.

En särskild utmaning härvid utgörs av att uppnå samstämmighet mellan olika politikområden. Sveriges exportkontrollpolitik får inte tillåtas motverka Sveriges och det internationella samfundets ansträngningar att uppnå en rättvis och hållbar global utveckling, liksom ansträngningarna att uppnå ökad global säkerhet genom internationella insatser, vilka sker i enlighet med mandat från FN, i bl.a. Afghanistan, Libyen och utanför Somalias kust.

Utskottet anser att Sveriges politik för global utveckling, liksom EU:s uppförandekod, utgör garantier mot en sådan utveckling. Det är dock av vikt, anser utskottet, såsom även har framförts i betänkande 2008/09:UU11 Vissa säkerhetspolitiska frågor, att arbetet med att utforma och genomföra en grundläggande internutbildning kring de mål, perspektiv och huvuddrag som gäller för politiken för global utveckling för all personal inom Sveriges riksdag, Regeringskansliet och alla myndigheter påskyndas.

Utskottet anser, mot bakgrund av såväl politiken för global utveckling (PGU) som den fortsatta utvecklingen inom EU-samarbetet, bl.a. antagandet av ICT-direktivet, att regeringen ska återkomma till riksdagen med förslag till ny krigsmateriellagstiftning i syfte att skärpa exportkontrollen gentemot icke-demokratiska stater. Detta bör riksdagen tillkännage för regeringen som sin mening.

Med vad som anförts anser utskottet att motion 2010/11:U306 (S) yrkande 44 delvis kan bifallas. Därmed anser utskottet att motionerna 2010/11:U11 (S) och 2010/11:U13 (S) är tillgodosedda.

Utskottet anser att motionerna 2010/11:U298 (V) yrkande 3, 2010/11:U276 (S), 2010/11:U12 (V) yrkande 5, 2010/11:U12 (V) yrkande 1, 2010/11:U15 (MP, V) yrkande 7, 2010/11:U15 (MP, V) yrkande 1, 2010/11:U14 (SD), 2010/11:U11 (S), 2010/11:U220 (MP) yrkande 4, 2010/11:U220 (MP) yrkande 8, 2010/11:U9 (MP) yrkande 3, 2010/11:U220 (MP) yrkande 2, 2010/11:U15 (MP, V) yrkande 2, 2010/11:U220 (MP) yrkande 3, 2010/11:U12 (V) yrkande 2, 2010/11:U12 (V) yrkande 3, 2010/11:U220 (MP) yrkande 9, 2010/11:U15 (MP, V) yrkande 5, 2010/11:U220 (MP)

yrkande 10, 2010/11:U9 (MP) yrkande 2, 2010/11:U12 (V) yrkande 7, 2010/11:U220 (MP) yrkande 5, 2010/11:U12 (V) yrkande 4, 2010/11:U9 (MP) yrkande 1, 2010/11:U220 (MP) yrkande 7, 2010/11:U15 (MP, V) yrkande 3, 2010/11:U15 (MP, V) yrkande 4 samt 2010/11:U9 (MP) yrkande 5 kan avstyrkas.

Skrivelsen och propositionen

Med vad utskottet i detta betänkande har anfört föreslår utskottet att riksdagen lägger skrivelsen till handlingarna och att riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1992:1300) om krigsmateriel.

Reservationer

Utskottets förslag till riksdagsbeslut och ställningstaganden har föranlett följande reservationer. I rubriken anges vilken punkt i utskottets förslag till riksdagsbeslut som behandlas i avsnittet.

1. Exportkrediter, Försvarsexportmyndigheten m.m., punkt 1 (MP)

av Valter Mutt (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2010/11:U9 yrkande 6, 2010/11:U12 yrkandena 8–10, 2010/11:U212 och 2010/11:U220 yrkande 6 och avslår motion 2010/11:U10 yrkandena 1 och 2.

Ställningstagande

Export av krigsmateriel är en känslig politisk fråga som inbegriper hänsyn till såväl försvarspolitiska och utrikespolitiska som näringslivspolitiska överväganden. Det bör alltså vara av stor vikt att den folkvalda församlingen ges insyn i, och inflytande över, beslutsförfarandet i frågor som rör detta.

Sedan 1996 gäller en ny beslutsordning som innebär att en självständig myndighet (ISP) tilldelats ett långtgående ansvar för hanteringen av dessa frågor. Den tidigare kopplingen till parlamentet, som gällde före 1996, finns inte längre i egentlig mening.

KMI (Krigsmaterielinspektionen) som tidigare handlade exporttillståndsgivning var en del av Utrikesdepartementets handelsavdelning och hade därigenom en position centralt i regeringens närhet. Dessutom involverades även Försvarsdepartementet, Statsrådsberedningen och Näringsdepartementet i beslutsprocessen. Därutöver utgjorde den nämnd bestående av representanter för riksdagspartier som kopplades in i slutet av beredningsprocessen en garanti för parlamentariskt inflytande och insyn. Praxis som gällde var att konsensus skulle råda angående beslut om exporttillståndsgivning.

Den proposition som den dåvarande regeringen lade fram 1995 och som beslutades i riksdagen 1996 har på ett avgörande sätt skjutit över ansvarsfrågan till den självständiga myndigheten ISP samt dessutom till försvarsindustrin själv.

Myndigheten ska på eget initiativ hänvisa ärenden till regeringen, något som gjorts endast 15 gånger (av närmare 10 000 behandlade ärenden) under perioden 1996–2004. Av dessa 15 ärenden rörde endast 6 direkt exportaffärer (se SOU 2005:9, s. 209).

Under denna tid har exempelvis mycket kontroversiella beslut tagits av myndigheten om Indien (Bofors/Mipro-affären) och om krigsmaterielexport till USA och Storbritannien under Irakkriget. Inte i något av dessa fall har myndigheten lyft upp ärenden till regeringsnivå. Följaktligen har varken regeringen eller riksdagens organ Exportkontrollrådet (ESK) kunnat utöva kontroll och inflytande under beredning eller vid beslut. Inte heller har då konstitutionsutskottet kunnat anföra synpunkter eftersom beslutet inte legat på regeringens bord utan hela tiden hos den självständiga myndigheten.

Noteras bör att ISP:s uppgift dessutom beskrivs som ”att styra företagens kvalitetsprocesser” (skr. 2007/08:114 s. 78). Kontrollen skjuts alltså mer och mer över på företagen själva, och de får bedriva intern exportkontroll.

För näringslivet är kanske detta en önskesituation. För den politiska kontrollen, insynen och makten över beredning och beslut i dessa känsliga frågor är det en allvarlig brist, som snarast bör ses över.

Lagstiftningen om krigsmaterielexport är av sådan art att besluten måste vägas mot hänsyn till åtminstone de tre tidigare nämnda politikområdena. Det är därför högst rimligt att politikernas kontroll och insyn i dessa ärenden är av avgörande karaktär.

Miljöpartiet anser vidare att Försvarsexportmyndigheten borde läggas ned; i stället borde man upprätta ett institut för ”tidig varning”, med fokus på förebyggande insatser och fredlig konflikthantering. Det vore en bättre användning av skattemedel än att främja exporten av svensk krigsmateriel.

Sveriges kanske största utrikespolitiska tillgång är vår internationella trovärdighet. Men vår trovärdighet kan inte tas för given. Hur det svenska regelverket för krigsmaterielexport utformas och vilka länder vi exporterar till påverkar självklart hur vi uppfattas av vår omvärld.

Men svensk handel med krigsmateriel handlar även om svensk import av krigsmateriel. Också denna är en viktig del av den svenska utrikespolitiken, men till skillnad från exporten av krigsmateriel är importen i det närmaste oreglerad. Detta har inneburit att Sverige i modern tid importerat krigsmateriel från bl.a. Israel och Vitryssland. Det innebär att svenska skattemedel, via Försvarsmakten, gått rakt in i krigsmaterielindustrin i Israel och Vitryssland. För Miljöpartiet är detta exempel på import som står i strid med målen för svensk utrikespolitik och som i grunden hotar vår internationella trovärdighet. Därför anser vi att ett regelverk för den svenska krigsmaterielimporten bör utarbetas på samma sätt som det i dag finns ett regelverk för export av krigsmateriel. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Vi anser att det ska finnas regler för uthyrning och utlåning av svensk krigsmateriel. För att illustrera behovet av detta kan nämnas att den svenska Försvarsmakten bara några månader före den USA-ledda koalitions anfallskrig mot Irak 2003 hyrde ut avancerad militär utrustning till den brittiska krigsmakten utan att man rådfrågade regeringen. Detta gjorde Försvarsmakten i en situation då det fanns anledning att befara att det verkligen skulle bli ett krig i Irak. Det har även förekommit uppgifter om att Försvarsmakten lånat ut krigsmateriel till den israeliska armén.

Vi menar att det är orimligt att Försvarsmakten har möjlighet att låna eller hyra ut krigsmateriel till diktaturer, krigförande stater och länder som begår grova och omfattande brott mot de mänskliga rättigheterna. Tyvärr saknas regelverk på detta område, och Miljöpartiet anser att det omgående ska införas ett regelverk för uthyrning och utlåning av krigsmateriel. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Delar av den svenska krigsmaterielexporten sker i dag med statligt stöd. Bland annat har exportkrediter i flera fall utfärdats för att underlätta för den svenska krigsmaterielindustrin att exportera sina produkter. Historiskt finns många exempel på tvivelaktiga affärer som har finansierats med svenska krediter. År 1979 utfärdade exempelvis Exportkreditnämnden (EKN) krediter i samband med en försäljning av tre kustbevakningsfartyg till Försvarsdepartementet i den då odemokratiska enpartistaten Liberia. Krediterna betalades aldrig tillbaka, och 2006 avsatte den borgerliga regeringen 200 miljoner kronor från biståndsbudgeten för att finansiera avskrivningen av dessa skulder, något som dessutom gjordes i strid med gällande internationella regelverk.

De exportkrediter som EKN i dag ger till krigsmaterielexport är oerhört generösa. Enligt EKN själv gav man mellan 2006 och 2010 exportkrediter på sammanlagt 20,77 miljarder kronor till krigsmaterielexport. Siffrorna varierar mycket mellan åren. Toppåret 2006 gick 42,9 % av alla krediter från EKN till att finansiera vapenexport. Försäljningen av radarsystem till Pakistan låg då bakom den stora andelen. Under 2010 var andelen av exportkrediterna som gick till krigsmateriel betydligt mindre än tidigare år, men en viktig orsak till detta var den nästan tredubblade ramen för EKN:s totala krediter.

Vi anser inte att det är rimligt att svenska skattemedel används för att i form av lån och krediter möjliggöra svensk vapenexport. Vi anser att svensk krigsmaterielexport inte ska understödjas med exportkrediter eller andra former av statligt exportstöd. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

2. Exportkrediter, Försvarsexportmyndigheten m.m., punkt 1 (SD)

av Julia Kronlid (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2010/11:U10 yrkandena 1 och 2 samt avslår motionerna 2010/11:U9 yrkande 6, 2010/11:U12 yrkandena 8–10, 2010/11:U212 och 2010/11:U220 yrkande 6.

Ställningstagande

Sverigedemokraterna instämmer i utskottets grundläggande påpekande att det är av utrikes-, säkerhets- och försvarspolitiska skäl som Sverige har valt att tillåta export av krigsmateriel. Vi delar dock inte den syn på Sveriges försvar som utskottets övriga partier visar prov på.

Sverigedemokraterna anser att det svenska försvaret i huvudsak ska ha till uppgift att försvara Sverige och att den absoluta huvuddelen av ansvaret för denna uppgift ska vila på våra egna resurser, alldeles oavsett om vi deltar i internationella samarbeten eller ej. En följd av detta är att det finns ett behov av att tillgodose en stabil tillgång på materiel till detta territorialförsvar, och av denna anledning måste Sverige också ha en försvarsindustri. Vår utgångspunkt är att denna försvarsindustri måste kunna verka under förhållanden som så långt som möjligt är ekonomiskt fördelaktiga för de svenska skattebetalarna. Det är därför Sverigedemokraternas mening att en framtida vapenexportlagstiftning ska vila på huvudprincipen att den ska tjäna Sveriges behov av en livaktig försvarsindustri.

Det är med hänvisning till ovanstående resonemang av vikt att sådan industri som är viktig för försvaret behålls inom landet. Det är därvidlag inte helt oproblematiskt att försvarsindustrin gradvis har övergått i internationella vapenkoncerners ägo. En vapenindustri som ägs av andra aktörer än svenska kan komma att hamna i konflikt med svenska intressen i det fall landet blir inblandat i en konfliktsituation. Regeringen bör med hänsyn till detta verka för att viktig försvarsindustri behålls i svensk ägo, om nödvändigt genom att staten går in som ägare.

3. Exportkrediter, Försvarsexportmyndigheten m.m., punkt 1 (V)

av Hans Linde (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2010/11:U9 yrkande 6, 2010/11:U12 yrkandena 8–10 och 2010/11:U220 yrkande 6 och avslår motionerna 2010/11:U10 yrkandena 1 och 2 samt 2010/11:U212.

Ställningstagande

Sveriges kanske största utrikespolitiska tillgång är vår internationella trovärdighet. Men vår trovärdighet kan inte tas för given. Hur det svenska regelverket för krigsmaterielexport utformas och vilka länder vi exporterar till påverkar självklart hur vi uppfattas av vår omvärld.

Men svensk handel med krigsmateriel handlar även om svensk import av krigsmateriel. Också denna är en viktig del av den svenska utrikespolitiken, men till skillnad från exporten av krigsmateriel är importen i det närmaste oreglerad. Detta har inneburit att Sverige i modern tid importerat krigsmateriel från bl.a. Israel och Vitryssland. Det innebär att svenska skattemedel, via Försvarsmakten, gått rakt in i krigsmaterielindustrin i Israel och Vitryssland. För Vänsterpartiet är detta exempel på import som står i strid med målen för svensk utrikespolitik och som i grunden hotar vår internationella trovärdighet. Därför anser Vänsterpartiet att ett regelverk för den svenska krigsmaterielimporten bör utarbetas på samma sätt som det i dag finns ett regelverk för export av krigsmateriel. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Vänsterpartiet anser att det ska finnas regler för uthyrning och utlåning av svensk krigsmateriel. För att illustrera behovet av detta kan nämnas att den svenska Försvarsmakten bara några månader före den USA-ledda koalitions anfallskrig mot Irak 2003 hyrde ut avancerad militär utrustning till den brittiska krigsmakten utan att man rådfrågade regeringen. Detta gjorde Försvarsmakten i en situation då det fanns anledning att befara att det verkligen skulle bli ett krig i Irak. Det har även förekommit uppgifter om att Försvarsmakten lånat ut krigsmateriel till den israeliska armén.

Vänsterpartiet menar att det är orimligt att Försvarsmakten har möjlighet att låna eller hyra ut krigsmateriel till diktaturer, krigförande stater och länder som begår grova och omfattande brott mot de mänskliga rättigheterna. Tyvärr saknas regelverk på detta område, och Vänsterpartiet anser att det omgående ska införas ett regelverk för uthyrning och utlåning av krigsmateriel. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Delar av den svenska krigsmaterielexporten sker i dag med statligt stöd. Bland annat har exportkrediter i flera fall utfärdats för att underlätta för den svenska krigsmaterielindustrin att exportera sina produkter. Historiskt finns många exempel på tvivelaktiga affärer som har finansierats med svenska krediter. År 1979 utfärdade exempelvis Exportkreditnämnden (EKN) krediter i samband med en försäljning av tre kustbevakningsfartyg till Försvarsdepartementet i den då odemokratiska enpartistaten Liberia. Krediterna betalades aldrig tillbaka, och 2006 avsatte den borgerliga reger-

ingen 200 miljoner kronor från biståndsbudgeten för att finansiera avskrivningen av dessa skulder, något som dessutom gjordes i strid med gällande internationella regelverk.

De exportkrediter som EKN i dag ger till krigsmaterielexport är oerhört generösa. Enligt EKN själv gav man mellan 2006 och 2010 exportkrediter på sammanlagt 20,77 miljarder kronor till krigsmaterielexport. Siffrorna varierar mycket mellan åren. Toppåret 2006 gick 42,9 % av alla krediter från EKN till att finansiera vapenexport. Försäljningen av radarsystem till Pakistan låg då bakom den stora andelen. Under 2010 var andelen av exportkrediterna som gick till krigsmateriel betydligt mindre än tidigare år, men en viktig orsak till detta var den nästan tredubblade ramen för EKN:s totala krediter.

Vänsterpartiet anser inte att det är rimligt att svenska skattemedel används för att i form av lån och krediter möjliggöra svensk vapenexport. Vi anser att svensk krigsmaterielexport inte ska understödjas med exportkrediter eller andra former av statligt exportstöd. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Vänsterpartiet anser att Försvarsexportmyndigheten borde läggas ned. Syftet med myndigheten är bl.a. att främja exporten av krigsmateriel. I ljuset av den kraftigt ökade vapenexporten har vi mycket svårt att se behovet av en sådan myndighet. Sverige borde lägga sina resurser på att bidra till nedrustning och minskad vapenhandel, inte det motsatta.

4. European Defence Agency, EU:s uppförandekod, punkt 2 (MP)

av Valter Mutt (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförts i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2010/11:U220 yrkande 11 och 2010/11:U298 yrkande 2 och avslår motion 2010/11:U10 yrkande 3.

Ställningstagande

Produktion och utveckling av krigsmateriel är en mycket viktig del av EU:s säkerhetspolitik. Det gäller att exportera och sälja så mycket vapen som möjligt i världen. Starka krafter styr utvecklingen mot en gemensam politik och upphandlingsprocess för försvarsmateriel inom EU. År 2004 bildades Europeiska försvarsbyrån (Eda, European Defence Agency). Byråns syfte är att utveckla försvarskapaciteten, stärka samarbete om krigsmateriel, stärka försvarsindustrin i Europa samt främja militär forskning och utveckling. Risker finns att Eda leder till att den relativt restriktiva

svenska lagstiftningen för vapenexport anpassas till en mer liberal lagstiftning på EU-nivå. Detta vore en olycklig utveckling. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen tillkänna.

5. European Defence Agency, EU:s uppförandekod, punkt 2 (SD)

av Julia Kronlid (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2010/11:U10 yrkande 3 och avslår motionerna 2010/11:U220 yrkande 11 och 2010/11:U298 yrkande 2.

Ställningstagande

Det finns inte något principiellt fel i att Sverige ingår i samarbeten om vapenutveckling så länge som dessa samarbeten är i samklang med Sveriges långsiktiga säkerhetspolitik. Det är dock viktigt att sådana samarbeten inte hamnar i strid med Sveriges behov av en egen försvarsindustri. Det finns en risk för att just sådana konflikter kan komma att uppstå i och med Sveriges medlemskap i EU. Samarbetet kring frågor av denna typ får aldrig leda till att Sveriges handlingsfrihet eller möjligheter till en egen livaktig försvarsindustri inskränks. Sverige bör inte ingå i samarbeten som har sådana följder.

6. European Defence Agency, EU:s uppförandekod, punkt 2 (V)

av Hans Linde (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2010/11:U220 yrkande 11 och 2010/11:U298 yrkande 2 och avslår motion 2010/11:U10 yrkande 3.

Ställningstagande

Vi anser att Sverige ska verka för att en förändring av EU:s uppförandekoder kommer till stånd och att dessa blir mer restriktiva så att vapenexporten till diktaturer, krigförande stater och länder där grova brott begås mot de mänskliga rättigheterna upphör.

Samarbetet om produktion och utveckling av krigsmateriel är en mycket viktig del av EU:s säkerhetspolitik, med syfte att bl.a. exportera och sälja så mycket vapen som möjligt i världen. Starka krafter styr utvecklingen mot en gemensam politik och upphandlingsprocess för försvarsmateriel inom EU.

År 2004 bildades Europeiska försvarsbyrån (Eda, European Defence Agency). Byråns syfte är att utveckla försvarskapaciteten, stärka samarbete om krigsmateriel, stärka försvarsindustrin i Europa samt främja militär forskning och utveckling. Risken finns att Eda leder till att den relativt restriktiva svenska lagstiftningen för vapenexport anpassas till en mer liberal lagstiftning på EU-nivå. Detta vore en olycklig utveckling. Vänsterpartiet är samtidigt starkt kritiskt mot en utveckling där EU fördjupar sitt samarbete när det gäller frågor om militär forskning och utveckling; det är ett samarbete som vi anser hotar den svenska militära alliansfriheten. Därför anser vi att Sverige bör lämna Eda. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

7. Små och lätta vapen, punkt 3 (MP, V)

av Hans Linde (V) och Valter Mutt (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2010/11:U221 yrkandena 1–3.

Ställningstagande

Det är inte främst stridsvagnar, ubåtar och stridsflygplan utan automatkarbiner, granatgevär och pansarskott som används i de krig som rasar i världen. Mängder av sådana lätta, bärbara vapen florerar på den svarta marknaden, och när en konflikt bryter ut strömmar dessa vapen mot den nya krigsskådeplatsen. Många gånger sätts sedan dessa lätta vapen i händerna på barn och därmed får konflikten en extra hänsynslös dimension.

Sedan 1990 har mer än tre miljoner människor dödats i väpnade konflikter. Två miljoner av dessa krigsoffer är barn. Det dör alltså betydligt flera barn än soldater i dagens krig.

Man uppskattar att det i dag finns omkring 639 miljoner lätta vapen i världen, ett vapen för var tionde människa. Varje år produceras dessutom 8 miljoner nya. Situationen är allvarlig. En halv miljon människor dödas varje år av lätta vapen. Det vill säga mer än 1 300 människor per dygn eller en person varje minut. 300 000 av dessa dödas i väpnade konflikter. Om man ser till den ödeläggelse som lätta vapen orsakar, skulle de faktiskt kunna beskrivas som "massförstörelsevapen", sade FN:s generalsekreterare Kofi Annan vid millennietoppmötet i september 2000. Någon exakt eller universell definition av begreppet "lätta vapen" finns inte. Men vanligtvis avses sådana vapen som kan bäras av en eller ett fåtal personer.

På den internationella arenan är Sverige ett föredöme som med pondus har verkat för en stärkt kontroll av handeln med lätta vapen. Sverige har i dessa sammanhang intagit ett progressivt förhållningssätt.

I samband med att Sverige hade ordförandeskapet i EU andra halvåret 2009 var Sverige pådrivande när det gällde att samordna EU:s politik på området inför den första FN-konferensen om lätta vapen 2010.

Det var fråga om en politik som bl.a. gick ut på att man inte bara borde fokusera på den illegala handeln utan även måste kontrollera den legala handeln med lätta vapen bättre. Den legala handeln står ju faktiskt för uppemot 90 % av den totala handeln. Sverige lyfte även fram vikten av att stärka exportkontrollen av lätta vapen och införa särskilda kriterier som tar hänsyn till exempelvis mänskliga rättigheter i FN:s handlingsprogram.

Sverige och EU betonade dessutom vikten av ökad öppenhet och att medlemsstaterna rapporterar exporten i nationella rapporter.

Sverige har gett stora bidrag till olika lätta vapenrelaterade projekt över hela världen, t.ex. insamling och förstöring av vapen samt demilitarisering och återanpassning av före detta soldater. Man har även gett stöd till enskilda organisationer för deras lätta vapenarbete, exempelvis till Saferworld i London, Small Arms Survey i Genève och Sipri i Stockholm. UD har också medverkat som observatör i det svenska lätta vapennätverket Sansa.

De senaste åren har problematiken med lätta vapen också berörts i regeringens årliga skrivelse om krigsmaterielexporten. I skrivelsen för 2001 står följande att läsa: "Sverige arbetar tillsammans med andra länder för verkningsfulla åtgärder mot spridningen och användningen av lätta vapen."

Flera svenska riksdagsledamöter har också varit internationellt engagerade i frågan om lätta vapen och har bl.a. deltagit i FN-konferenser om lätta vapen.

Riksdagsledamöterna har också utbytt erfarenheter och strategier inom ramen för The Parliamentary Forum on Small Arms and Light Weapons, ett forum som Kristna Fredsrörelsen aktivt har stöttat och som samlar parlamentariker från hela världen.

Dessvärre bleknar de svenska insatserna när vi studerar situationen på hemmaplan.

Sverige lever i många avseenden inte upp till flera av de krav som FN ställer på medlemsländerna. De insatser Sverige gör på det internationella planet riskerar därför att motverkas av en bristfällig uppfyllelse av våra åtaganden. Nedan följer några exempel på den svenska inkonsekvensen mellan internationell retorik och nationell praktik.

I FN:s handlingsprogram från 2001 står att länderna ska öka öppenheten för att kunna bekämpa den illegala handeln med lätta vapen. Sverige är såväl nationellt som internationellt en varm förespråkare av ökad öppenhet. I regeringens skrivelse om vapenexport framgår: "Regeringen har som målsättning att visa största möjliga öppenhet i redovisningen av den svenska krigsmaterielexporten, och har kontinuerligt sökt förbättra redovisningen i syfte att verka för ökad öppenhet."

Men den svenska regeringens redovisning av lätta vapen lämnar i praktiken mycket övrigt att önska. Sverige redovisar inte import av vapen över huvud taget, och den export som redovisas är så bristfällig att det inte går att särskilja vad som avser lätta vapen och vad som är annat än krigsmateriel.

Enligt handlingsprogrammet ska staterna också säkerställa en tillförlitlig märkning av varje vapen för att kunna garantera möjligheten att spåra varje vapen och ställa leverantörer till svars om vapen används i strid med internationella överenskommelser.

Sverige har internationellt drivit på för att skapa ett globalt instrument som reglerar märkning. Men nationellt har Sverige inte några som helst lagstadgade krav på märkning av producerade, utförda och införda vapen och ammunition, utan lämnar det åt industrin själv att besluta om detta.

Enligt FN:s handlingsprogram om lätta vapen åtar sig staterna att etablera och upprätthålla ett effektivt system för import av lätta vapen. Men Sverige har, trots åtagandena i handlingsprogrammet, ännu inte infört vare sig lagar eller riktlinjer för import av krigsmaterielklassade lätta vapen. Bristen på riktlinjer resulterade i att Sverige mellan 2000 och 2004 kunde importera krigsmateriel, inklusive ammunition, för 46 miljoner kronor från Israel, trots att exporten dit är förbjuden.

I FN:s handlingsplan om lätta vapen som antogs 2001 uppmanas varje land att utarbeta institutionella strukturer som kan samordna och hålla ihop policyer, forskning och uppföljning av olika aktiviteter som ett land genomför för att hindra den okontrollerade spridningen av lätta vapen. Mer än 20 länder har därefter utarbetat nationella handlingsplaner, s.k. National Action Plans, dock inte Sverige.

Försvarsmakten gjorde våren 2007 en granskning av arbetet med lätta vapen i Sverige med särskilt fokus på Försvarsmaktens arbete. En lång rad representanter för myndigheter och organisationer intervjuades under projektet. En av de centrala slutsatserna från granskningen är att det finns en stor efterfrågan inom dessa grupper på en nationell strategi.

Sverige bör därför utveckla en nationell strategi, i brett samarbete med allmänheten och det civila samhället, för lätta vapen. Det ska vara en strategi som tydliggör svenska strävanden inom området och som möjliggör uppföljning och utvärdering av svenska positioner och åtgärder.

8. Direktiv 2009/43/EG om förenkling av villkoren för överföring av försvarsrelaterade produkter inom gemenskapen, punkt 4 (MP, V)

av Hans Linde (V) och Valter Mutt (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2010/11:U12 yrkandena 6 och 11, 2010/11:U15 yrkandena 6 och 8 samt 2010/11:U220 yrkande 1.

Ställningstagande

I Sverige delas krigsmateriel upp i två kategorier: krigsmateriel för strid (KS) och övrig krigsmateriel (ÖK). Som övrig krigsmateriel räknas en lång rad olika typer av krigsmateriel, från avancerade radarsystem och helikoptrar till jaktgevär och minröjningsutrustning. I ett par av dessa fall, t.ex. när det gäller minröjningsutrustning, kan det finnas goda skäl att ha mindre restriktiva riktlinjer än för krigsmateriel som kan användas i strid. Därför anser vi att det bör göras en uppdelning mellan KS och ÖK och att dessa ska omfattas av olika riktlinjer. Samtidigt anser vi att det finns ett stort behov av en översyn av vad som räknas som ÖK. Vi ser i flera fall goda skäl för att produkter som i dag räknas som ÖK i stället borde klassificeras som KS och omfattas av mer restriktiva riktlinjer. Ett sådant exempel är radarsystemet Erieye, som räknas som ÖK och som är ett vapensystem som tydligt kan användas som en del i krigsföring. Vi anser därför att en översyn bör göras av riktlinjerna för vad som räknas som krigsmateriel för strid och övrig krigsmateriel. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Trots våra farhågor om att EU-direktivet om förenkling av villkoren för överföring av försvarsrelaterade produkter inom gemenskapen ska urholka den svenska vapenexportlagstiftningen inser vi att det inom EU krävs vissa gemensamma regler för kontroll av militär teknik och krigsmateriel. Det är dock viktigt att dessa regler utformas som minimiregler där de enskilda medlemsstaterna har möjlighet att gå före och ha striktare nationella regelverk.

Sedan ett par år finns det en bindande politisk uppförandekod inom EU, vilket är ett steg i rätt riktning. Men vi anser att det behövs ett förtydligande och en utveckling av kriterierna för prövning av ansökningar om exporttillstånd för varor som finns upptagna i EU:s gemensamma militära förteckning. Kriteriet som rör respekten för mänskliga rättigheter är särskilt viktigt, och vi vill att ett nytt kriterium införs i fråga om mottagarlandets utvecklingsnivå. Detta stämmer väl med Sveriges politik för en global utveckling som en enig riksdag 2003 beslutade ska genomsyra alla politikområden.

Ett gemensamt certifieringsförfarande inom EU kan vara positivt i den mån de strikta bedömningskriterier som redan finns fastställda i lagen om krigsmateriel får styra.

Det framkommer i propositionen att även efter det att EU:s militära lista har ersatt den nuvarande svenska förteckningen över krigsmateriel bör förteckningen vid behov kunna kompletteras med materiel som Sverige kan ha anledning att vilja kontrollera, t.ex. kärnladdningar. Det är däremot inte tillfredsställande att EU från fall till fall kommer att avgöra om ett sådant tillägg utgör ett otillåtet hinder för den fria rörligheten inom EU. Kärnvapen kan under inga omständigheter vara en del av den fria rörligheten inom EU, anser vi.

Vi ser med stor oro på det ökade samarbetet inom EU på krigsmaterielområdet. Vi värnar en oberoende och militärt alliansfri utrikespolitik, och därför anser vi att Sverige ska avbryta allt samarbete som bidrar till en vidare militarisering av EU.

Vi menar att EU:s strategi från 2007, En strategi för en starkare och mer konkurrenskraftig försvarsindustri i EU, innebär att ännu större fokus riktas mot lösningar som gynnar marknadskrafter och ekonomiska aktörer. Strategin var ännu ett steg mot ett gemensamt militärt samarbete inom EU, med målet att bygga upp ett gemensamt försvar. Detta är en utveckling som vi i grunden motsätter sig.

Ett ökat samarbete när det gäller upphandling av krigsmateriel torde försvåra möjligheterna att skärpa den svenska regleringen av krigsmaterielimporten, något som vi kräver. Sverige ska vara en föregångare genom sin lagstiftning om svensk export och import av vapen och krigsmateriel. Vårt övergripande mål måste vara att den totala vapenhandeln i världen minskar. Vi anser därför att Sverige ska motsätta sig alla riktlinjer eller regelverk inom EU som kan leda till att Sveriges möjligheter att reglera vapenhandel begränsas. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

9. Enskilda länder och regioner, punkt 5 (MP, V)

av Hans Linde (V) och Valter Mutt (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 5 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2010/11:U9 yrkande 4, 2010/11:U258 yrkande 6 och 2010/11:U319 yrkande 4.

Ställningstagande

Alltsedan Bofors stora vapenaffär med Indien i mitten av 1980-talet som kantades av mutor och korruption då Sverige sålde ett stort antal fälthaubitsar till Indien, har Bofors fått sälja kanoner, men nu under benämningen ”följdleveranser”. Att det inte bara handlar om underhåll, reservdelar och ammunition till de kanoner som redan sålts utan även om helt nya kanoner gör att tilltron till den svenska vapenexportlagstiftningen sedan länge är kraftigt försvagad.

Samtidigt som Bofors sålt kanoner och moderna fälthaubitsar har Sveriges enskilt största vapenexportör – Saab – under flera år sålt avancerad radarutrustning (Erieye) till grannlandet Pakistan. Saabs ägare Investor hoppas även få sälja stridsflygplanet JAS 39 Gripen E/F till Indien. Att det ens är möjligt att sälja vapen till dessa båda länder, med tanke på ländernas långvariga konflikt om gränsområdet Kashmir, är något som vi ifrågasatt länge. Detta gör vi speciellt med tanke på att båda länderna är kärnvapenstater. Genom att vi beväpnar båda länderna bidrar Sverige aktivt till en upprustningsspiral i en av världens mest explosiva regioner.

Den främsta anledningen till vårt motstånd till Saabs inblandning i kontrakten om att få leverera 126 JAS 39 Gripen-plan till det indiska flygvapnet är problemet att flygplanet med största sannolikhet kommer att anpassas för att kunna bära landets kärnvapen. En affär som inbegriper att JAS 39 Gripen blir kärnvapenbärare borde inte vara möjligt enligt gällande vapenexportlagstiftning. Det kan inte heller vara ett svenskt utrikespolitiskt mål att göda en potentiell kärnvapenkonflikt. Regeringen borde därför ge Saab tydliga signaler om att det är en affär som Sverige omöjligt kan stå bakom.

Det är också ett problem att det är svenska staten som står som ekonomisk garant vid vapenaffärer. Det är inte heller rimligt att svenska biståndsmedel ska garantera svenska vapenaffärer om t.ex. länder som Pakistan av någon anledning skulle ställa in betalningen för radarsystemet Erieye. Pakistan, som under det gångna året drabbats hårt av naturkatastrofer, skulle mycket väl kunna göra detta om landet återigen skulle drabbas av en naturkatastrof. Om det händer, garanterar svenska staten i form av biståndsmedel att Saab får igen sina pengar. Ett sådant system är inte hållbart.

Den burmesiska juntan har ingen förankring hos folket. Den har inget stöd att luta sig mot, utan den upprätthåller sin makt med vapen. Det är därför otroligt angeläget att dess tillgång till vapen stryps. Sverige och EU måste arbeta för att FN antar ett globalt vapenembargo mot Burma. Samtidigt måste Sverige och EU i sina bilaterala relationer med länder som Ryssland och Kina försöka förmå dem att upphöra med sin vapenexport till generalerna.

10. En ny krigsmateriellagstiftning, politik för global utveckling (PGU), ett demokratikriterium, punkt 6 (MP)

av Valter Mutt (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 6 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2010/11:U9 yrkandena 1–3 och 5, 2010/11:U11, 2010/11:U12 yrkandena 1–5 och 7, 2010/11:U13, 2010/11:U15 yrkandena 1–5 och 7, 2010/11:U220 yrkandena 2–5 och 7–10, 2010/11:U276, 2010/11:U298 yrkande 3 och 2010/11:U306 yrkande 44 och avslår motion 2010/11:U14.

Ställningstagande

Lagen om krigsmateriel är drygt 20 år gammal. Världen har förändrats sedan dess och förutsättningarna för svensk vapenexport är inte längre desamma. Vi har dessutom sett hur lagstiftningen steg för steg omtolkats och dess begränsningar urholkats. Miljöpartiet anser därför att det är hög tid att regelverket ses över. Den tidigare socialdemokratiska regeringen påbörjade ett arbete med en ny lagstiftning genom den s.k. Krututredningen. Miljöpartiet var starkt kritiskt till inriktningen på utredningen och anser att alltför lång tid gått sedan denna utredning presenterades. Vi anser därför att en ny krigsmaterielutredning bör tillsättas med syftet att en ny lagstiftning för svensk krigsmaterielexport ska presenteras under denna mandatperiod.

Följdleveranser avser kompletteringar till en tidigare genomförd export. Ursprungligen avsågs endast reservdelar, men begreppet har sedan 1950-talet successivt utvidgats till att i dag bestå av ett tiotal kategorier, exempelvis ammunition, uppgraderingar och besläktad materiel. Åtskilliga fall har uppmärksamats där Sverige har fortsatt att exportera vapen i form av följdleveranser trots att situationen i det berörda landet har förändrats i grunden. Enligt den praxis som utvecklats i Sverige stoppas följdleveranser endast om internationella vapenembargon införs. Vi anser att det är ett alldeles för generöst förhållningssätt till följdleveranser; vi anser att följdleveranser måste kunna avbrytas i händelse av väpnad konflikt, om brotten

mot de mänskliga rättigheterna tydligt ökar eller om en auktoritär regim tar makten i det berörda landet. Miljöpartiet vill därför att en ny krigsmaterielutredning ska se över riktlinjerna för följdleveranser av svensk krigsmateriel så att ett avtal kan brytas om förhållandena ändras betänkligt i ett mottagarland. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Vi vill att framtidens regelverk för svensk krigsmaterielexport ska utformas så att det utesluter möjligheterna för Sverige att exportera krigsmateriel till länder som begår grova och omfattande brott mot de mänskliga rättigheterna. Detta bör riksdagen som sin mening ge riksdagen till känna.

Den svenska lagstiftningen förbjuder i dag export till krigförande stater. Dock visar regeringens skrivelse hur Sverige exporterar vapen till en rad stater som deltar i väpnade konflikter eller som befinner sig i inbördeskrig. USA är i dag svårt att beteckna som något annat än ett land som befinner sig i krig genom sin militära närvaro i Irak och Afghanistan. Både Pakistan och Thailand har blodiga inbördeskrig inom sina gränser.

Vi vill att framtidens regelverk för svensk krigsmaterielexport ska utformas så att det utesluter möjligheten för export av krigsmateriel till krigförande stater. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

I december 2003 beslutade en enig riksdag om en politik för global utveckling. Genom beslutet fastställdes att alla politikområden, inklusive handel med krigsmateriel, ska främja mänskliga rättigheter och bidra till fattigdomsbekämpning.

I skrivelse 2007/08:89, Sveriges politik för global utveckling (PGU), konstaterade regeringen att ”väpnade konflikter utgör det allvarligaste hindret för utveckling i många fattiga länder”. Detta till trots exporterar Sverige krigsmateriel till länder som brottas med enorma utvecklingsproblem, exempelvis Sydafrika, Tanzania och Pakistan. Som nämnts tidigare tillhör Sydafrika och Pakistan fortfarande några av de största enskilda mottagarländerna för svensk krigsmateriel.

Som vi visat tidigare är dessutom listan lång på länder där det förekommer grova och omfattande brott mot de mänskliga rättigheterna och där regimen köpt vapen från Sverige.

Vi anser inte att den svenska vapenexporten i dag står i överensstämmelse med politiken för global utvecklings tydliga utgångspunkt: att alla politikområden ska ”präglas av ett rättighetsperspektiv och kännetecknas av de fattigas perspektiv på utveckling”.

Vi välkomnade Sveriges politik för global utveckling för åtta år sedan men konstaterar tyvärr att arbetet med att omsätta PGU går alldeles för sakta. Den svenska vapenexporten är ett tydligt exempel på detta; regeringen gör få referenser till PGU i sin skrivelse. Vi anser att det borde vara en självklarhet att man genomför obligatoriska konsekvensanalyser utifrån PGU:s målsättningar varje gång man beviljar tillstånd för export av krigsmateriel. Miljöpartiet anser att den svenska krigsmaterielexporten ska

stämma överens med politiken för global utveckling och inte motverka en hållbar utveckling. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Trots att demokrati är ett utmärkande drag i svensk utrikespolitik säljer Sverige vapen till en rad diktaturer. Genom bl.a. bistånd och politiska insatser har Sverige på olika sätt sökt understödja demokratiska krafter och en demokratisk utveckling i olika delar av världen. Demokrati är en hörnsten i Sveriges politik för global utveckling. Politiken ska präglas av ett rättighetsperspektiv. I detta perspektiv ingår demokrati och mänskliga rättigheter.

Trots denna skrivning har svensk praxis möjliggjort att vapenexport tillåtits till flera icke-demokratiska länder. Sverige skickar och har skickat vapen till en rad länder som inte är demokratiska. Detta gäller såväl den nuvarande borgerliga regeringen som den förra socialdemokratiska regeringen.

Det är därför positivt att utskottsmajoriteten föreslår en ny lagstiftning som ska stämma bättre överens med PGU och som ska göra exporten till icke-demokratier mer restriktiv. Vi anser dock att det hade varit bättre med en parlamentariskt tillsatt utredning i syfte att ge alla partier möjlighet att delta i framtagandet av den nya lagen. Det vill vi ge regeringen till känna.

Sverige har haft ett principiellt förbud mot utförsel av krigsmateriel sedan 1918. Krav på tillstånd för tillverkning av krigsmateriel infördes 1935, medan krav på tillstånd för tillhandahållande av krigsmateriel infördes 1949. Sedan 1993 regleras tillverkning, tillhandahållande och utförsel av krigsmateriel i lagen (1992:1300) om krigsmateriel och förordningen (1992:1303) om krigsmateriel. Miljöpartiet noterar att det finns en kraftig opinion för att ha en restriktiv svensk vapenexportlagstiftning även i fortsättningen. I stället för att ta en öppen och grundlig debatt om vapenexporten väljer regeringen att låta EU driva utvecklingen i en mer exporttillvänd riktning, med stöd av industrin.

I dag saknas EU-rättsliga bestämmelser om exportkontroll av försvarsmateriel. Hittills har vapenhandeln varit undantagen från den fria rörliga marknaden inom EU, enligt artikel 296 i EG-fördraget, med avsikt att skydda medlemsstaternas väsentliga säkerhetsintressen. Sedan ett par år har kommissionen ändrat uppfattning och arbetat för att harmonisera den europeiska vapenindustrin och underlätta handeln av krigsmateriel inom EU. Vi ser med oro på denna utveckling. Risker är stora att denna harmonisering på EU-nivå steg för steg urholkar den svenska restriktiva vapenexportpolitiken utan att regeringen vågar föra en grundlig och öppen debatt om vapenexportpolitiken.

Kommissionens förslag till direktiv syftar till att minska hindren vid överföring av försvarsmateriel (inkluderande försvarsmaterieltjänster) inom EU och därmed förbättra den samlade europeiska försvarsindustrins konkurrenskraft. För att uppnå detta föreslår kommissionen att villkoren och förfarandet för tillstånd vid överföring av försvarsmateriel inom unionen

förenklas och harmoniseras. Beslut om tillstånd till överföring av försvarsmateriel inom EU ska även fortsättningsvis fattas av medlemsstaterna. Kommissionen föreslår ett system med generella, globala och individuella tillstånd. Vid användande av generella tillstånd sker ingen prövning av varje enskild överföring. Ansvar för exportkontroll av försvarsmateriel kommer även fortsättningsvis att ligga på de enskilda medlemsstaterna, och exportkontrollen utförs med utgångspunkt i nationell lagstiftning.

Rent principiellt handlar frågan om huruvida man anser att vapen hör hemma på den fria rörliga marknaden inom EU eller inte. Det anser inte vi. Vapen är inte vilken vara som helst. Ett regelverk för handel med krigsmateriel måste även fortsättningsvis utgå från ett principiellt förbud mot en sådan export. Försvarsindustrins exportintressen får aldrig ges företräde framför humanitära, demokratiska, människorättsliga och utvecklingsmässiga bedömningskriterier vid tillståndsprövningen.

Vi har under en följd av år sett att det har skett en tyngdförskjutning i den nuvarande praxisen för Sveriges handel med krigsmateriel, så att främjandet – snarare än begränsandet – av svensk export förordas i tillståndsbedömningsprocessen. Ett exempel på detta är den nya myndighet, Vapenexportmyndigheten, som har till enda syfte att främja svensk vapenexport. Denna tyngdförskjutning strider, anser vi, mot de specifika riktlinjer för vapenexport som säkerställer att krigsmateriel inte i något fall kan komma att säljas till länder som allvarligt kränker de mänskliga rättigheterna samt mot Sveriges politik för global utveckling (PGU). Vi vill se att rättighetsperspektivet får ett mycket tydligare genomslag i det svenska regelverket för krigsmaterielexport.

Vi har under året sett flera exempel där Sverige och andra EU-länder försett diktaturer i Nordafrika och Mellanöstern med vapen som nu vänds mot den egna befolkningen. Om EU nu skaffar sig gemensamma regler för överföring av krigsmateriel måste syftet vara att stå upp för EU:s grundvärderingar, där respekten för mänskliga rättigheter, jämställdhet och främjandet av demokrati sätts i första rummet. Sverige bör vara pådrivande inom EU för att ett demokratikriterium införs även på EU-nivå. Vi menar att EU åter riskerar att hamna fel om fokus i stället sätts på att förenkla och underlätta överföring av krigsmateriel.

Regeringen vill införa tre olika typer av tillstånd: generella, globala och individuella. Regeringen föreslår att denna lagstiftning om tillståndstyper ska vara tillämplig inte bara på den inre marknaden utan också i relation till tredjeländer. Enhetliga och överblickbara regler för att säkerställa en strikt kontroll av vapenexporten är något positivt, men det är en rimlig hållning att en förändring som omfattar export också till tredjeländer måste föregås av en utförligare analys för att säkerställa att exportreglerna inte luckras upp.

Svenska vapen säljs till länder med stor fattigdom där vapenköpen kan direkt motverka arbetet mot fattigdom. Det är ett grundläggande problem att världen väljer att prioritera militära satsningar i stället för att lösa problemen med fattigdom. För varje krona som läggs på bistånd i världen läggs ytterligare 15 kr på militära utgifter.

När riksdagen beslutade om politiken för global utveckling i december 2003 var huvudpunkten att Sveriges politik måste vara samstämmig: "Det Sverige säger och gör i ett sammanhang måste stämma med svenskt agerande i ett annat." Alla politikområden ska sträva mot samma mål. Målet är att bidra till en rättvis och hållbar global utveckling. Politiken ska präglas av ett rättighetsperspektiv och kännetecknas av de fattigas perspektiv på utveckling. Det innebär att de fattiga människornas behov, intressen och förutsättningar ska vara utgångspunkt i stävandena mot en rättvis och hållbar utveckling.

Om Sverige ska leva upp till detta bör vapenexporten i varje enskilt fall föregås av en problematiserande granskning av huruvida vapenexporten riskerar att motverka en hållbar utveckling. En försiktighetsprincip bör anges i samband med vapenexport som innebär att om det finns en risk för en målkonflikt så bör fattigdomsbekämpningen få företräde.

En tydlig konsekvensanalys ska redovisas för det land eller de länder som krigsmateriel ska säljas till.

Under 2010 sålde Sverige krigsmateriel till flera länder som dras med allvarliga fattigdomsproblem. De senaste åren liksom i år är Sydafrika och Pakistan bland de främsta mottagarländerna av svenska vapen.

Hela 17,5 % av Sveriges vapenexport går till fattiga länder. I skrivelsen har regeringen valt statistik från Världsbanken där Sydafrika och Pakistan beskrivs som övre medelinkomstländer, men i sanning bör dessa länder beskrivas som utvecklingsländer. Båda länderna har en väldigt ojämn inkomstfördelning. Enligt FN:s utvecklingsorgan, UNDP, lever 22,6 % av Pakistans befolkning på under 1 dollar per dag. Hela 60,3 % lever på under 2 dollar per dag. Enligt United Nations Human Development Report är Pakistans utvecklingsindikatorer t.o.m. sämre än andra jämförbara länders. Detta blir särskilt tydligt när det gäller kvinnornas situation. Pakistan har dessutom en högre barnadödlighet än andra sydasiatiska länder. Enligt UNDP-chefen Helen Clark har den snabba tillväxten i Sydafrika inte haft några positiva effekter på fattigdomsnivån. Sydafrika är ett av världens mest ojämlika länder när det handlar om inkomstfördelning. Brasilien, dit Saab och Investor hoppas få sälja stridsflygplanet JAS 39 Gripen E/F, passerades 2009 av Sydafrika som ett av världens allra mest ojämlika länder.

Problemet som Miljöpartiet ser det är att vi har en regering som inte för en konsekvent politik. Regeringen säger sig verka för fattigdomsbekämpning men gör samtidigt stora satsningar på export av krigsmateriel till fattiga länder, som Pakistan och Sydafrika. Stora delar av nordvästra Pakistan drabbades i juli 2010 av kraftiga översvämningar. Enligt FN:s upp-

skattning drabbades uppemot 20 miljoner människor. Situationen för 6–7 miljoner människor är fortfarande akut och behovet av humanitär hjälp är alltför stort.

UNDP lyfter i sina rapporter fram problemet med att militära investeringar i fattiga länder hämmar livsviktiga satsningar på rent vatten och sanitet. Pakistan omnämns särskilt. Varje år dör ca 120 000 människor till följd av diarrésjukdomar på grund av brist på rent vatten och sanitet. Efter översvämningarna väntas dödstalen stiga. Pakistan är ett av få länder i världen som lägger mer pengar på försvaret än på utbildning och hälsa tillsammans. Krigsmaterielexporten till Sydafrika är större än Sidas hela bistånd till humanitära insatser och konfliktrelaterad verksamhet för alla länder i Afrika söder om Sahara.

Svenska vapen säljs till länder med stor fattigdom där vapenköpen kan direkt motverka arbetet mot fattigdom. Det är ett grundläggande problem att världen väljer att prioritera militära satsningar i stället för att lösa fattigdomsproblemet. Man brukar säga att för varje krona som läggs på bistånd i världen läggs ytterligare 15 kr på militära utgifter.

En tydlig analys ska göras av hur de mänskliga rättigheterna skyddas i landet innan försäljning av krigsmateriel kan godkännas till landet.

Vad som i denna reservation har anförts bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

11. En ny krigsmateriellagstiftning, politik för global utveckling (PGU), ett demokratikriterium, punkt 6 (SD)

av Julia Kronlid (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 6 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförts i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2010/11:U14 och avslår motionerna 2010/11:U9 yrkandena 1–3 och 5, 2010/11:U11, 2010/11:U12 yrkandena 1–5 och 7, 2010/11:U13, 2010/11:U15 yrkandena 1–5 och 7, 2010/11:U220 yrkandena 2–5 och 7–10, 2010/11:U276, 2010/11:U298 yrkande 3 och 2010/11:U306 yrkande 44.

Ställningstagande

Regeringens förslag om att införa direktivet om överföring av krigsmateriel innebär på flera sätt en förbättring av möjligheterna till ett realistiskt regelverk i Sverige. Det finns dock ingen anledning att inte redan nu förbättra möjligheterna till export av krigsmateriel till stabila länder i Europa som vi redan har goda relationer med. I likhet med Inspektionen för strategiska produkter och flera andra remissinstanser instämmer Sverigedemokraterna i att generella tillstånd borde kunna utfärdas också till vissa länder

utanför EES. Vi menar att det redan nu borde vara möjligt att utforma lagen på ett sådant sätt att den inkluderar samtliga länder i Efta. Den föreslagna ändringen i lagförslaget får som praktisk följd att möjligheterna att utfärda generella tillstånd för export utsträcks till att också omfatta Schweiz. Det är svårt att se att en sådan förändring skulle vara problematisk på något avgörande sätt samtidigt som den skulle ge möjligheter för industrin. En ytterligare fördel med en sådan skrivning är att det skulle underlätta för eventuella lagändringar i samband med ett framtida utträde ur Europeiska unionen och återinträde i Efta.

Vidare instämmer Sverigedemokraterna i regeringens ståndpunkt att export av försvarsmateriel är en förutsättning för en kostnadseffektiv materielförsörjning till det svenska försvaret och att exportfrämjande verksamhet därför utgör en del av svensk försvars- och säkerhetspolitik. Det existerar redan ett heltäckande regelverk för krigsmaterielexport som bl.a. särskilt framhåller den vikt som vid den utrikespolitiska bedömningen av varje utförelseärende ska fästas vid respekten för de mänskliga rättigheterna i mottagarlandet.

De krav på att införa ett demokratikriterium som framförts i en motion av Socialdemokraterna och som utskottsmajoriteten har anslutit sig till är till stora delar redan tillgodosett dels genom den av riksdagen antagna politiken för global utveckling, dels genom EU:s likaledes detaljerade och långtgående uppförandekod, vilken Sverige har förbundit sig att iakttä.

Sverigedemokraterna anser att den främsta utmaningen inom exportkontrollpolitiken inte främst består i att införa ytterligare villkor för krigsmaterielexporten, utan att i praktisk handling tillämpa och efterleva de redan existerande regelverk som har upprättats i bred politisk enighet på såväl nationell som internationell nivå. En ytterligare omskrivning av krigsmaterielagen för att uppfylla ett s.k. demokratikriterium, vilket har krävts av utskottet, är med andra ord inte nödvändig.

12. En ny krigsmateriellagstiftning, politik för global utveckling (PGU), ett demokratikriterium, punkt 6 (V)

av Hans Linde (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 6 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2010/11:U9 yrkandena 1–3 och 5, 2010/11:U11, 2010/11:U12 yrkandena 1–5 och 7, 2010/11:U13, 2010/11:U15 yrkandena 1–5 och 7, 2010/11:U220 yrkandena 2–5 och 7–10, 2010/11:U276, 2010/11:U298 yrkande 3 och 2010/11:U306 yrkande 44 och avslår motion 2010/11:U14.

Ställningstagande

Lagen om krigsmateriel är drygt 20 år gammal. Världen har förändrats sedan dess och förutsättningarna för svensk vapenexport är inte längre desamma. Vi har dessutom sett hur lagstiftningen steg för steg har omtolkats och dess begränsningar urholkats. Vänsterpartiet anser därför att det är hög tid att regelverket ses över. Den tidigare socialdemokratiska regeringen påbörjade ett arbete kring en ny lagstiftning genom den s.k. Krututredningen. Vänsterpartiet var starkt kritiskt till inriktningen på utredningen och anser att alltför lång tid gått sedan denna utredning presenterades. Vänsterpartiet anser därför att en ny krigsmaterielutredning bör tillsättas med syfte att en ny lagstiftning för svensk krigsmaterielexport ska presenteras under denna mandatperiod. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Följdleveranser avser kompletteringar till en tidigare genomförd export. Ursprungligen avsågs endast reservdelar, men begreppet har sedan 1950-talet successivt utvidgats till att i dag bestå av ett tiotal kategorier, exempelvis ammunition, uppgraderingar och besläktad materiel. Åtskilliga fall har uppmärksamats där Sverige har fortsatt att exportera vapen i form av följdleveranser trots att situationen i det berörda landet har förändrats i grunden. Enligt den praxis som utvecklats i Sverige stoppas följdleveranser endast om internationella vapenembargon införs. Vi anser att det är ett alldeles för generöst förhållningssätt till följdleveranser; vi anser att följdleveranser måste kunna avbrytas i händelse av väpnad konflikt, om brotten mot de mänskliga rättigheterna tydligt ökar eller om en auktoritär regim tar makten i det berörda landet. Vänsterpartiet vill därför att en ny krigsmaterielutredning ska se över riktlinjerna för följdleveranser av svensk krigsmateriel så att ett avtal kan brytas om förhållandena ändras betänkligt i ett mottagarland.

Vi vill att framtidens regelverk för svensk krigsmaterielexport ska utformas så att det utesluter möjligheterna för Sverige att exportera krigsmateriel till länder som begår grova och omfattande brott mot de mänskliga rättigheterna. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Den svenska lagstiftningen förbjuder i dag export till krigförande stater. Dock visar regeringens skrivelse hur Sverige exporterar vapen till en rad stater som deltar i väpnade konflikter eller som befinner sig i inbördeskrig. USA är i dag svårt att beteckna som något annat än ett land som befinner sig i krig genom sin militära närvaro i Irak och Afghanistan. Både Pakistan och Thailand har blodiga inbördeskrig inom sina gränser.

Vi vill att framtidens regelverk för svensk krigsmaterielexport ska utformas så att det utesluter möjligheten för export av krigsmateriel till krigförande stater.

I december 2003 beslutade en enig riksdag om en politik för global utveckling. Genom beslutet fastställdes att alla politikområden, inklusive handel med krigsmateriel, ska främja mänskliga rättigheter och bidra till fattigdomsbekämpning.

I skrivelse 2007/08:89 Sveriges politik för global utveckling (PGU) konstaterade regeringen att "väpnade konflikter utgör det allvarigaste hindret för utveckling i många fattiga länder". Detta till trots exporterar Sverige krigsmateriel till länder som brottas med enorma utvecklingsproblem, exempelvis Sydafrika, Tanzania och Pakistan. Som nämnts tidigare hör Sydafrika och Pakistan fortfarande till de största enskilda mottagarländerna av svensk krigsmateriel.

Som vi visat tidigare är dessutom listan lång på länder där det förekommer grova och omfattande brott mot de mänskliga rättigheterna och där regimen köpt vapen från Sverige.

Vi anser inte att den svenska vapenexporten i dag står i överensstämmelse med politiken för global utvecklings tydliga utgångspunkt: att alla politikområden ska "präglas av ett rättighetsperspektiv och kännetecknas av de fattigas perspektiv på utveckling".

Vi välkomnade politiken för global utveckling för åtta år sedan, men konstaterar tyvärr att arbetet med att omsätta PGU går alldeles för sakta. Den svenska vapenexporten är ett tydligt exempel på detta: regeringen gör få referenser till PGU i sin skrivelse. Vi anser att det borde vara en självklarhet att man genomför obligatoriska konsekvensanalyser utifrån PGU:s målsättningar varje gång man beviljar tillstånd för export av krigsmateriel. Vänsterpartiet anser att den svenska krigsmaterielexporten ska stämma överens med politik för global utveckling och inte motverka en hållbar utveckling.

Sverige exporterar i dag krigsmateriel till en rad icke-demokratiska stater och detta är en export som tydligt ökat under 2000-talet. Vänsterpartiet är starkt kritiskt till denna export. Vi anser att Sverige inte ska vara ett land som bidrar till diktators militära upprustning och vi ser hur den svenska vapenexporten till diktaturer skadar Sveriges internationella trovärdighet. Det går inte att säga att man är en röst för frihet, demokrati och mänskliga rättigheter samtidigt som man beväpnar regimer som med våld och förtryck försöker slå ned folkets krav på demokratisering och ökad respekt för de mänskliga rättigheterna.

I Krututredningen behandlades frågan om ett demokratikrav skulle kunna ställas när det gällde krigsmaterielexporten. Utredaren menade dock att den vara alldeles för svår att ta ställning till. Det är självklart svårt att i vissa fall dra en skarp gräns mellan demokratier och icke-demokratier; det finns demokratier med icke-demokratiska inslag och icke-demokratier som har enstaka av demokratins beståndsdelar. Införande av ett sådant kriterium kräver därför ordentlig utredning. Men Vänsterpartiet ser inte, till skillnad från Krututredningen, att det skulle vara omöjligt att formulera ett demokratikriterium och att upprätta en rad grundkrav som länder måste leva upp till för att kunna köpa svensk krigsmateriel.

I riksdagen har det funnits en bred majoritet för att införa ett demokratikriterium, ett krav som dessutom har starkt folkligt stöd. Trots detta går utskottsmajoriteten miste om en möjlighet att nu införa ett tydligt förbud

mot export till diktaturer. Det tillkännagivande som görs, att lagstiftningen ska skärpas, är visserligen ett steg i rätt riktning. Men vi anser att det finns en stor osäkerhet om hur den skärpningen ska utformas och när regeringen ska återkomma. Vi ser tyvärr en överhängande risk att frågan om export till diktaturer även fortsättningsvis kommer att förhållas av regeringen och att det kommer att finnas öppningar för vapenexport till diktaturer även med de ändringar som utskottsmajoriteten föreslår.

Vänsterpartiet vill att framtidens regelverk för svensk krigsmaterielexport ska innefatta ett demokratikriterium; vi kan inte acceptera att Sverige bedriver någon form av export av krigsmateriel till någon diktatur. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Sverige har haft ett principiellt förbud mot utförsel av krigsmateriel sedan 1918. Krav på tillstånd för tillverkning av krigsmateriel infördes 1935, medan krav på tillstånd för tillhandahållande av krigsmateriel infördes 1949. Sedan 1993 regleras tillverkning, tillhandahållande och utförsel av krigsmateriel i lagen (1992:1300) om krigsmateriel och förordningen (1992:1303) om krigsmateriel. Vänsterpartiet noterar att det finns en kraftig opinion för en fortsatt restriktiv svensk vapenexportlagstiftning. I stället för att ta en öppen och grundlig debatt om vapenexporten väljer regeringen, med stöd av industrin, att låta EU driva utvecklingen i en mer exporttillvänd riktning.

I dag saknas EU-rättsliga bestämmelser om exportkontroll av försvarsmateriel. Hittills har vapenhandeln varit undantagen från den fria rörliga marknaden inom EU, enligt artikel 296 i EG-fördraget, med avsikt att skydda medlemsstaternas väsentliga säkerhetsintressen. Sedan ett par år har kommissionen ändrat uppfattning och arbetat för att harmonisera den europeiska vapenindustrin och underlätta handeln av krigsmateriel inom EU. Vi ser med oro på denna utveckling. Risken är stor att denna harmonisering på EU-nivå steg för steg urholkar den svenska restriktiva vapenexportpolitiken utan att regeringen vågar föra en grundlig och öppen debatt om vapenexportpolitiken.

Kommissionens förslag till direktiv syftar till att minska hindren vid överföring av försvarsmateriel (inklusive försvarsmaterieltjänster) inom EU och därmed förbättra den samlade europeiska försvarsindustrins konkurrenskraft. För att uppnå detta föreslår kommissionen att villkoren och förfarandet för tillstånd vid överföring av försvarsmateriel inom unionen förenklas och harmoniseras. Beslut om tillstånd till överföring av försvarsmateriel inom EU ska även fortsättningsvis fattas av medlemsstaterna. Kommissionen föreslår ett system med generella, globala och individuella tillstånd. Vid användande av generella tillstånd görs ingen prövning av varje enskild överföring. Ansvar för exportkontroll av försvarsmateriel kommer även fortsättningsvis att ligga på de enskilda medlemsstaterna, och exportkontrollen sker på basis av nationell lagstiftning.

Rent principiellt handlar frågan om ifall man anser att vapen hör hemma på den fria rörliga marknaden inom EU. Det anser inte vi. Vapen är inte vilken vara som helst. Ett regelverk för handel med krigsmateriel måste även fortsättningsvis utgå från ett principiellt förbud mot sådan export. Försvarsindustrins exportintressen får aldrig ges företräde framför humanitära, demokratiska, människorättsliga och utvecklingsmässiga bedömningskriterier vid tillståndsprövningen.

Vi har under en följd av år sett att det har skett en tyngdförskjutning i den nuvarande praxisen för Sveriges handel med krigsmateriel, så att främjandet – snarare än begränsandet – av svensk export förordas i tillståndsbedömningsprocessen. Ett exempel på detta är den nya myndighet, Vapenexportmyndigheten, som har till enda syfte att främja svensk vapenexport. Denna tyngdförskjutning strider, anser vi, mot de specifika riktlinjer för vapenexport som säkerställer att krigsmateriel inte i något fall kan komma att säljas till länder som allvarligt kränker de mänskliga rättigheterna samt mot svensk politik för global utveckling (PGU). Vänsterpartiet vill se att rättighetsperspektivet får ett mycket tydligare genomslag i det svenska regelverket för krigsmaterielexport.

Vi har under året sett flera exempel där Sverige och andra EU-länder försett diktaturer i Nordafrika och Mellanöstern med vapen som nu vänds mot den egna befolkningen. Om EU nu skaffar sig gemensamma regler för överföring av krigsmateriel måste syftet vara att stå upp för EU:s grundvärderingar, där respekten för mänskliga rättigheter, jämställdhet och främjandet av demokrati sätts i första rummet. Sverige bör vara pådrivande inom EU för att ett demokratikriterium införs även på EU-nivå. Vi menar att EU åter riskerar att hamna fel om fokus i stället sätts på att förenkla och underlätta överföring av krigsmateriel.

Regeringen vill införa tre olika typer av tillstånd: generella, globala och individuella. Regeringen föreslår att denna lagstiftning om tillståndstyper ska vara tillämplig inte bara på den inre marknaden utan också i relation till tredjeländer. Enhetliga och överblickbara regler för att säkerställa en strikt kontroll av vapenexporten är något positivt, men det är en rimlig hållning att en förändring som omfattar export också till tredjeländer måste föregås av en utförligare analys för att säkerställa att exportreglerna inte luckras upp.

Vad som i denna reservation har anförts bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

BILAGA 1

Förteckning över behandlade förslag

Proposition 2010/11:112

Proposition 2010/11:112 Genomförande av direktiv om överföring av krigsmateriel:

Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1992:1300) om krigsmateriel.

Följdmotioner med anledning av proposition 2010/11:112

2010/11:U13 av Urban Ahlin m.fl. (S):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om behovet av en ny lagstiftning om krigsmaterielexport.

2010/11:U14 av Björn Söder och Sven-Olof Sällström (båda SD):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att införa möjligheten att utfärda generella tillstånd för utförsel till samtliga länder inom Efta.

2010/11:U15 av Bodil Ceballos m.fl. (MP, V):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om fortsatt principiellt förbud mot utförsel av krigsmateriel.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att rättighetsperspektivet måste få ett tydligare genomslag i det svenska regelverket för krigsmaterielexport.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att införa ett demokratikriterium för att få köpa svenska vapen.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Sverige bör verka för att ett demokratikriterium införs på EU-nivå.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om politik för global utveckling och vapenexport.

6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att det behövs ett förtydligande och en utveckling av kriterierna för prövning av ansökningar om exporttillstånd i EU:s gemensamma militära förteckning.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om tillstånd till export till tredjeländer.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om strikta bedömningskriterier vid ett gemensamt certifieringsförfarande inom EU.

Skrivelse 2010/11:114

Regeringens skrivelse 2010/11:114 Strategisk exportkontroll 2010 – krigsmateriel och produkter med dubbla användningsområden.

Följdmotioner med anledning av skrivelse 2010/11:114

2010/11:U9 av Bodil Ceballos m.fl. (MP):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om införandet av ett demokratikriterium för export av svensk krigsmateriel.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att inte sälja vapen till krigförande länder och länder i konflikt.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Sverige bidrar till fattigdom och underutveckling.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Sverige med sin krigsmaterielexport bidrar till en upprustningsspiral i en av världens mest explosiva regioner.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att stoppa exporten av krigsmateriel till diktaturer.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om Försvarsexportmyndigheten.

2010/11:U10 av Stellan Bojerud och Björn Söder (båda SD):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att riktlinjerna för svensk krigsmaterielexport bör utformas med det primära syftet att främja försvarsindustrins och den svenska säkerhetspolitikens behov.

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om behovet av en svenskägd försvarsindustri.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Sverige ska motsätta sig riktlinjer och regelverk inom EU som kan leda till att Sveriges möjligheter att vidmakthålla en inhemsk försvarsindustri begränsas.

2010/11:U11 av Urban Ahlin m.fl. (S):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om behovet av en ny lagstiftning om krigsmaterielexport.

2010/11:U12 av Hans Linde m.fl. (V):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att en ny krigsmaterielutredning bör tillsättas med syfte att en ny lagstiftning för svensk krigsmaterielexport ska presenteras under innevarande mandatperiod.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regelverket för svensk krigsmaterielexport ska utformas så att det utesluter möjligheten till export av krigsmateriel till länder som begår grova och omfattande brott mot de mänskliga rättigheterna.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regelverket för svensk krigsmaterielexport ska utformas så att det utesluter möjligheten till export av krigsmateriel till krigförande stater.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regelverket för svensk krigsmaterielexport ska innefatta ett demokratikriterium.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att en ny krigsmaterielutredning ska se över riktlinjerna för följdleveranser av svenskt krigsmateriel så att ett avtal kan brytas om förhållandena ändras betänkligt i ett mottagarland.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att en översyn bör göras av riktlinjerna för vad som räknas som krigsmateriel för strid och vad som räknas som övrig krigsmateriel.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att den svenska krigsmaterieexporten ska stämma överens med Sveriges politik för global utveckling och inte motverka en hållbar utveckling.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att den svenska krigsmaterieexporten inte ska understödjas av exportkrediter eller andra former av statligt exportstöd.

9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att riktlinjer bör utarbetas för den svenska importen av krigsmateriel.
10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att riktlinjer bör utarbetas för uthyrning och utlåning av krigsmateriel.
11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Sverige ska motsätta sig alla riktlinjer och regelverk inom EU som kan leda till att Sveriges möjligheter att reglera vapenhandeln begränsas.

Motioner från allmänna motionstiden hösten 2010

2010/11:U212 av Peter Rådberg m.fl. (MP):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att snarast se över organisering och kontroll av krigsmateriel-export i syfte att överföra denna till regeringen och riksdagen, så som rådande ordning var före 1996.

2010/11:U220 av Peter Rådberg m.fl. (MP):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att samma riktlinjer som gäller för krigsmateriel i strid (KS) också ska tillämpas för övrig krigsmateriel (ÖK).
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att länder som ägnar sig åt omfattande och grova kränkningar av de mänskliga rättigheterna inte kan godtas som mottagarland för krigsmateriel av något slag.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att det ska göras en tydlig analys av hur de mänskliga rättigheterna (MR) efterlevs i landet innan försäljning av krigsmateriel kan godkännas.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att det ska göras en tydlig analys av hur fattigdomsbekämpningen utvecklas i landet innan försäljning av krigsmateriel kan godkännas.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att ett demokratikriterium införs i regelverket och riktlinjerna för när det ska värderas om ett land kan godtas eller inte som mottagarland för krigsmateriel av något slag.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att vapenexporterande företag inte ska kunna använda sig av exportkrediter eller annat skattefinansierat stöd för exportfrämjande åtgärder.

7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att det inte ska tillåtas vapenexport av krigsmateriel från Sverige till diktaturer.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att en tydlig konsekvensanalys ska redovisas för det land eller de länder som krigsmaterielen ska säljas till.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att om ett land befinner sig i väpnad konflikt med annat land, oavsett om krigsförklaring har avgetts eller inte, ska krigsmateriel inte säljas till landet.
10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att om ett land är inblandat i en internationell konflikt som kan befaras leda till väpnad konflikt ska krigsmateriel inte säljas till landet.
11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Sverige ska lämna Europeiska försvarsbyrån (Eda).

2010/11:U221 av Peter Rådberg m.fl. (MP):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att öka öppenheten så att man kan urskilja hur stor andel av Sveriges vapenexport som utgörs av lätta vapen.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att öka restriktiviteten i beviljandet av exporttillstånd för lätta vapen.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att upprätta en nationell strategi för hantering av lätta vapen.

2010/11:U258 av Bodil Ceballos och Hans Linde (MP, V):

6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att verka för minskad vapenexport till Burma och ett globalt vapenembargo.

2010/11:U276 av Hillevi Larsson m.fl. (S):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om behovet av att se över lagstiftningen om svensk vapenexport.

2010/11:U298 av Hans Linde m.fl. (V):

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Sverige ska verka för att en förändring av EU:s uppförandekoder kommer till stånd så att dessa blir mer restriktiva.

3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att en ny krigsmaterielutredning bör tillsättas, med syftet att arbeta fram en ny krigsmateriellagstiftning som kan presenteras för riksdagen under denna mandatperiod.

2010/11:U306 av Urban Ahlin m.fl. (S):

44. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen i avsnitt 7.4 Krigsmateriel.

2010/11:U319 av Caroline Szyber m.fl. (KD, C, FP):

4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att verka för minskad vapenexport till Burma.

BILAGA 2

Regeringens lagförslag

1 Förslag till lag om ändring i lagen (1992:1300) om krigsmateriel

Härigenom föreskrivs¹ i fråga om lagen (1992:1300) om krigsmateriel² dels att 1–2, 4, 6, 7, 8, 9, 11, 12, 14, 16, 17, 19, 20, 23 a, 25, 27 och 29 §§ samt rubrikerna närmast före 6 och 16 §§ ska ha följande lydelse, dels att rubriken närmast före 18 § ska lyda ”Tillsyn samt uppgifts- och underrättelseskyldighet”, dels att det i lagen ska införas tolv nya paragrafer, 6 a, 6 b, 10 a–10 c, 14 a, 14 b, 15 a, 16 a, och 20 a–20 c §§ samt närmast före 10 a och 15 a §§ nya rubriker av följande lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

1 §

Denna lag *har avseende på vapen, ammunition och annan för militärt bruk utformad materiel* som enligt regeringens föreskrifter utgör krigsmateriel.

Denna lag *gäller dels materiel som är utformad för militärt bruk och som enligt regeringens föreskrifter utgör krigsmateriel, dels tekniskt stöd avseende krigsmateriel som enligt regeringens föreskrifter utgör tekniskt bistånd.*

Tillstånd enligt denna lag får lämnas endast om det finns säkerhets- eller försvarspolitiska skäl för det och det inte strider mot Sveriges utrikespolitik.

1 a §

Inspektionen för strategiska produkter *prövar frågor om tillstånd, förbud och undantag i enskilda fall enligt denna lag.*

Inspektionen *skall* med eget yttrande lämna över ett ärende till regeringens prövning, om ärendet

Inspektionen för strategiska produkter *prövar frågor om tillstånd, förbud, undantag i enskilda fall och certifiering enligt denna lag.*

Inspektionen *ska* med eget yttrande lämna över ett ärende till regeringens prövning, om ärendet

¹ Jfr Europaparlamentets och rådets direktiv 2009/43/EG av den 6 maj 2009 om förenkling av villkoren för överföring av försvarsrelaterade produkter inom gemenskapen, EUT L 146, 10.6.2009, s. 1, (Ceclex 32009L0043), ändrat genom kommissionens direktiv 2010/80/EU av den 22 november 2010 om ändring av Europaparlamentets och rådets direktiv 2009/43/EG vad gäller förteckningen över försvarsrelaterade produkter, EUT L 308 24.11.2010, s. 11, (Ceclex 32010L0080).

² Lagen omtryckt 1997:689.

har principiell betydelse eller annars är av särskild vikt.

har principiell betydelse eller annars är av särskild vikt. *Det gäller dock inte ärenden om certifiering.*

Regeringen får meddela ytterligare föreskrifter om överlämnande av ärenden till regeringen.

2 §

I denna lag förstås med

certifiering: en certifiering som ger en mottagare av krigsmateriel eller av tekniskt bistånd här i landet rätt att ta emot krigsmateriel eller tekniskt bistånd, som överförs till Sverige från ett land inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES) enligt ett generellt överföringstillstånd, vilket har offentliggjorts av ett EES-land,

generellt tillstånd: ett tillstånd enligt 6 § första stycket som direkt ger en leverantör här i landet rätt att till en eller flera kategorier av mottagare i ett annat land föra ut sådan krigsmateriel eller lämna sådant tekniskt bistånd som specificeras i tillståndet,

generellt överföringstillstånd: ett tillstånd som har utfärdats av en nationell myndighet i ett annat EES-land än Sverige, vilket direkt ger en leverantör i det landet rätt att till en eller flera kategorier av mottagare i ett annat EES-land överföra sådan krigsmateriel eller sådant tekniskt bistånd som specificeras i tillståndet,

globalt tillstånd: ett tillstånd enligt 6 § första stycket som ger en enskild leverantör rätt att till en eller flera mottagare eller kategorier av mottagare i ett eller flera andra länder föra ut sådan krigsmateriel eller lämna sådant tekniskt bistånd som specificeras i tillståndet,

individuellt tillstånd: ett tillstånd enligt 6 § första stycket som ger en enskild leverantör rätt att föra ut krigsmateriel eller lämna tekniskt

tillhandahållande: försäljning, upplåtelse, utbudande mot vederlag, lån, gåva eller förmedling,

tillverkning: framställning av sådan materiel eller delar därav som utgör krigsmateriel,

tillverkningsrätt: varje rätt att tillverka krigsmateriel.

bistånd som avser en angiven kvantitet specificerad krigsmateriel som ska vidarebefordras i en eller flera transporter till en mottagare i ett annat land,

tillhandahållande: försäljning, upplåtelse, utbudande mot vederlag, lån, gåva eller förmedling,

tillverkning: framställning av sådan materiel eller delar därav som utgör krigsmateriel,

tillverkningsrätt: varje rätt att tillverka krigsmateriel,

transitering: transport av krigsmateriel eller tekniskt bistånd genom ett eller flera EES-länder utöver ursprungslandet och det mottagande landet,

överföring inom EES: en förflyttning eller annan rörelse av krigsmateriel eller tekniskt bistånd från en leverantör i ett EES-land till en mottagare i ett annat EES-land,

överföringstillstånd: ett tillstånd som kan vara generellt, globalt eller individuellt och som har utfärdats av en nationell myndighet i ett annat EES-land än Sverige, vilket ger en leverantör i det landet rätt att till en mottagare i ett annat EES-land överföra krigsmateriel eller tekniskt bistånd.

4 §³

Verksamhet som avser tillhandahållande av krigsmateriel, uppfinningar rörande krigsmateriel och metoder för framställning av sådan materiel får inte bedrivas här i landet utan tillstånd.

Verksamhet som avser tillhandahållande av krigsmateriel, uppfinningar rörande krigsmateriel och metoder för framställning av sådan materiel *samt verksamhet som avser tillhandahållande av tekniskt bistånd till någon i utlandet* får inte bedrivas här i landet utan tillstånd.

³ Senaste lydelse 2010:1013.

Svenska myndigheter, svenska företag samt den som är bosatt eller stadigvarande vistas här får inte heller utom landet bedriva sådan verksamhet utan tillstånd.

Bestämmelserna i första och andra styckena gäller inte för sådana statliga myndigheter som inte är affärsverk.

Tillstånd enligt första eller andra stycket behövs inte för verksamhet som avser tillhandahållande av krigsmateriel till svenska statliga myndigheter eller sådana tillverkare som har tillstånd att tillverka krigsmateriel av det slag tillhandahållandet gäller. Inte heller behöver innehavare av tillverkningstillstånd ha tillstånd enligt första eller andra stycket, om verksamheten avser tillhandahållande av krigsmateriel som tillhör tillståndshavaren och som finns inom landet eller tillhandahållande av uppfinning eller metod för framställning av krigsmateriel till svenska statliga myndigheter eller sådana tillverkare som har tillstånd att tillverka krigsmateriel av det slag tillhandahållandet gäller.

Tillstånd enligt första eller andra stycket behövs inte för verksamhet som avser tillhandahållande av krigsmateriel till svenska statliga myndigheter eller sådana tillverkare som har tillstånd att tillverka krigsmateriel av det slag tillhandahållandet gäller. Inte heller behöver innehavare av tillverkningstillstånd ha tillstånd enligt första eller andra stycket, om verksamheten avser tillhandahållande av krigsmateriel som tillhör tillståndshavaren och som finns inom landet, eller tillhandahållande av uppfinning, metod för framställning av krigsmateriel eller tekniskt bistånd till svenska statliga myndigheter eller sådana tillverkare som har tillstånd att tillverka krigsmateriel av det slag tillhandahållandet eller det tekniska biståndet gäller.

Regeringen får meddela föreskrifter om undantag från tillståndskravet enligt första och andra styckena i fråga om sådan handel med skjutvapen som regleras genom föreskrifterna i vapenlagen (1996:67) eller sådan hantering av ammunition eller annan explosiv vara som regleras genom föreskrifterna i lagen (2010:1011) om brandfarliga och explosiva varor.

Utförsel

Utförsel och lämnande av tekniskt bistånd

6 §

Krigsmateriel får inte föras ut ur landet utan tillstånd, om inte annat följer av denna lag eller annan författning. I fråga om programvara likställs med utförsel överföring till utlandet genom telekommunikation eller på annat liknande sätt.

Krigsmateriel får inte föras ut ur landet och tekniskt bistånd får inte lämnas till någon utanför landet utan tillstånd, om inte annat följer av denna lag eller annan författning. I fråga om programvara och tekniskt bistånd likställs med utförsel en överföring till utlandet genom telekommunikation eller på annat liknande sätt.

Regeringen får meddela

föreskrifter om undantag från kravet på tillstånd enligt första stycket, när det gäller utförsel av krigsmateriel ur landet eller lämnande av tekniskt bistånd utanför landet till ett annat land inom EES

1. om det är fråga om transitering,

2. om den som för ut krigsmaterielen ur landet eller lämnar det tekniska biståndet utanför landet eller mottagaren är en del av ett statligt organ eller en del av försvarsmakten,

3. om det är fråga om leveranser som Europeiska unionen, Nato, Internationella atomenergiorganet (IAEA) eller andra mellanstatliga organisationer gör i syfte att fullgöra sina uppdrag,

4. om utförseln eller lämnandet är nödvändigt för att genomföra ett samverkande program för krigsmateriel och tekniskt bistånd mellan EES-länder,

5. om utförseln eller lämnandet är kopplat till humanitär hjälp vid en katastrof eller som gåva i en nödsituation, och

6. om utförseln eller lämnandet är nödvändigt för eller efter reparation, underhåll, utställning eller demonstration.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om utförsel av

1. skjutvapen och tillhörande ammunition för enskild persons räkning samt skjutvapen och därtill hörande ammunition för användning vid jakt, tävling eller övning utom riket,

2. skjutvapen för reparation, översyn eller annan liknande åtgärd,

3. skjutvapen som förts in i landet för åtgärd som avses i 2,

4. sådana jakt- och tävlingsskjutvapen och tillhörande ammunition som har förts in i landet i enlighet med bestämmelserna i 2 kap. 13 § b vapenlagen (1996:67).

6 a §

Ett tillstånd enligt 6 § första stycket kan vara generellt, globalt eller individuellt.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får

meddela föreskrifter om sådana tillstånd.

6 b §

Ett generellt tillstånd får inte användas vid utförelse av krigsmateriel eller vid lämnande av tekniskt bistånd till ett land utanför EES.

7 §

Avtal som innebär upplåtelse eller överlåtelse av tillverkningsrätt till någon i utlandet får inte ingås här i landet utan tillstånd.

Svenska myndigheter, svenska företag samt den som är bosatt eller stadigvarande vistas här får inte heller utom landet ingå sådant avtal utan tillstånd.

Svenska myndigheter, svenska företag samt den som är bosatt eller stadigvarande vistas här får inte här i landet eller utom landet utan tillstånd ingå avtal som innebär upplåtelse eller överlåtelse av tillverkningsrätt till någon i utlandet.

8 §

Avtal med någon utom landet om att gemensamt med denne eller för hans räkning utveckla krigsmateriel eller metod för framställning av sådan materiel eller om att gemensamt tillverka krigsmateriel får inte ingås här i landet utan tillstånd.

Svenska myndigheter, svenska företag samt den som är bosatt eller stadigvarande vistas här får inte heller utom landet ingå sådant avtal utan tillstånd.

Svenska myndigheter, svenska företag samt den som är bosatt eller stadigvarande vistas här får inte här i landet eller utom landet utan tillstånd ingå avtal med någon utom landet om att gemensamt med denne eller för hans räkning tillhandahålla tekniskt bistånd till någon i utlandet, utveckla krigsmateriel eller metod för framställning av sådan materiel eller om att gemensamt tillverka krigsmateriel.

9 §

Avtal om tillägg till eller ändring av avtal av det slag som kräver tillstånd enligt 7 eller 8 § får inte ingås utan tillstånd, om tillägget eller ändringen avser

1. den materiel som omfattas av avtalet,

2. vidareupplåtelse eller vidareöverlåtelse av rätt enligt avtalet,

3. rätt att tillhandahålla krigsmateriel till mottagare som inte angivits tidigare,

4. förlängning av avtalets giltighetstid, eller

5. bestämmelser om sekretess.

1. den materiel eller det tekniska bistånd som omfattas av avtalet,

3. rätt att tillhandahålla krigsmateriel eller tekniskt bistånd till mottagare som inte angivits tidigare,

Certifiering

10 a §

En mottagare av krigsmateriel eller tekniskt bistånd här i landet får efter ansökan certifieras.

Regeringen får meddela föreskrifter om

- 1. vilka villkor som en certifiering får förenas med, och*
- 2. vilken giltighetstid som ska gälla vid en certifiering.*

10 b §

En certifiering får beviljas om sökanden anses tillförlitlig. Vid bedömningen av tillförlitligheten ska Inspektionen för strategiska produkter särskilt beakta sökandens förmåga att följa villkor i ett överföringstillstånd som innebär begränsningar av export av krigsmateriel eller av tekniskt bistånd till ett land utanför EES.

Regeringen får meddela föreskrifter om kriterier för bedömning av tillförlitligheten vid prövning av certifiering.

10 c §

Ett certifikat ska godtas i Sverige om det har utfärdats i ett annat land inom EES i enlighet med Europaparlamentets och rådets direktiv 2009/43/EG av den 6 maj 2009 om förenkling av villkoren för överföring av försvarsrelaterade produkter inom gemenskapen.

11 §

Den som har tillstånd enligt 3 eller 4 § liksom svenska statliga myndigheter som bedriver motsvarande verksamhet *skall*, i den ordning regeringen föreskriver, lämna redovisning till Inspektionen för strategiska produkter

1. om den marknadsföring av krigsmateriel som bedrivs i

Den som har tillstånd enligt 3 eller 4 § liksom svenska statliga myndigheter som bedriver motsvarande verksamhet *ska*, i den ordning regeringen föreskriver, lämna redovisning till Inspektionen för strategiska produkter

1. om den marknadsföring av krigsmateriel eller tekniskt bistånd

utlandet, som bedrivs i utlandet,

2. om åtgärder som syftar till avtal som är tillståndspliktigt enligt 7 eller 8 §.

Regeringen får meddela närmare föreskrifter om redovisningsskyldighet och om undantag från denna. Inspektionen för strategiska produkter får i det enskilda fallet medge undantag från sådan redovisningsskyldighet.

12 §

Den som har tillstånd enligt 3 eller 4 § liksom svenska statliga myndigheter som bedriver motsvarande verksamhet *skall* underrätta Inspektionen för strategiska produkter innan anbud lämnas eller, där anbudsförfarande inte förekommer, innan avtal ingås om

1. tillhandahållande av krigsmateriel till någon i utlandet,

2. upplåtelse eller överlåtelse av tillverkningsrätt som avses i 7 §, eller

3. tillverkning eller utveckling av krigsmateriel eller metod för framställning av krigsmateriel som avses i 8 §.

Regeringen får meddela närmare föreskrifter om senaste tidpunkt för underrättelse och om undantag från underrättelseskyldigheten. Inspektionen för strategiska produkter får i enskilda fall medge undantag från underrättelseskyldighet.

Inspektionen får i det enskilda fallet förbjuda att sådant anbud lämnas eller avtal ingås som avses i första stycket.

Den som har tillstånd enligt 3 eller 4 § liksom svenska statliga myndigheter som bedriver motsvarande verksamhet *ska* underrätta Inspektionen för strategiska produkter innan anbud lämnas eller, där anbudsförfarande inte förekommer, innan avtal ingås om

1. tillhandahållande av krigsmateriel *eller tekniskt bistånd* till någon i utlandet,

3. tillverkning, *tillhandahållande av tekniskt bistånd* eller utveckling av krigsmateriel eller metod för framställning av krigsmateriel som avses i 8 §.

14 §

Tillstånd enligt 3–10 §§ får förenas med andra villkor än som avses i 13 § samt med kontroll- och ordningsbestämmelser.

Tillstånd enligt 3–6 och 7–10 §§ får förenas med andra villkor än som avses i 13 § samt med kontroll- och ordningsbestämmelser.

14 a §

Om en mottagare i ett annat EES-land av komponenter till krigsmateriel eller tekniskt bistånd lämnat en försäkran om användning till Inspektionen för strategiska produkter får tillståndet till utförsel av komponenterna inte förenas med villkor om exportrestriktioner, om

inte annat följer av tredje stycket.

I en försäkran om användning enligt första stycket ska mottagaren intyga att komponenterna ingår eller ska ingå i dennes egen krigsmateriel eller eget tekniska bistånd och därför inte i sig kan överföras inom EES eller exporteras utanför EES i ett senare skede, utom när det gäller reparation eller underhåll.

Om en överföring inom EES är känslig, får dock inspektionen eller regeringen förena ett tillstånd enligt 6 § första stycket med villkor som avses i första stycket.

14 b §

Regeringen får meddela föreskrifter om att ett generellt tillstånd får förenas med villkor om registrering hos Inspektionen för strategiska produkter före den första användningen av tillståndet.

Uppgiftsskyldighet om villkor

15 a §

Den som har tillstånd enligt 6 § första stycket till utförsel av krigsmateriel eller lämnande av tekniskt bistånd till en viss mottagare i ett annat land inom EES, ska lämna uppgift till den mottagaren om de villkor om slutanvändning, utförsel och lämnande utanför EES av krigsmaterielen eller det tekniska biståndet som gäller för tillståndet.

Regeringen får meddela föreskrifter om uppgiftsskyldigheten.

Återkallelse

Återkallelse m.m.

16 §

Tillstånd enligt 3–10 §§ kan återkallas, om tillståndshavaren Tillstånd enligt någon av bestämmelserna i 3–6 och 7–10 §§

åsidossatt en föreskrift i denna lag eller föreskrift, villkor eller bestämmelse som har meddelats med stöd av lagen eller om det finns andra särskilda skäl till återkallelse.

eller certifiering enligt 10 a § får återkallas slutligt eller för viss tid, om tillståndshavaren eller den certifierade har åsidossatt en föreskrift i denna lag eller en föreskrift, ett villkor eller en bestämmelse som har meddelats med stöd av lagen eller om det finns andra särskilda skäl till återkallelse. Under samma förutsättningar får Inspektionen för strategiska produkter eller regeringen besluta att den som för ut krigsmateriel ur landet eller lämnar tekniskt bistånd utanför landet slutligt eller för viss tid inte får utnyttja ett generellt tillstånd.

En återkallelse får inte avse tillstånd till avtal enligt någon av 7–9 §§ som redan ingåtts.

En återkallelse gäller med omedelbar verkan, om inte något annat beslutas.

En återkallelse eller ett beslut att inte få utnyttja ett generellt tillstånd gäller med omedelbar verkan, om inte något annat beslutas.

16 a §

Om Inspektionen för strategiska produkter anser att det finns en allvarlig risk för att en mottagare som har certifierats i ett annat land inom EES inte kommer att iaktta villkoren för ett generellt tillstånd eller att den allmänna ordningen, den allmänna säkerheten eller Sveriges väsentliga säkerhetsintressen kan påverkas, ska det andra landet underrättas och en utvärdering av situationen begäras.

Om det efter en sådan utvärdering fortfarande finns tvivel, får inspektionen besluta att utförsel av krigsmateriel ur landet eller lämnande av tekniskt bistånd utanför landet till ett annat land inom EES enligt ett generellt tillstånd tills vidare inte får ske till en viss certifierad mottagare.

Om inspektionen har meddelat ett sådant beslut, ska övriga länder inom EES och Europeiska

kommissionen underrättas om beslutet och om skälen för detta.

Beslutet ska upphävas när det inte längre behövs.

17 §

Den som har tillstånd enligt 3 eller 4 § liksom svensk statlig myndighet som bedriver motsvarande verksamhet utan att behöva tillstånd *skall*, enligt de föreskrifter som regeringen meddelar, lämna uppgifter till Inspektionen för strategiska produkter om ägande i utländska rättssubjekt som bedriver utveckling, tillverkning, marknadsföring eller försäljning av krigsmateriel.

Den som har tillstånd enligt 3 eller 4 § liksom svensk statlig myndighet som bedriver motsvarande verksamhet utan att behöva tillstånd *ska*, enligt de föreskrifter som regeringen meddelar, lämna uppgifter till Inspektionen för strategiska produkter om ägande i utländska rättssubjekt som bedriver utveckling, tillverkning, marknadsföring eller försäljning av krigsmateriel *eller som tillhandahåller tekniskt bistånd.*

19 §

Den som har tillstånd enligt 3 eller 4 § *skall*, enligt de närmare föreskrifter som regeringen meddelar, till Inspektionen för strategiska produkter lämna deklaration på heder och samvete rörande den verksamhet för vilken tillstånd har meddelats.

Regeringen får meddela föreskrifter om undantag från skyldigheten att lämna deklaration.

Regeringen får meddela föreskrifter om att

1. den som har tillstånd enligt 6 § *skall* lämna uppgifter om krigsmateriel som förts ut ur landet,

2. den som har tillstånd enligt 7 eller 8 § *skall* lämna uppgifter om ingångna avtal.

Den som har tillstånd enligt 3 eller 4 § *ska*, enligt de närmare föreskrifter som regeringen meddelar, till Inspektionen för strategiska produkter lämna deklaration på heder och samvete rörande den verksamhet för vilken tillstånd har meddelats.

1. den som har tillstånd enligt 6 § *ska* lämna uppgifter om krigsmateriel som förts ut ur landet *och tekniskt bistånd som lämnats utanför landet,*

2. den som har tillstånd enligt 7 eller 8 § *ska* lämna uppgifter om ingångna avtal.

20 §

Den som har tillstånd enligt 3 eller 4 § *skall efter anmodan* av Inspektionen för strategiska produkter lämna de upplysningar och handlingar som behövs för kontrollen samt lämna inspektionen tillträde till de lokaler där verksamheten bedrivs.

Den som har tillstånd enligt 3 eller 4 § *eller den som är certifierad enligt 10 a § ska på begäran* av Inspektionen för strategiska produkter lämna de upplysningar och handlingar som behövs för kontrollen samt lämna inspektionen tillträde till de lokaler

Inspektionen har rätt att anlita biträde från andra statliga myndigheter i sin tillsyn.

där verksamheten bedrivs. Inspektionen har rätt att anlita biträde från andra statliga myndigheter i sin tillsyn.

20 a §

Den som har tillstånd enligt 6 § första stycket till utförsel av krigsmateriel eller lämnande av tekniskt bistånd till ett annat land inom EES ska föra detaljerade och fullständiga register över sina överföringar inom EES.

Ett register som avses i första stycket ska omfatta kommersiella dokument som innehåller uppgifter

1. om vilken krigsmateriel som överförts eller vilket tekniskt bistånd som lämnats inom EES, med angivande av dess referens i den förteckning över krigsmateriel och tekniskt bistånd som har föreskrivits med stöd av 1 § första stycket,

2. om mängden och värdet av den krigsmateriel som överförts eller det tekniska bistånd som lämnats inom EES,

3. om tidpunkten för överföringen av krigsmaterielen eller lämnandet av det tekniska biståndet inom EES,

4. om namn och adress på den som överfört krigsmaterielen eller lämnat det tekniska biståndet inom EES och på mottagaren av materielen eller biståndet,

5. om slutanvändning och slutanvändare av den krigsmateriel som överförts eller det tekniska bistånd som lämnats inom EES, om det är känt, och

6. om bevis för att information om ett villkor om begränsning i ett tillstånd när det gäller utförsel av krigsmateriel eller lämnande av tekniskt bistånd utanför EES har getts till mottagaren av den krigsmateriel som överförts eller av det tekniska bistånd som lämnats.

Handlingar och uppgifter som avses i andra stycket ska bevaras fram till och med det sjunde året efter utgången av det kalenderår då räkenskapsåret avslutades eller den längre tid som för vissa uppgifter eller handlingar kan vara föreskriven i lag eller annan författning. Uppgifterna ska bevaras i Sverige, i ordnat skick och på ett betryggande och överskådligt sätt.

20 b §

Den som för första gången avser att använda ett generellt tillstånd ska underrätta Inspektionen för strategiska produkter om det.

20 c §

Den som ansöker om tillstånd till utförsel av krigsmateriel eller lämnande av tekniskt bistånd till ett land utanför EES enligt 6 § första stycket ska, när det gäller sådan materiel eller sådant bistånd som denne har mottagit från ett annat land inom EES med stöd av ett överföringstillstånd, lämna uppgift till Inspektionen för strategiska produkter om att han eller hon har iakttagit de villkor i överföringstillståndet som innebär begränsningar när det gäller export av krigsmateriel eller av tekniskt bistånd till ett land utanför EES.

23 a §

Beslut av Inspektionen för strategiska produkter att återkalla ett tillstånd enligt 16 § eller att bestämma en avgift enligt 22 § får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol.

Beslut av Inspektionen för strategiska produkter får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol när det gäller beslut att

1. vägra certifiering vid en prövning enligt 10 a §,
2. återkalla ett tillstånd eller en certifiering enligt 16 §,
3. en leverantör inte får utnyttja ett generellt tillstånd enligt 16 §,
4. utförsel av krigsmateriel ur

landet eller lämnande av tekniskt bistånd utanför landet till ett annat land inom EES enligt ett generellt tillstånd tills vidare inte får ske till en viss certifierad mottagare enligt 16 a §,

5. bestämma en avgift enligt 22 §.

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

Andra förvaltningsbeslut enligt denna lag får inte överklagas.

25 §

Den som bryter mot någon av 3–5 §§ eller 7–10 §§ eller mot förbud som har meddelats med stöd av 12 § döms,

1. om gärningen har skett uppsåtligen, till böter eller fängelse i högst två år,

2. om gärningen har skett av oaktsamhet, till böter eller fängelse i högst sex månader.

Den som uppsåtligen genom vilseledande förmår Inspektionen för strategiska produkter eller regeringen att lämna tillstånd enligt någon av 3–5 §§ eller 7–10 §§ och därigenom föranleder att avtal fullföljs eller tillhandahållande kommer till stånd döms till böter eller fängelse i högst två år. Om gärningen har skett av oaktsamhet, döms till böter eller fängelse i högst sex månader.

I ringa fall skall inte dömas till ansvar.

Till böter eller fängelse i högst två år döms den som uppsåtligen

1. bryter mot någon av 3–5 §§, 6 § när det gäller krav på tillstånd för lämnande av tekniskt bistånd eller 7–10 §§ eller mot förbud som har meddelats med stöd av 12 §, eller

2. genom vilseledande förmår Inspektionen för strategiska produkter eller regeringen att lämna tillstånd enligt någon av 3–5 §§, 6 § när det gäller krav på tillstånd för lämnande av tekniskt bistånd eller 7–10 §§ och därigenom föranleder att avtal fullföljs, att tekniskt bistånd lämnas till någon utanför landet eller att tillhandahållande kommer till stånd.

Om gärningen har begåtts av oaktsamhet, döms till böter eller fängelse i högst sex månader.

I ringa fall ska inte dömas till ansvar.

27 §

Till böter eller fängelse i högst sex månader döms den som uppsåtligen eller av oaktsamhet

1. underlåter att lämna underrättelse enligt 12 § eller att lämna uppgifter enligt 17 §,

2. underlåter att göra sådan anmälan som avses i 21 §,

3. i annat fall än som avses i 25 eller 26 § lämnar en oriktig uppgift i ansökan om tillstånd eller i annan handling som är av betydelse för prövningen av ett ärende enligt

1. underlåter att lämna underrättelse enligt 12 eller 20 b § eller att lämna uppgifter enligt 15 a, 17 eller 20 c §,

3. i annat fall än som avses i 25 eller 26 § lämnar en oriktig uppgift i ansökan om tillstånd eller i annan handling som är av betydelse för prövningen av ett ärende enligt

denna lag eller som annars ges in till tillsynsmyndigheten,

4. åsidosätter ett villkor eller bryter mot en kontroll- eller ordningsbestämmelse som har meddelats med stöd av denna lag.

I ringa fall *skall* inte dömas till ansvar.

Lydelse enligt prop. 2010/11:72

denna lag eller *som är av betydelse ur kontrollsynpunkt och* som annars ges in till tillsynsmyndigheten,

4. åsidosätter ett villkor eller bryter mot en kontroll- eller ordningsbestämmelse som har meddelats med stöd av denna lag,

5. bryter mot 20 a §,

6. bryter mot ett skriftligt åtagande som har getts in till Inspektionen för strategiska produkter enligt en föreskrift som har meddelats med stöd av 10 b § andra stycket.

I ringa fall *ska* inte dömas till ansvar.

Föreslagen lydelse

29 §

Krigsmateriel som varit föremål för brott enligt 25 eller 26 § eller dess värde samt utbyte av sådant brott ska förklaras förverkat, om det inte är uppenbart oskäligt.

Krigsmateriel *eller tekniskt bistånd* som varit föremål för brott enligt 25 eller 26 § eller dess värde samt utbyte av sådant brott ska förklaras förverkat, om det inte är uppenbart oskäligt.

1. Denna lag träder i kraft den 30 juni 2012.

2. Tillstånd som har meddelats enligt äldre föreskrifter ska anses meddelade enligt denna lag.

3. De nya bestämmelserna i 9 § ska tillämpas även på sådana avtal om tekniskt bistånd som avses i 8 § och som har ingåtts före den 30 juni 2012.